

నే నింతకు మున్ను ప్రచురించిన 'సుభద్ర' యను నాచిన్న వచనగ్రంథమునకు నా యాంధ్రసోదర సోదరీమణుల నేకవిధములఁ బోత్సాహము నొసఁగియున్నారు.

విద్యార్థు లగుచున్న బాలికాబాలకుల కోమలహృదయములు దేశీయములైన ప్రాచీనేతిహాసముల పవిత్రప్రభావములకుఁ గ్రమముగా నాబద్ధములగునట్లొనర్చి వారిజీవనప్రవాహము శాశ్వతమైన శ్రేయోమార్గమునకుఁ బ్రవర్తిల్లఁజేయుటయే వారియభివృద్ధి గోరువారి ముఖ్యోద్దేశమై యున్నది.

మనవిద్యార్థులు, సుశిక్షితులై వెలయ, భారతదేశమునందలి పురాణేతిహాసములై వారి శారీరక మానసి కాధ్యాత్మిక సంబంధములైన నమున్నతభావరత్నములకు అక్షయ భండారములై యొప్పుచున్నవి. నీ తి మ త ధ ర్మ ము ల శాదర్శన్వరూపము లైన చరిత్రములు—రాముఁడు, హరిశ్చంద్రుఁడు, సీత, చంద్రమతి మొదలగువారి చరిత్రములు,

మనస్త్రీపురుషుల చిత్తములకును బ్రీతులకును సంపూర్ణాను
కూలములును సంపూర్ణోపయోగకరములును గాఁగలవు. కాన
యిప్పటి మనవిద్యార్థి విద్యార్థినీజనుల హృదయముల నాకర్షిం
చుటకు నట్టిచరిత్రము లత్యుజ్జ్వలములైన దృష్టాంతములతోఁ
బ్రచురింపఁబడవలసియున్నవి. అట్టిగ్రంథములు మనవారి
కెంతటిపుఖసేవ్యములో యంతటిశ్రేయోదాయకములును గాఁ
గలవు.

ఈ జనభరతుని చరితము మనభాగవతముననున్నదాని
కంటె ఎంతభావయందు శిష్యులకు హృదయాకర్షకమగు
చక్కని కథాసరణిని శ్రీ 'దీనేశచంద్రసేన' మహాశయునిచే
తచింపఁబడి యున్నది. అగ్రంథము ననుసరించియే నేను మన
వారి యుపయోగార్థము దీనిని వ్రాసియున్నాను. మనవిద్యార్థి
విద్యార్థినీజనులయు సోదరసోదరీమణులయు సంతరంగముల
యందు నీగ్రంథోద్దేశమున కేమాత్రముచోటు దొరకినను
నేను గృతార్థురాల నగుచును. ఏమహామహుని యుత్కృష్ట
ప్రభావముచే మనమాతృదేశమునకు 'భరతవర్ష' మను
సుప్రసిద్ధరామము గలిగినదో యట్టి భరతునిచరితమగు నీగ్రం
థమును దేశీయులు తప్పక యాదరింపఁగలరనినమ్మచున్నాను.

కాకిరాడ.

9-8-25.

పులుగు న్న లక్ష్మీనరసమాంబ.

శ్రీ మహాన గ్రంథాలములు
తెలుగులు. (వీటిలో)

శ్రీరస్తు.
—* కృతి *—

మనసాంఘికమ ర్యాద ననుసరించి మనసం
తానమునకు మనపెద్దలనామధేయము లుంచి యం
దువలనఁ బిశ్చాణమును గొంత దీర్చికొనినట్లు సం
తుష్టుల మగుచున్నాము.

తొలుతఁ బరమేశ్వరుఁడు మాకుఁ బ్రసా
దించినమాప్రియతనూజునకు, భక్తి పెంపునను పెద్దల
యాదేశమునను భగవన్నామముతో నామరణ
మొనర్చి యానందించుచున్నాము.

పిదప, సోమరూపమున నవతరించిన యీ
నా ద్వితీయపుత్త్రుని—జడ భ ర తు ని—నానై
హికదైవమునకు జనకులును, నాకుఁ బితృచములును,
భక్తాగ్రేసరులును, కీర్తిమూర్తులు నగునామామ
గారు పులుగుర్త కామరాజుగారిజేర విహితభక్తి
విశ్వాంబుల వెలయించి శ్రీతాత్పరాల నగు
చున్నాను.

పులుగుర్త లక్ష్మీనరసమాంబ.

7

శ్రీమతి పులుగుర్త లక్ష్మీవరసమాంబగారిచే
రచియింపబడిన గ్రంథములు.

---

1 మంగళహారతుల శతకము (స్వరములతో)	0—8—0
డిటా. (స్వరములులేనిది)	0—4—0
2 నీతిపదములు	0—4—0
3 సత్కథావల్లరి	0—10—0
4 సుభద్ర	0—14—0
5 జడభరితుడు	0—12—0

పూర్వకవిప్రణీతము.

ఏకాదశీమహిమనానందస్వము.

రెండుశ్వాసముల పద్యకావ్యము 0—10—0

వలయువారు :—

పులుగుర్త బృందావనశర్మ,

శ్రీసావిత్రికార్యస్థానము,

జగన్నాథపురము. (కాకినాడ.)

అనువాదవశాన.

6

డయ్యెను. అప్పు డాచరణులను ఖడ్గహస్తై యుక్తగృహి
వలె నన్నకుత్తుక నున్నదింనుట ఖన్యముడయ్యెను.

కుశితసింహులై యున్న యన్నదమ్మలిక్ష్మణు
నిలిచి రాజు వారిపోరాటమును నివారించెను.

పంచజని యంతఃపురమున దొకమంచముపై బండ్లనుండి
తలక్రింది పట్టుమెత్త తడిసిపోవునట్లు దుఃఖాశ్రువులొలికి నుడు
నెలుగెత్తి “కోడలుగాడిది కూర రాక్షసి! రామేశ్వరమున నే
వేళనో యిది పొట్టబెట్టుకొనాను? అని బ్రాహ్మణులను, అచట
నిరణుడు నాకడుపున బుట్ట పోయినాను నీవు నీవు నీవు
పలవించుచుండెను.

రాజశ్వుడే గదిలోనికి బ్రవేశించుచు “దేవి! ఆపక్ష
పాతమె నీవు విడువవలయు” — అనుచుండగా సదాశివ
బంచజని పాన్పుదిగి దుగ్భరహృదయావేగము నొసకొనలేక
“మహారాజా! ఇదిన్యాయము, ఇది అన్యాయము ననునిచారము
లేకుండ నింతకాలము మీరీరాజ్యము నెట్లు పరిపాలించు
దున్నారో వింతగా నున్నది? అన్నదమ్మ లిక్ష్మణుల దోష్టి
యెవ్వఁడో వానిని శిక్షింపకుండ వారికి సఖ్యభావమునఁగూర్చు
టకు నృథా ప్రమానపడుచున్నారు” అని తీవ్రముగా
బలికెను.

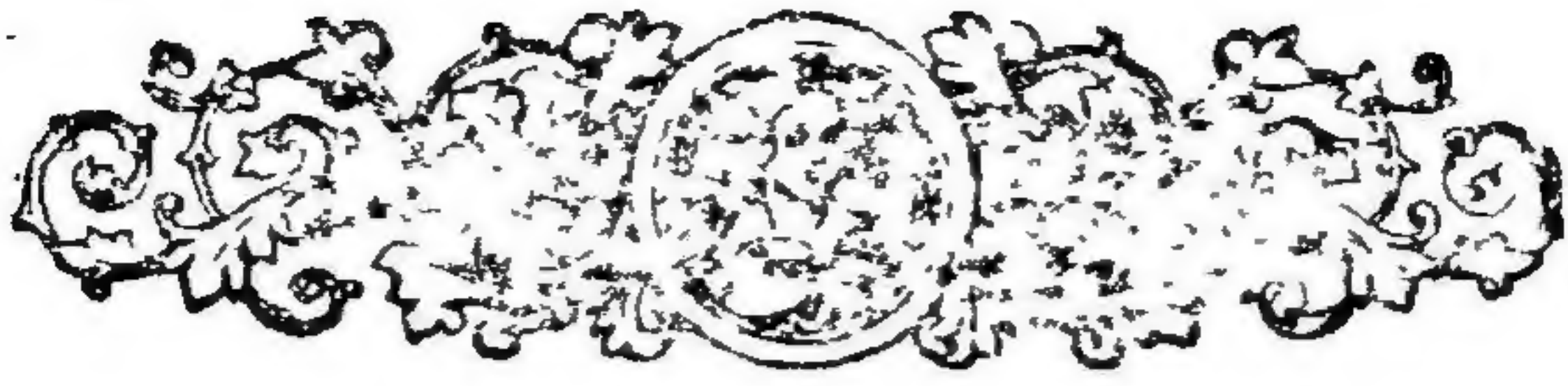
రాజు మాత్రావలేదు. పంచజని యచ్చకినుండి వెడలి
పోయెను. ఒకటి కెండుసారు లటునిటు నడయాడి రాజశ్వుడ

నున్న కన్నకంటితముపై వీరాననుఁడై గూరుమండెను —
 తీసికొనియెనున్నుఁడై యుండెను — నదన మించుక వై
 కెత్తఁబడియెను — టాక్షకిరణము లుత్తేజితములగుచుండెను.
 అంతరంగి విరక్తి యాతని ముఖమండలముపైఁ దాండవింప
 సాగెను. ఆతఁ డిట్లునొనియెను. “ఈసంసారమునం దేమి
 నున్నది? ఇట్లు విడిచివేసి నడవవచ్చును. ఇట్లు విడిచివేసి
 నడవవచ్చును. అహ! తెలిసిపోయినది? ఎట్టి సూక్ష్మబుద్ధియైనను,
 ఎట్టి వేదవేదాంతమునైనను నడవడిని బరిశుద్ధపఱుపఁ
 బోయెను. ‘కర్మణా బాధ్యతేబుద్ధి, ర్నబుద్ధ్యా కర్మ బాధ్యతే’
 అట్లు కానిచో బుద్ధినుంతులైన యీవుత్పత్తిద్దఱు నిట్టివిపద్దశ
 నేల యభివయింతురు? ఎవ్వఁడు నిరీహపురుషుఁడై సంచరింపఁ
 గల్గుదున్నాఁడో వాని కే యీ ప్రపంచమంతయు నిష్టానువర్తి
 కాఁగలదు. వాఁడే మేలొందఁగలవాఁడు. వాఁడే సుఖ యగు
 చున్నాఁడు.” మఱి కొంత సేపిట్లు యోచించుకొని యాతఁ డుదా
 నీనునివలె నటనుండి వెడలిపోయెను.

శ్రీరస్తు.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

జడభరతు (డు.

మొదటి ప్రకరణము.

రాజర్షియైన భరతుడు పండువెన్నెన బయట పొయి
సంద్రమువంటి పాన్పుపై నగ్గళాయిమై ముఱచేత శీతము
మోసి యాలోచనానిమగ్నుడై యుండెను. ఆతని ముఖ
మండలము విచారరేఖాంకితమై యుండెను. పట్టువుదేవినైన
“పంచజని” పాదములకడఁ గూర్చుండి “అయ్యో! చింత
యధాగ్యుడు నాకడుపునఁ బుట్టినాడు? ఈమహారాజు నా
మొంత చింతాకాంతమై యున్నది? రాజ్యములున్నవేమి?
పూజ్యత లున్నవేమి? ఏమున్నవేమి? చిత్తమున బాంబు
లేనప్పుడు?” అనుకొనుచుండెను.

రాజు— దేవీ! నిరంతరభగవద్ధ్యావధుడై కేవల
లానంబాచుభవుడై సమాధై బురదలోని భుక్తుకృతుప్రసాద

నై హిక యుక్తుము లంటనీయక యేమహానుభావుఁ డనేక
వర్షంబు లీ యుఖండభూమండలం బేలఁ గల్గెనో, యేమహాశ్మని
పరిపాలనమునందలి ప్రజలతో నొక్కఁడైన నై హిక ఫలముల
నాసింప నెఱుఁగఁడో, ఆవిష్మనియవతారిమూర్తి యగు ఋషభుని
నంశమునందు—నాతండ్రి నంశమునందు—ఇంత యచిర
కాలములోనే యిట్టి దురిహంకారపరులు, నిట్టి క్రోధగ్రస్తులు
నాగర్భమున జన్మించిరా !

పంచజని—మీరు జ్ఞానసములై మీపితౌజితమైనకీర్తి
ధనమును బోషించుచున్నారు, కాని మీపుత్రులు సన్మార్గాను
వర్తులగుటకు వారిని శిక్షింపవలసి వచ్చినప్పుడు మాత్రము
మీకుఁ గనికర ముద్దపడు చుండును. ఏమైన నేమి చేయఁ
గలము ? మనకన్మము మనమే యనుభవింపి తీరువలెను.
పెద్దవాని నెత్తైన నొకడకుఁ దేవచ్చును. ఆకుష్టవాడు ఆ
ఆపదఁబడ — వాఁ డిప్పు డన్నిటికిని లెగించి కూర్చున్నాడు.
గల్గిదండ్రులని భయభక్తులు లేవు—అన్నదమ్ములని ప్రేమాను
రాగములు లేవు. వానికి సర్వత్ర భార్యయే గురువై యున్నది.
అది పొంది చెప్పనిండు—చెడ్డచెప్పనిండు-పంచాక్షరీమంత్రము
పఠె ధావించు చున్నాడు. వాడు దానివశమై యున్నాడు.
వాని భోజనము వాడు సవయన్నపై నంతవిరక్తుఁడైనాడు.
వాఁ డిప్పుడు పెద్దవాని కిష్టము లాచరించుటతోనే ప్రోద్దులు
పుట్టుచున్నాడు. పెద్దవాడు మాత్రమే ముదాక నొప్పుకొనఁ

గలడు ? ఇక సుదర్శనుడన్ననో, వాడు కేవల మొక పిచ్చి వాడు. వానియామోదమేమో వానిది. శానిప్రసంచమేమో వానిది. ఈసంసార మననేమో వానికిఁ దెలియనే తెలియదు. దానికిఁ దోడు తనయన్నయుఁ దశతమ్యుఁడు బోరాటము సకు నిగిరప్పు దొక్కనిముషమైనను వాఁడిక నింట నిలుచుడు. వెంటనే మందానదియొడ్డునకుఁ బోయి భైరవిరాగము బాడు కొనుదుఁ గూరుచుండుచు. ఈతీగా నున్నది సంతానశాస్త్రము! పిబిష్ట నెల్లు మందలించుకొనవలెనో మీరు విచారించుకొన వలెను.

రాజు—దేవీ ! నన్నేమందుచువు ? గృహమునందెట్లైన శాంతినెలకొల్పుటకు నానాప్రకారములఁ బ్రయత్నించుచుంటిని. అనేకోపాయము లన్వేషించుచుంటిని. ఆనరమున నా పరిచర్య యందుండునట్లు నియోగించి యానని స్వాదా యుడఁబోయక చరవున ననేకనయోపదేశము లొనరించు చుంటిని. ఉదాహరణ స్వరూపులుఁ బూజ్యపాదులునగు మహాపురుషులచరిత్రములు వినుపించుచు గురుజనులయెడల భక్తి నెలకొనఁజేయుచుంటిని. కుమతులైన యతివల దుర్బోధనల నాలించినవార లనేకసమ యుములం దిహపరములకు దూర్మైపోయినసంశతులు తెలుపు చుంటిని. సూక్ష్మబుద్ధిమైన యావరిణుడు నాప్రసంగముల తాత్పర్య మునుకొన నవినిగముగా గ్రహించుచుండెను. ఇక వీనిచరిత్రము పఠింపు మయ్యెకనిమీ నే భావించుచుంటిని. కాని

రాజ్య రాజ్య రాజ్య
ఉత్తరము.

4

వీడు మునుపటివలెనే నేడుగూడ నిన్నుజూచినంతనే యసహ్య
మైన విరక్తితో భూయుగము ముడివై చిరాడు—వెంటనే
నామొద్ద కరుదెంచి యుత్తేజితస్వరముతో “నాయనగారూ!
అప్పుడను, అన్నతోడను నే నీయింట నికవసింపజాలను.
ఏమైన నొసగి నన్నును నాభార్యను వేతొకచో జీవింపనిండు”
అని చెప్పిరాడు. ఉదయాస్తమయములు నా కీగృహవిచారము
దక్క మరొక్కటి తోచుటలేదు. ఆహారమునందభిరుచిలేదు.
నిద్రాయం పానక్తిలేదు. నాభక్తి, నాధ్యానము, నానిర్మల
జ్ఞానము నాకు స్వప్నపదార్థము లైపోవుమన్నవి. నాచిత్తమునకు
శాంతిలేదు.

ఈవిధముగా వీరు రాత్రి గడపిరి. తెల్లవాటినది.
ఉదయముననే రాజు, పెద్దకుమారుడగు—రాష్ట్రభృత్తునకుఁ
గిలురంపెను. రాష్ట్రభృత్తు వినయవినమితుడై యరుదెంచి
నభక్తియుగాఁ దండికి దండప్రశామము లాచరించినిల్చెను.

రాజు—నాయనా! రమ్మ. ఇటుగూరుచుండుము!
శ్రీకుళాబిష్ణువియసతారమూర్తి యని పేరొందిన ఋషభర్షి
వంశయునందు మన ముద్భవించితిమి. అట్టి మనమే మన
శ్శ్రమములు వినిపింపకున్న నీకెవ్వరు ధన్యనూచరింపగలరు?
చూడు! నీకు మన యతిథిశాలనుండి యొకిసంవాదము
పట్టెను—అచ్చటి యధికారవర్గమువారి గుణలోపముచే
నతిథిపూజలు సంపాదికము లగుచున్నవట. బుద్ధిమంతుడవగు

అతిథిశాలాధికారము సర్వము నిర్వహింప

అతిథిశాలాధికారము సర్వము నిర్వహింప

అతిథిశాలాధికారము సర్వము నిర్వహింప

నీవు నేటినుండి యతిథిశాలాధికారము సర్వము నిర్వహింప
వలెను. మన యతిథిశాలలో నతిథులు సర్వసంతుష్టులు
గావలయును. అతిథి నారాయణస్వరూపుడని పెద్దలు వక్తాణించి
యున్నారు. అతిథుల సంతోషులఁ గావించి తత్కృత్యమున
నారాయణప్రీతిని బడయుము. నీకు సకలము శుభమగును. పోయి
రమ్ము.

రాష్ట్రభ్రతు తండ్రిమాజ్ఞను భక్తిపూర్వకముగా శిర
సావహించి నెలపు గైకొని యటనుండి వెడలి పోయెను.
కుమారుడు ఉదయాస్తమయములందు యథానియమముగా
నతిథిపరిచర్యలలో నియుక్తుడై నచో, నాతనిహృదయమునం
దుదారభావములును, మానవసేవావృత్తియు జాగరూకములై
యుండు నని రాజు భావించెను.

రాజకుమారుడు తండ్రియనుజ్ఞ తలఁచాల్చి యతిథిశాల
యందుఁ బ్రవేశించెను. అతఁ డతిథిశాలయం దనుగుపెట్టిన
తోడనే యాతని యానంద మతిశయింపఁజూచెను. అతని
సేవానిరతినిగని లోకులు సహస్రముఖముల నాతనిఁ జుర్రుచుండఁ
జూచిరి అనేకసమయములయం దాతఁడు సామాన్యభృత్యులు
చేయవలసినపనులుగూడ స్వయముగా నొనరించుచుఁ దన
యతిథిసేవాసక్తిని వెల్లడించు చుండెను. అతిథిశాల అతిథి
గణముచే సంవర్ధమాన మగుచుండెను. రాజధానియం దెల్లడల
నాతనికీర్తి ప్రచారిత మగుచుండెను. అతని కిష్టము దుర్విధి

మానము లేదు. పరమేశ్వరాత్మాహమతో నాతడు సర్వదా కర్తవ్యసంపాదనమునందు నియుక్తుడై యుండెను. అయినను అతిథిశాల విడిచి యింట నడుగుపెట్టునప్పుటికి తమ్ముడైన మావరణునినిషయమునందుమాత్ర మాతని యున్నతభావము తెక్కడకో యెగిరిపోవుచుండును.

రాజశుమారుఁ డిప్పుడే యతిథిశాలనుండి గృహమున కీతెంచి వెనుకంటిలోపలనుండి యెలుఁగెత్తి యెచ్చోకో కయ్యము చేయుచున్నట్లుచుచుండిరి. రాష్ట్రధృతానంకకు దృష్టి సారింది యాలించి వినుచుండెను.

గృహముతోపల నానరణునిభార్య శాంతశీల, తన పరిజనులదగ్గఱఁ దనబావగారిపై నిందలను స్లేషోక్తులతోఁ గురిపించుచుండెను. అవర్ణసంబంధములైన యుదుములే రాజశుమారున కిప్పుడు గృహమునందడుగిడఁగానే చెవులు గింగుగు మనిపించినవి. రాష్ట్రధృతామహావాక్యముల యర్థము నామూలముగా నాకిలించుచున్నకొలఁదిని, గ్రమముగా నాతని యందఁ గోభతత్త్వస్ఫురణము గాఁజొచ్చెను. చూచుచుండఁ గనే ధూతనినేత్రము లగ్నిఁ గురియించుచుండెను. ఆతఁ డింక నైజప్రకృతి ననుసరింపకుండలేకపోయెను.

రాజశుమారుఁడు ధనుర్ధారియై పరునిషచుఁ దలముడి వీడి యూడఁ, బైచీర జీతాడ లోనఁ బ్రవేశించి శాంతశీల సామీప్యమునందున్న అనరణుని సహారించుట భద్రమై

డయ్యెను. అప్పు డానరణుడును ఖడ్గహస్తమునై యున్నప్పుడు వలె నన్నకుత్తుక నుత్తరించుట శాస్త్రముడయ్యెను.

కుశితసింహులై యున్న యన్నదమ్మలిక్ష్మణుడు నిలిచి రాజు వారిపోరాటమును నివారించెను.

పంచజని యంతఃపురమున దొకమంచముపై గుండ్లి తలక్రింది పట్టుమెత్త తడిసిపోవునట్లు దుఃఖాశ్రువులొలికి నుడు నెలుగెత్తి “కోడలుగాదిది కూర రాక్షసి ! నాపెదనెడ నెవ్వరే వేళనో యిది పొట్టబెట్టుకొనును ? అని యానెడు పరణుడు నాకడుపున బుట్ట పోయినను నెవ్వరే పలవించుదుండెను.

రాజశ్వుడే గదిలోనికి బ్రవేశించుచు “దేవీ ! అచక్షు పాతనె నీవు విడువవలయు” — అనుచుండగా నచటను బంచజని పాన్పుదిగి దుగ్భరహృదయావేగము నాపకొనలేక “మహారాజా ! ఇదిన్యాయము, ఇదిఅన్యాయము ననుచిచారము లేకుండ నింతకాలము మీరీరాజ్యము నెల్లు పరిపాలించు చున్నారో వింతగా నున్నది ? అన్నదమ్మ లిక్ష్మణుల దోషి యెవ్వఁడో వానిని శిక్షింపనుండ వారికి సఖ్యభావమునఁగూర్చు టకు నృథా ప్రయాసపడుచున్నారు” అని తీవ్రముగా బలికెను.

రాజు మాతాడలేదు. పంచజని యచ్చటినుండి వెడలి పోయెను. ఒకటి కెండుసారు లెలుగెలు నడయాడి రాజశ్వుడ

నున్న కన్నకంటితముపై వీరాననుడై గూరుచుండెను —
 తీసికొనిపోనిమగ్నుడై యుండెను — నదన మించుక పై
 కెత్తఁబడియెను — టాక్షకిరణము లుత్తేజితములగుచుండెను.
 అంతరంగి విరక్తి యానని ముఖమండలముపైఁ దాండవింప
 సాగెను. ఆతఁ డిట్లునుకొనియెను. “ ఈసంసారమునం దేమి
 కలుగును? ఇట్లుగలిగినది నాకెక్కడ? పయత్నములన్నియు విఫలము
 లైనవి. అహ! తెలిసిపోయినది? ఎట్టి సూక్ష్మబుద్ధియైనను,
 ఎట్టి వేదవేదాంతమునైనను నడవడిని బరిశుద్ధపఱుపఁ
 బోదు. ‘కర్మణా బాధ్యతేబుద్ధి, ర్నబుద్ధ్యా కర్మ బాధ్యతే’
 అట్లు కానిచో బుద్ధినుంతులైన యీవుత్ప్రలిద్దఱు నిట్టినివద్దశ
 నేల యభివయింతురు? ఎవ్వఁడు నిరీహపురుషుడై సంచరింపఁ
 గల్గుచున్నాఁడో వానికే యీ ప్రపంచమంతయు నిష్టానువర్తి
 కాఁగలదు. వాఁడే మేలొందఁగలవాఁడు. వాఁడే సుఖ యగు
 చున్నాఁడు.” మఱి కొంత సేపిట్లు యోచించుకొని యాతఁ డుదా
 నీనునివలె నటనుండి వెడలిపోయెను.

జడభరతలఁడు.

రెండవ ప్రకరణము.

అరుణోదయ మింకను గాతేమ. వనన్యక్షములయందుఁ
బక్షిగము లొక్కటొక్కటి మేల్కని యానిశ్శబ్దారణ్యము
నందు, అబ్రాహ్మముహూర్తమునందుఁ బ్రకృతిదేవిగృహంగణ
ములలోఁ బ్రశాంతగానమొనరించుచు లోకమును మేలుకొల్పు
చుండెను. ప్రత్యూషవాతపోతము లప్పుడే లేచి జీవసేవ
లొనరించుటకు దెసలకు బయలుదేరినవి. ప్రాంతవాటికలనుండి
వచ్చుచున్న యొకపుణ్యపురుషుఁ డాకూతిధ్వ మందుకొని
తాపత్రయదుఃఖోపశమనముఁ బొందుచుండెను. “ఆహా!
కృత్రిమసౌందర్యమయమైన గృహమునకును స్వభావచందగ
మైన వనమునకును ఎంతభేదమున్నది?” అని యీతఁడు తల
పోసికొనుచుండెను. అకారణబంధుఁడై మందమారుతుఁడు
మైమఱచునట్లు సేవ లొనరించుచుండెను. అఁగింకారపంజరమున
ఆయుపనిషదుద్యాన కేళికలహంస, ఆయాగమవిసినమయూరి,
అజగన్మయి యశమునుశూన్చి గానమొనరించుచున్న విహంగ
ముల కలరనములు నిశ్శబ్దాకాశమునఁ బ్రసరించు హృదయ

రాగముల నుప్పొంగఁజేయుచుండెను. దరవికసితములగుచున్న వనకుడుచుముఁ బంఘరదిన్యగంధము లుచ్చావ్విసవాయువులతో లోపలఁ బ్రవేశించి దుస్సంకల్పవాసనాన్విశమైన యంతరంగమును బవిత్రామోదమయము గావించుచుండెను. సాధువులైన కురంగడింభకములును, ఋషిప్రభావములచేఁ గూర్గస్వభావములు మఱచి సాత్వికములై సంచరించుచున్న వనజంతువులును, ఖిద్యోతరాగరంజితములై వివిధకాంతులచే విరాజిల్లుచున్న ప్రసూనవల్లికలు, నికుంజపుంజములు, ఫలనృక్షములు నన్నియును గన్నులఁ గృతార్థములఁ గావించుచుండెను. పవిత్రమఘరవాతిపూరితములైన జలాశయముల జలం బాచమింప జిహ్వా పావన మగుచుండెను. “ఆహా! జ్ఞానేంద్రియానందసంధాయకమగుచున్న యిచ్ఛనప్రదేశమునకుఁ బురాకృత సుకృతమిత్రము నన్నిట్లు దెచ్చెనుగదా?” అనుకొనుచు నాయూజానుబాహుఁడు ముందువకు నడచుచుండెను.

వెనుకనుండి కొందఱుమనుష్యులు గుంపుకూడి వేగముగాఁ బరువెత్తుకొని వచ్చుచున్న ట్లకుగులచప్పుడు లాతనికి వినఁబడియెను. అతఁడు వెనుదిరిగి చూచుచంతలో సాక్షాల్లక్ష్యమైన నొక యంగనామణి ప్రత్యక్షమై యాతనిపాదములపై సాష్టాంగపడియెను. ఆమె వెనువెంటనే యామెకుమారులై దుగురును వినమితాంగులై యాతనిచరణములఁ జుట్టివేసిరి.

“ప్రాణేశ్వరా! పూయపరాగము లన్నియుఁ గరుణతో

నైరింపుడు! మీసాదాబ్జములకంటె మాకు శరణ్యములేదు” అని చూచెలువ యెలుగెత్తి విలపింపజొచ్చెను.

బిడ్డలందఱును భయకంపితస్వరముతో, “దండీ! శవయుడవై మమ్ము క్షమింపుము! ఇక నొక్క గృహాకిలహ మైనను మనయింట జరుగనీయ మని శపథముచేయుచున్నాము. వనమునుండి గృహమునకు మఱియును. మమ్ము రక్షింపుము.” అని యేకగ్రీవముగా నార్తనాదములు సేయజొచ్చిరి.

భరతమహారాజు ప్రశాంతుడై వారందఱి వారించి యొక్కడ విశ్రమింపజేసి తానును గూర్చుండి వారితో నిట్లు పలికెను. “గృహసౌఖ్యమునందు నాకు విశ్వాసము నశించి పోయినది. మీ యెవ్వరిమాటలనుగాని నేనిక నమ్మజాలను. మీరిప్పుడు నిజముగా గృహమునందలి శాంతిచుఖమునే కోరు చున్నచో మీకవశ్యముగా నది లభింపగలదు. ఒండొరు లన్యోన్యానురాగబద్ధులై బ్రతుకుదెలిపు గనుడు. మీకప్పుడు గృహము స్వర్గము కాగలదు. కాని నేనిక గృహమువలకకు మాత్రము మఱిలువాడను గాను.”

పంచజని తనశతి నిస్సహవాక్యములను విని మిక్కిలి యడలుచు నాతనిని గృహమునకుఁ దిరిగి రమ్మని దీనాతిథీనము గా ననేకవిధముల వేడుకొనియెను.

రాజు—“దేవీ! సంసారముతో నాకుఁగల సంబంధము లన్నియు సహజక్రియముగా నడలిపోయినవి. వయసుమీరినది.

శాస్త్రానుసారముగా నాకిప్పుడు వానప్రస్థమే యచలంబు నీయము. నీవు నీవుత్తులతో గృహమున కిరిగి గృహమున శాంతి నెలకొనఁజేసి సుఖంపుము. పొమ్ము.” అని పలికెను. పుత్తులును మఱలమఱల ననేకప్రకారములఁ దండి నింటికి రమ్మని ప్రార్థించిరి.

రాజు—“ పండిరాలిన ఫలము మఱలఁ జెట్టుకొమ్మ కంటుకొనదు. బిడ్డలారా! శమదమాదులఁ బొంది సుఖ మొందుడు, పొందు” అని వారందఱును వీడ్కొని యథేష్ట ముగాఁ బోఁజొచ్చెను.

రాజుఁ డొంతదూరము ముందటికి నడచినడచి పులహర్ని యాశ్రమమునకు వచ్చెను. పులహర్ని యప్పుడు తన శిష్యులైన ఆత్రేయ, భరద్వాజులసాహాయ్యమున నన్నిని యజ్ఞవిరిల్లఁజేయును హోమ మాచరించుచుండెను. ‘భామహుఁ’ ఁడను విద్యోకశిష్యుఁడు సమిథలమోపుచు దెచ్చి సమీపమున దించెను. ‘శాక్తాయనుఁ’ ఁడను మఱియొకశిష్యుఁడు గురు భేవుని హస్తమునందు *‘స్రస్కు’ నుంచుచుండెను. ‘గాలవుఁడ’ ను శిష్యుఁ డొక్కయెడఁ గుశలుచు దర్భలుచు సంసిద్ధములు చేసి వేఱొక్కయెడఁ గదలీపత్రమునందు శ్వేతచందనమును దీసి యుంచుచుండెను. అప్పు డాదిత్యభగవానుని అస్తమయసమయ కిరణములు అక్కడి వజ్రపర్వతశిఖరమునకుఁ గనకకిరీటాలం

* స్రస్కు = మజ్జమున నుపకరించు వస్తువు, మిల్లిగరిఁజేసంటివి.

కరణము గావించి, గండకీనదీజలములకు రక్తిమప్రదాన మొనరించి, చల్లచల్లగా సంధ్యాదేవి యొనంగిన నీలవర్ణాంబరమును ధరించుచుండెను—ఇట్టి సుయమునం దాబుషి వరులందఱును— సుదీర్ఘ సౌమ్యమూర్తియుఁ బ్రౌఢవయస్కుఁడు నైన పురుష వత్సఁ డొకఁడు తమ కుటీరద్వారమున నిలిచియుండుటఁ గాంచిరి. ఆతఁడు బంగారు బుటేదారిపనిఁ జేసిన యెఱ్ఱని పట్టు వస్త్రమును ధరించియుండెను. అట్టి దే యుత్తరీయ మాతని కంఠభాగమునండి కటిసీమవఱకును వ్రేలాడుచుండెను. వజ్ర కుండలములు కర్ణద్వయమున జాజ్వల్యమానములగుచుండెను. వానికాంతులు గపలభాగములపైఁ బ్రతిఫలించుచుండెను. ఆపురుషుఁ డప్పుడు పులహమునిపుంగవుఁకును, వారిశిష్యులకు ను బ్రణామము లాచరించెను.

పులహుఁ డాశ్చర్యముతో “ భరతమహారాజా ! ఏమి యీవిధము ? పరిచారవర్గమేది ? రథమేది ? అశ్వములేవి ? ఏమియుఁ గనఁబడవేమి ? ఇట్టివేషముతో నేకాకివై యరుగు దెంచిన నిన్నుఁగాంచి నాచిత్తము సందేహ మొందుచున్నది. ఘోరవిపత్తేదియేని సంభవించెనో, లేక నీకు సంసారమునందు విరాగ ముద్భవించెనో, ఏమైననేమి, కానిమ్ము ” అని శిష్యుల వంకఁ జూచి “ రాజచంద్రుఁడగు నియ్యతిథి సుఖచరింపుఁడ ” ని యాదేశించెను. వారును గురునియోగముచే నతిథి సేవకుఁ బ్రవృత్తులైరి.

భామహుడు తన సహపాఠియైన శాక్తాయనుని జూచి యేకాంతముగా నిట్లు ప్రశ్నించెను. “ఇతఁడేనా నిరతాగ్ని హోత్రీయై దర్శపౌర్ణిమలు మొదలగు ననేకవిధ పుణ్యకార్య ములయందు వ్యాపృతుఁడై, భూతలమునం దక్షయకీర్తిని స్థాపించిన రాజచక్రీనర్తి — భరతుడు?”

శాక్తాయనుడు — అతఁడే యీతఁడు! ఈతనిగృహ మునం దెప్పుడును హోమాగ్నులు నిర్వాపితములు గావు. పందలకొలది ఋత్యేక్కు లాహుతిప్రదానార్థము హవిస్సులఁ గొని యగ్నులకిడ నహోరాత్రములు వ్యస్తులై యుందురు. ఈతఁడు హోత్రీయై నుతిధి సేవాపరాయణుఁడీశ్వరంబున నింకొకఁడు లేడు. ఈతఁడు చతుర్వక్త్రవిధిమూలమున సర్వవా భగవదా రాధనము గావించుచుండును.

కుశ జలానులచే నతిథి పూజితుఁ డయ్యెను. పిమ్మటఁ బులహుడు శిష్యగణము నవలోకించి వారికి భరతమహారాజును జూపుచు “ఈతఁడు సామాన్యమానవుఁడు గాఁడు. ఈతని పరిపాతనమునకుఁ బూర్వమునం దీభూమికి ‘అజరాభ’ మనుపేరు గలిగియుండెను. ఈ భరతమహారాజుమూలమున నేఁ డిది ‘భరతవర్షమ’ ని విఖ్యాతి గాంచుచున్నది” అని తెలియఁ జేసెను. పిమ్మట రాజు నవలోకించుచు “మహారాజు శుభా గమనమునకుఁ గారణముఁ దెలియఁగోరుచున్నాను” అని ప్రశ్నించెను. వినీతభావముతో భరతః డిట్లనియెను. “మహర్షి

చంద్రమా ! నేను భవదీయాశ్రమమునందు వసించి శిష్య భావముతో నుపదేశలాభము నొందవలయునను మనోరథము తో వచ్చితిని. నేనీక సంసారమునంకకు మఱిలువాడనుగాను. దయాళుడవైన నీవు నన్ను శిష్యభావముతో గ్రహించి బ్రహ్మజ్ఞానముఁ బ్రసాదింపుము” అనియెను.

మహర్షియైన పులహుఁడు మందహాసము గావించి “రాజా ! అయ్యది యుత్తమప్రసంగమే కాని నీవీఋషి జీవనమునందలి కష్టమున కోర్వఁజాలుదువే” అనియెను.

భరద్వాజుఁడు నవ్వుచు నిట్లు పలికెను. “మహారాజా ! నీవు ఔత్రమూర్తివి, తుత్రియనరవరుల గృహధర్మముల కా దర్శనూపములైన సమస్తపుణ్యకార్యములును నీవాచరించుచు నే యున్నవాడవు, కాని నివృత్తిరూపమైన బ్రాహ్మణధర్మము మిక్కిలి శరీనమైనదినుమా ? రాజోత్తములకుఁ జంచదశనర్ష ములు పైఁబడినప్పుడు భార్యాసమేతముగా వానప్రస్థమునందుండుట ధర్మము. అది నీపక్షమునందనా యాసముగా సాధ్యముగాఁగలదు, కాని మహర్షులశిష్యులవలె నీకీచయచునంకు దుర్గతమైన తపమొనరించుట సులభముగునే.”

భామహుఁ డిట్లుపలికెను—“మహారాజా ! వర్షిణియు లు ధరింపవలయును; భూమిపై శయనింపవలయును; నీయ మితదినములం దుపవాసము లొనరింప వలయును. సుఖము ఫలమూలాదుతివలననే జీవనధారణము చేయవలయును. విజా

రాత్రీములు దేహము నొక యంత్రమువలె నియమితము గావించి సంయమనతఁడవు గావలయును—మనస్సంబంధములైన ప్రక్షేపవిక్షేపము లన్నియు దూరముచేసి నిశ్చయాత్మకమైన బుద్ధిని బ్రహ్మమునం ద్ధారాపంపవలయును. కుశలు, తృణములు, యజ్ఞకాష్టములు, హోమానలము మున్నగునవి సంగ్రహించుటయందును, గురుపరిచర్యలయందును, హీనభృత్యునివలె బనిచేయుట నిభ్యసించవలయును. మహారాజా! నామాటలకు విరక్తుఁడవు గావలదు! ఈసాత్వికధర్మపథమునీ వింతకాలమునుండి యభ్యసించుచున్న రాజసికధర్మమువంటిది గాదుచుమా!—ఇది దుస్సాక్ష్యమైనతపస్సు—”.

ఆత్రేయుఁడు భరతుంగాంచి—“రాజా! మము బోంట్లు జాల్యమునుండియు నీతపోవృత్తి నభ్యసించుచున్నాము. సంపూర్ణముగా నిష్పటికై నను సులభముకాలేదు. అట్టిచో నీ వీప్రార్థవయస్సునందు బ్రహ్మచర్యారంభమునకుఁ గడంగుట వలన నేమిప్రయోజనము?” అనియెను.

పులహమహర్షి శిష్యులను జూచి “ముముక్షువై వచ్చిన యీమహాపురుషుని తపఃప్రయత్నమునకు మీరేలవిఘ్నములు కల్పించెదకు?—విశ్వామిత్రాదులైన ఆత్రేయులు సిద్ధములు గాలేదా? ఈతఁడుమాత్ర మిట్లేల గాఁగూడదు? అని పలికి భరతు సీక్ష్మించి “మహారాజా! నీవీ మాశ్రమమునందుండుటకు సితసరికల్బుఁడవై యుంటివా?” అని యడిగెను.

రాజు—ముషీరర్యా! ఇచ్చట నాలక్ష్యము కుదిరియున్నది, నీవు నన్ను గరుణించి నీశిష్యునిగాఁ బరిగ్రహింపుము—

పులహస్తీశ్వరుని దయాన్విశమైన మూఙ్గా ననుసరించి రాజు వల్కలములను ధరించెను. మహారాజైన భరితుడు గండవీ నదీజలములయందుఁ దన బంగారువట్టువస్త్రములను విరియించెను. కర్ణములయం దుజ్వలములగుచున్న చువ్వూర్జమునైన హీరకకుండలములను గూడ నాతఁ డాజలములయందే విడిచి పుచ్చెను. అప్పు డాతఁడు—తన తండ్రిమైన బుషభ దేవు డీ యుద్భవ దివ్యసుందర వజ్రసుండలములనిమిత్తము శతకుంభ దైత్యునితో ద్వాదశవర్షకాలము ఘోరయుద్ధ మొనరించెనను సంగతి యొక్కమాటైనను స్మరించుకొనఁజాలెను.

జడభరతుఁడు.

మూడవ ప్రకరణము.

శిష్యులందఱు విస్మయాపన్ను లగుచుండిరి. దీనుఁడు, హీనుఁడు నగు బాలకునివలె నాప్రాణవయస్కుఁడైనభరతుఁడు ఆరాజుచేరివత్తి, సమిధలును, గుశలును కైకొని చేతులు జోడించుకొని నర్వచా మహర్షి యాజ్ఞకు నిరీక్షించుచుండెను. ఏనుఁగుదంతములచే నిర్మింపఁబడిన హంసతూలికాతల్పములపై దాసదాసీజనుల పరిచర్యల నుఖించుచు శయనించుచుండు రాజవంతుఁడు కిత్తోరభూపదేశములం బండుకొనుచు, బరిమితసమయములందు మాత్రమే నిద్రాలాభము నొందుచుండెను. ఎవ్వని యన్యములైన యాహారపదార్థములకొఱకుఁ గార్యవత్తులైన వంటలవాండ్రనేషులు నిరంతరము వేర్వేఱ జనిగల్గియుండిరో, యాతఁ డిప్పుడు, సంయమభావముతో నానందపూర్వకముగాఁ గమాయచన్యఫల మూలములను భుజించి తృప్తుఁడగుచుండెను. ఋష్యాశ్రమమంతయు నాతఁడు స్వహస్తముతోఁ దుడిచి కలఱుంపులు సల్లి రంగనల్లికలచే నలంకరించుచుండెను. వేసుకజామున నిద్రనుండి లేచి గండకీ జలీనగిరియులయ నవ గాహన మొనరించి, లేచక, పూజి,

ఈంభకములను మూడువిధములఁ బ్రాణాయామముచే నంత శ్శుద్ధి చేయుట యభ్యసించుచుండెను. “అహ! యీతఁడు బ్రాహ్మణులలోఁ దేజస్వియైన బ్రాహ్మణుఁడు” అని ఋషి ఋషులు విస్మయావహులై చూచుచుండిరి. భరతుని పుణ్య జీవన మీయాశ్రమమునం దొక యభినవప్రభావవిస్తృతిఁ జెందుచుండెను.

ఒకదినమునందుఁ బులహుఁడు భరతునిఁగాంచి “మహా రాజా! నీసాధన మతిత్వరితగతిని బర్పిడుచున్నది. బ్రాహ్మణ శిష్యుఁడవగు నీవు సాధనపథమునందు శీఘ్రాతీశీఘ్రముగా నత్యల్పకాలములో నగ్రసరుడవగుచున్నావు. ఈవిధముగా బ్రాహ్మణునివలె నీసాధనము నెల్లకాలముఁ బరిపాలింపఁ గల్గితివేని నీవీ యాశ్రమమును ధన్యముఁ జేయఁగలవు. సందియము లేదు ” అని పలికెను.

పులహుఁడు, రాజశిష్యుని ముఖమండలమునం దత్యల్ప కాలముననే, బ్రహ్మనందలాభచిహ్నములు సకలముఁ బ్రకటము లగుటఁ జూడఁగల్గెను. అతని నేత్రకమలములయం గాయానంద రసభావములు పట్టువడుచుండెను. అబ్రహ్మజ్ఞానవికాసమునం దెట్టియపూర్వవినయము నెట్టి జీవప్రీతియు సంచారము చేయు చుండెనో, అట్టిసంచారము నాఋషీశ్వరుఁ డాశిష్యోత్తముని యందుఁ గాంచి యానందించుచుండెను. “ఇట్టి యల్పకాలము లో నెట్టి సాధనఫలమును బ్రత్యక్షముగా నే నెఱుఁగఁ జూచి

యుండలేకు. నిశ్చయముగా నీతఁడు బహు జన్మతపస్సుచే గన్మత్తయముఁ బొంది జగమునం దవతరించియుండెను. కాని యిట్టి పుణ్యప్రభావముగల యీతఁడు, బ్రాహ్మణకులమునందు యోగసాధకుల మధ్యమునం దుద్భవింపక క్షత్రియకులము నందు రాజసికభావములనడుమ నేల యవతరించెనో” అని ఋషివర్యుఁడు భావింపజొచ్చెను.

పిమ్మటఁ బులహఁడు భరతునకుఁ గళినతరమును, దుస్సాధము నైన యోగమార్గమును జూపెను. భరతుఁడును సమాహితుఁడై ఋషిప్రవరుని యుపదేశము ననుసరించి భగవత్ప్రేమకుఁ బ్రవృత్తుఁడయ్యెను. ఆతఁడు క్రిమముగాఁ గఠోరవ్రతమునందు దీక్షితుఁడు గాఁజొచ్చెను. ఆతఁడు మూఁడు దినముల కొక్కొక్క మాటు కపిస్థంభలములును, బదరీఫలములు ను భుజించుచుండెను. ప్రతిదినము నాతఁడు జీర్ణములైనతృణ పక్షిములవలన సామాన్యముగా నాఁకిలి నుపశమింపఁ జేసికొను చుండెను. ఆతని దేహము క్రమముగాఁ దన్మయత్వమున నిశ్చేష్టిత మై పోవుచుండెను. ఆతని యంతరాత్మ కేవలము, అపూర్వ మైన భగవద్రావమును ధారణచేయుటకు నిరంతరవశిష్టము మొందుచుఁ దత్పాదాంబుజధ్యానమునందు లీనమైయుండెను.

కృతార్థుఁడైనభరతుఁ డీవిధముగా భగవానుని విరాట్ స్వరూపమును ధారణ చేయుచుండెను. సమస్త వనపుష్పములు మాలికానూపముఁ నావిరాట్స్వరూపుని విశాలవక్షమున శోభా

సంపన్నము లగుచున్నట్లును, భూమ్యాకాశముల యంతరాళమునందలి సన్నిగ్ధనీలకాంతలు, ఆజ్యోతిస్వరూపుని దళకన్నలలోఁ గట్టివేయుచున్నట్లును, ఆకాశమునందలి సక్షత్రములు దివ్యాభరణములవలె నావిశ్వరూపుని దేహమునందు దీప్తిమండలము లగుచున్నట్లును, చంద్రసూర్యులు మకుటాభరణములై యుజ్జ్వలకాంతిసంపదల నొలయించుచున్నట్లును, ఆశ్రీపాదమునుండి కరుణారసధారవలె గంగాధార కలకలనినాదమునఁ బ్రవహించు చున్నట్లును, పాపాత్ములైన యరుల సంహారము కొఱకుఁ గొన్నియాయుధములు హస్తములందుఁ బ్రకాశమానము లగుచున్నట్లును, భక్తుల కభయచిహ్నస్వరూపమై తేజరిల్లుచున్న పద్మ మొకహస్తమునందు ధరింపఁబడినట్లును, మతియు నాతని పాణి, పాంచజన్య శంఖ స్వరసమృతమున మేఘునినాదమువలె విశ్వాంతరాళమునఁ బ్రతిధ్వనించు చున్నట్లును, అతఁడు గాంచుచుండెను.

ఆదృశ్యమును జూచుచుఁ జూచుచు రాక్షసి చక్షువులు పద్మలీనము లైనభ్రమరములవలె ఊర్ధ్వఽక్షాంతరాళమున విలీనము లగుచుండెను. అతని దేహమంతయు నానందరేచికమయ్యై ప్రకాశించు చుండెను. అట్టిస్థితియందున్న యా రాక్షసిని జూచినపాదు “గండకీరదీప్తిరమున దేవత లెవ్వరో యోగసాధన మొనరించుచున్నా” యని తలచుచుండిరి.

జిడభరతుఁడు.

నాల్గవ ప్రకరణము.

అప్పుడప్పుడు పట్టపుదేవి యైనపంచజని ముఖమండల మాతని హృదయాకాశమున నుదయించుచుండెను. రాచ నగదానందలి యానందని కేశనము గూడ నాతనిస్మృతిపథమునం రొక్కొక్కమా టుదితమగుచునే యుండెను. వెంటనే యాతఁడు బాధితుఁ డగుచుండెను, గాని యాతపస్వి ప్రాణాయామాదుల వలన మనోగతులగును, సకలేంద్రియసంచారమునకును నిరోధ మొనరించుచు ధ్యానపరాయణుఁ డగుచుండెను. ఇక నాతనిని సంసారభావనాసంబంధ మైనక్షేశ మించుకయు నంటఁజాల కుండెను. మహారాజైన భరతుఁడు రాజర్షి యని, యెల్లెడల నాతని కీర్తిమహిమలు కీర్తింపఁబడుచుండెను. పుణ్యాత్ము లైనమహర్షుల పవిత్రవదనములనుండియు నాతని యశము ప్రశంసితము గాఁజొచ్చెను.

రాజర్షి యింత స్వల్పకాలములో యోగమార్గమునం దెంతయోదూర మగ్రసరుఁడయ్యెనని పుంహమహర్షిశిష్యులు గాలపుఁడు, భరద్వాజుఁడు, భామహుఁడు మొదలగువారు గూడ సంగీకరింపవలసినవా డైరి.

ఒకనాటి యువయకాలమునందు భామహుడు రాజ్యమైన భరతునినన్ని నని గూరుచుండి “ రాజ్యమే రాజ్య! తపము నిర్విఘ్నముగా జరుగుచున్నది గదా ?” అని కుశలప్రశ్నముగావించెను.

ప్రసన్నవదనుడై భరతుడు “ పురుషానుహారియాశ్రమనన్ని ధానమున, గండికీనదీతీరమున, దపోమార్గమున కంత రాయము గలుగఁగలదా ?” అని పలికెను.

భామహుడు—“మహారాజా! నీవు సంసారాశ్రమము ద్యజించి, యిచ్చటికి వచ్చి యున్నావు నననాసి గుర్రుని సంసారచింతనుండి రక్షింపు. ఇప్పుడు నీవు ముని వినయిస్తావు. నీచే విదువబడిన నీదారపుత్తైరిక పరిజనము నీచింతనమునం దవులుచు నీయోగమార్గమున క్షిడ్డము కాఁగలదేమో ?” అనియెను.

భరతుడు నిశ్చింతహృదయుడై నవ్వుచు—“అట్టిసంశయమించుకయు వలదు. చిత్త సంయమము నభ్యసించి, ఈషణ శ్రయాదిమోహమును హృదయమునుండి దూరముగావించి యుంటిని—నాకీజగత్తునం దిప్పుడు నామాన్య కీటకపతంగములెట్లా, పట్టపుదేవియైనపంచజనియు, బియ్యపుత్తులు, నల్లే—నే నీక పరిజనమోహమునకు నశనర్థినిగాను, నాహృదయమునం దన్నిజీవులయెడల భూతివయ సమానమై యున్నది” అని పలికెను.

“అకరణావయుఁడైన భగవానుఁ డొక్కఁడే కరుణించు
టకు సమర్థుఁడు. కునమందరముఁ గరుణాపాత్రులము మాత్ర
మేనైయున్నాము.” అని చెప్పి భామహుఁ డచ్చటనుండి వెడలి
పోయెను.

పిమ్మట మహారాజు స్థిరచిత్తుఁడై తర్పణార్థము గండకీ
సదీజలములఁ బ్రవేశించెను. అనన్యమనస్కుఁడై యాతఁడు
భగవానుని స్మరించుచుండెను.

అఃస్మికముగా భయంకరమైన గర్జనధ్వని యొకటి
ఋతులుదేటి రాజ్ఞికి యోగభంగము గావించెను. ఆతఁడప్పుడు
కన్నులు విచ్చి యాశబ్దమును వినఁజొచ్చెను. గండకీనదికావలి
యొడ్డుననున్న వజ్రపర్వతగుహనుండి యొకసంహముగర్జించెను.

ఆశబ్దము గంధీరమేఘగర్జనమువలె దూరమునుండి
భయంకరముగా వినవచ్చెను. రాజప్పు డుపేక్షాభావముతోఁ
దనకన్నులు పునర్మన్రితములు గావించుకొనఁబోవుచుండగాఁ
గరుణాకరమైన యొక దృశ్య మాతని కన్నులఁ బడియెను.

గండకీనదీ పశ్చిమతీరమునందుఁ దృణాఘృములలో
నిండుగర్భిణియైన యొకహరిణి ప్రవాహలోదకము నావ్యాయస
ముగఁ గోలుచు నాసంహగర్జనమును వినియెను. వెంటనే
యది విధితనేత్రములతో నలుదెసలఁ దిలకించుచుఁ బ్రాణరక్ష
ణార్థ మా నదీజలములలో నుడికెను. ఆధయోల్లంఘనములో
నాహరిణి యాజలమధ్యమునందే ప్రసవించి కరుణాపాత్రులు

అయిన నేత్రములతో రాజు నీక్షించుచు బ్రాణత్యాగముఁ జేసెను.

రాజు దియంతయుఁ జూచుచుండెను. సవ్యోజాతమైన యాకురంగశాబకము నదీతీర సమీపజలంబుల మిలమిలలాడుచుఁ గన్పట్టుచుండెను. రాజహృదయ మపారకరుణారసముతోఁ గరఁగిపోయెను. రితఁడు వెంటనే పరువిడి జలములందున్న హరిణశిశువును లేవనెత్తి తీసికొనివచ్చెను. శిశువు నిర్జీవమై నట్లు నిశ్చేష్టయై యుండెను. రాజు తత్క్షణము దానిని దనకుటీరము నందలి హోమాగ్నికడకుఁ దెచ్చి యాయగ్నివేడిమిచే దాని దేహమును గాచుటకు మొదలుపెట్టెను. అగ్ని సెగ దగిలిన కొంతసేపటి కాశిశువుమేనఁ బ్రాణహాయువులు నంచరించు చున్నట్లు గ్రహించి రాజు సంతుష్టుడయ్యెను. మఱికొంతసేపటి కా హరిణడింభకము గన్నులువిప్పి సహజనుందరములైన చపల దృష్టులతో నాతని మోము నవలోకింపఁదొడంగెను. రాజు కామాత్మహీనయైన లేడిపిల్లచూపులయందు హృదయవిదారకమైన యొక నిర్భరభావము పొడకట్టినది. మృగ డింభక మాత్మన్నేహవాంఛిత మధురములైన సుందరావలోకనములు వేగముగా నాతని హృదయసీమ నడుగుముట్ట వాటికొనియెను.

కరుణాస్వరూపుడైన భగవానుఁడు తన కామృగశిశువును దానరూపముగా దయచేసినాడని భరతుఁడు నిశ్చయించుకొనియెను. “ఆసన్నమృత్యువునుండి తీని నెట్లో రక్షించు

కొంటిని. కాని నేటినుండి దీనిని నే నెట్లు పోషించి పెంపఁ గలను?" అని యాతఁ డాందోళనము పడఁజొచ్చెను.

పిమ్మట నాతఁ డాహరిణశిశువు నొడిలో వేసికొని బయలుదేఱి యాకొండపల్లెలయందలి గృహస్థుల గృహము లకుఁ బోయి యించుక యాపుపాలను దెచ్చి దానికిఁ బోసెను. ఇంటింట బిచ్చమెత్తుచు గోక్షీరములు సంపాదించుచు నను దినము నీవిధముగా దానికిఁ గడుపారఁ ద్రావించి తక్కినపాలు దన కమండలువునందు భద్రపఱచుకొనుచుండెను.

బాలెంతరాత్రై న తల్లి తన పసినినుఁగునకు నియమిత కాలములం దపారవాత్సల్యముతో, సత్యంతభాగహాకతతో నేవిధముగా స్తన్యము లొసఁగుచుండునో, ఆవిధముగా నీరాజుని తన కమండలువులోని పాలను హోమానలమునందు వెచ్చ పఱచుచు ముతైపుఁజిప్పలం బోసి హరిణశిశువునకు నియమిత కాలములందుఁ ద్రావించుచుండెను. హోమానలముకొఱకు నంగృహీతములైన సమిధలను లేడిపిల్లకుఁ బాలుగాచుటకై రాజుర్ని మాటిమాటికిఁ బ్రజ్వరిల్లఁజేయుచుండెను. క్రమముగా నాతఁడు ప్రాతఃకాలమునందే గాక మధ్యాహ్నకాలమునందుఁ గూడ క్షీరసంపాదనమునకుఁ దిరుగవలసివచ్చెను. మఱియు నీతఁడు తనకాలములోఁ జాలభాగము మృగశిశువునకుఁ బాలు గాఁచుటతోను బాలురోయుటతోను న్యయపఱచుచుండెను. ఇంకను శేషించియున్న కాలములో రాజుర్ని లేడిపిల్లి నొడిలోఁ

జేర్చికొని దానిమోమును, గంఠమును గోకుచు వాత్సల్యరస నిమగ్నుఁ డగుచుండెను. మృగశాబకంబును సుఖపారవశ్యంబున గన్నులు మోడ్చుచు నాతని యాదర మందుకొనుచుండెను. ఒక్కొక్కమాటు కనుతెప్పల విప్పి సంతృప్తిసూచకములైన సౌహార్ద నిరీక్షణములతో నది నీరవయై రాజును జూచుచు, మరలఁ గన్నులు మూసికొనుచుండెను. “అహ! ఈమృగ శిశువు స్వభావము కేవలము సరశిశువు స్వభావమువంటిదే?” అని యాయాసమయములం దంతరంగమున భావించుకొనుచు రా జానందమొందుచుండెను. దేవతార్చనమునకు సంపాదించు కొనిన కోమలదూర్వాంకురములును గుశాంకురములును దన నవనవోద్గతములైన దంతాగ్రములతో హరిణప్రోత మొక్కొక మాటు కొఱుకుచుండుటఁ జూచుచు, రాజు “భగవానుని యర్చనసామగ్రుల నెంగిలిచేయుచున్నావా?” అని కపటకోధ ముతో దానిని ముచ్చటలాడుచుండును. ఆమాటల కులికి యది గంతులువేయుచు, మరలఁ గరుణపాత్రములైన నేత్రములతో రాజవంకఁ జూచుచు నిలచుచుండును. రాజహృదాదరాతిశయముతో దానిని బట్టి యొడిలోఁ జేర్చికొని అల్లరిచేసి బ్రతిమాలుకొనుచున్నావా? తిన్నగా నుండుము. ఏప్పుడు నల్లరిచేయుము” అనుచుండును.

ఒక్కొక్కమాటు రాజు నిల్వఁబడి భగవద్ద్యూతమున రించుకొనునప్పుడాహరిణప్రోతము తన కరుణదంతాగ్రములతో

నాతని నల్కల పరిధానాంచలమును లాగుచుండును. రాజప్పుడు భగవచ్చింతనమును మఱచుచు దానివంకకే చూపులు నిగుడ్చుచు, “నీకీన్నేహ మెవరునేర్పిరి? ఒక్కనిమిషమైనను నన్ను విడిచి యెక్కడ నుండఁజాలవు?” అని లాలించుచుండును.

ఒకదినమున రాజర్షి జప మాచరించుకొనుచుండఁగా దూరమునందున్న జంబుక మొక్కటి యాతనికిఁ గానవచ్చెను. రాజప్పుడు చేతనున్న జపమాల నచ్చటనే వదిలివేసి గుభాలున లేచి యాచెంత నాడుచున్న లేడిసిల్లకడ కొక్కపరువునఁబోయి దాని నెత్తికొని తనకుటీరములోనికిఁ దెచ్చి యచ్చట భద్ర పఱచెను. ప్రాంతములనుండు నడని నక్కలుగాని తోడేళ్లుగాని తన కురంగ డింభకము నెత్తికొనిపోవునేమో యను భయముచే నా రాజర్షికి రాత్రులయందు సుఖనిద్ర లేకపోవుచుండెను. రాత్రులయం దాతఁడు మాటిమాటికి లేచుచుఁ దన కుటీరకవాటబంధనము పదిలముగ నున్నదో లేదో యని చూచుచు మరలమరల దానిని బిగించుచు, జాగరూకుఁ డగుచుండెను. వనమునందలి దృఢలతలను దెచ్చి వానిచేఁ గట్టి, కవాటమును భద్రముగా బిగించుచుండును. రెండుమూఁడు దినములకే లత లెండిపోవునని యూహించి వానిని దీసివైచి సుదృఢములైన వచ్చితీగలను మఱలఁ దెచ్చుటకు వనమందు నెవకుచుండును. ఒక్కప్పుడు లేడిసిల్ల కుటీరమునం దొక్కెడఁ

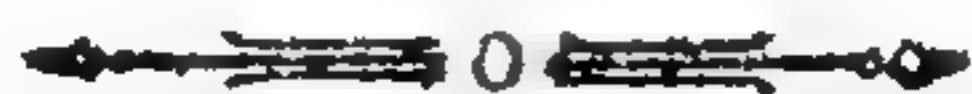

బండుకొని నిద్రించుచుండఁగా, రాజు తన జవమాలకు వ్రేళ్లతోఁ ద్రిప్పుచునే దానికడకుఁ బోయి ప్రేమాతిశయ మొలుక దానిమోము ముద్దిడుకొనుచుండును. సమిక్కుశాదులకొఱకు వనమున కేగునప్పు డాతఁడు మృగశిశువును మూఁపున నెత్తి కొని వెంటఁబెట్టుకొనియే పోవుచుండును. గృహమునందుంచి పోయినచో, వనమృగములు దాని నెత్తుకొనిపోవునేమో యని యాతనికి భయము. రాజర్షికుటీరప్రాంతములయందుఁ దిరుగాడునప్పుడు మృగశిశువు, అనుగతభృత్యునివలె, వెనువెంట నంటి తిరుగుచుండుట నెఱింగి మాటిమాటికి మోమునుమరల్చి దానిని జూచుకొనుచు నాదృశ్యమున కాతఁడు వరమానంద భరితుఁ డగుచుండును.

జడభరతుఁడు.

అయిదవ ప్రకరణము.

ఒకదినమునఁ బులహుఁడును, బులన్త్యుఁడును రాజన్వి
యాశ్రమమున కరుదెంచియుండిరి. రాజవృద్ధు జపముఁ జేసి
కొనుచుండెను. ఆతని కరాంగుళులు తులసీమాలపై నతి
వేగముగాఁ బరువులిడుచుండెను. కాని యాతని భావము
మాత్రము పరమాత్మునిపైఁ దవలియుండలేదు. కన్నులు
మూసికొని యాతఁడు “కుటీరప్రాంతమునందు చర్భాంగురముల
కడ లేడిపిల్ల లేదు—నిన్నటియుదయమున నది సామీప్య
మందలి కొండపల్లియలోని పొలమునకుఁ బోయినప్పుడు ఆ
పొలములో వారెల్లప్పుడలనడుమ, నతిరమణీయముగాఁ బెరుగు
చున్న దూర్వాంగూరముల నమితాహ్లాదముతో మేసినది.
నేడుగూడ దాని నచ్చటకుఁ దీసికొనిపోయి మేతకు విడిచివుచ్చి
సామీప్యమునఁ గూర్చుండియే జపముచేసికొనుచు దానిని
జూచుకొనుచుండవలయును” అని భావించుకొనఁజొచ్చెను.
మఱియు “కొమలారుణకాంతిసందర్శనైన యాహరిణశింభక
ము లేబచ్చిక మేయుమ నాడుచుండఁగా నాకిల్లిగొనియున్న
యడవిగక్క లక్కడక్కడ నుండి దానిని తొంగి చూచుచున్న

ట్లును, తనచేత నప్పుడు కట్టలేనట్లును—అంశలో నింకొక
సృగాలము, కురంగశిశుసమీపమునకు వచ్చి దానిపైఁ బడ
నుంకించుచున్నట్లును, దాను వెంటనే పరువిడిపోయి ప్రాంత
వనమునందొక సాలవృక్షశాఖను విటిచి తెచ్చి యాకట్టి చేతఁ
బట్టుకొని పెద్ద కేకలుపెట్టుచు నంతటఁ దిరుగుచున్నట్లును,
ఆశబ్దమునకు నక్కలన్నియుఁ బాటిపోవుచున్నట్లును, ఆతని
హృదయాకాశమున మఱియొక దృశ్యము పొడకట్టెను. ఈ
సమయమునందు లేడిపిల్లఁ యాతని వెనుకనుండి యాతనివల్చిల
పరిధానమును నాకుచు నిల్వఁబడియుండెను. రాజాస్పర్శమును
గ్రహించి పరమచుఖ మనుభవించుచుండెను.

పులహుఁడును, బులహ్యుఁడును రాజనమ్మఖనుండే
నిలచియుండిరి. రాజు వారు వచ్చినజాడ తెలిసికొననేలేదు.
ఆతఁడు జపమునందు నియుక్తుఁడై యుండెను; కాని యాతని
చిత్తముమాత్రము లేడిపిల్లపై హత్తియుండెను.

పులహుఁ డప్పుడు గంభీరదీర్ఘస్వరముతో “రాజా!
ఏమిచేయుచుంటివి? నీవు యోగభ్రష్టుఁడవై పోయితివి. ఈ
యాశ్రమమునం దుండుట నీకింక షేమకరముగాదు” అని
పలికెను.

రాజీమాలు సమాధినుండి లేచి ఋషులిద్వరకును
బ్రహ్మమము లాచరించెను. వారిని జూచి “ప్రాణాపాయము
నుండి తప్పించి నే నీలేడిపిల్లను రక్షించియుంటిని. ఏయప

రాశము నెఱుఁగని—తల్లి లేని—దిక్కుమాలిన—యీక్షుద్ర
జీవము నుగ్ధరించుభారము నాపైఁ బడినది. . స్వామీ! ఇది
యేనా నాయెడల మీకుఁ గలిగిన విరాగమునకుఁ గారణము?”
అని యడిగెను.

పులహుఁడు—రాజా! ఏమాయనుండి తప్పించుకొను
టకు నీవు గృహశ్రమమును విడిచి వచ్చితివో ఆమాయాచక్ర
మునం దీసామాన్యహరిణశిశువు నిన్ను దవుల్కానఁజేసినది.
ఇంక నీ వీయాశ్రమమునుండి గృహమున కేగుట మంచిది.

రాజు—స్వామీ! ఇది మాయ యెట్లగును? ఇది జీవ
దయాగదా? ఇట్టి దయానుగమనము మోక్షమార్గమునకుఁ బ్రతి
బంధముగాదు. అత్యంతమైన దురవస్థలో మృత్యుముఖమునం
దున్న యొకజీవమును రక్షించి పెంచుట యన్యాయమైన
రించుట యెట్లగును?

పులహుఁడు—రాజా! అట్టి దురవస్థలోనున్న జంతు
వును నీవు దయాపరుఁడవై రక్షించితివి. ఇది యుత్తమధర్మమే.
కాని నీ నాపిమ్మట దానిని బిడ్డవలెఁ బెంచుటకు వెంటనే యే
గృహస్థునికైన సమర్పించియుండవలసినదిగదా?

రాజు కటాక్షమాలిక లాసమయమునం దతిశయప్రేమ
పాశములచే హరిణశిశువునం దాబద్ధము లై పోయెను. అతఁ
డప్పుడు దానిని దువ్వుచు “అట్లయిన నీకఁ గరుణకు స్థాన
మేక్కడనున్నది?” అనెను.

అయికవప్రకరణము.

పులస్త్యుఁ డప్పుడు పులహాని చేయిపట్టుకొని “మన
మీక నుండరాదు. రాజు కుశర్కమునకు దిగుచున్నాఁడు. ఇప్పు
డీతనిబుద్ధి సంపూర్ణవిభ్రాంతి నొందియున్నది. అగ్నిశలాకచే
భగవంతుఁ డీతనిజ్ఞాననేత్రమును మరల విఃసింపఁజేయగలఁడు.
మన యుపదేశము లిప్పు డీతనికిఁ దలకొక్కవు. మా మాపటల
ము లీతని కన్నులఁ గ్రమ్మియున్నవి. ఆకనులయందు బ్రహ్మ
సందలక్షణము లంతరించిపోయినవి.” అని పలుకుచు నాతని
వెంటఁబెట్టుకొని యటనుండి వెంటనే నెడలిపోయెను. రా
జప్పుడు నిశ్చింతహృదయముతో లేడిపిల్లను దరిఁజేర్చుకొని
చేతులతో దాని కంఠమును గోఁకుటకుఁ బ్రారంభించెను.

ఈవిధముగాఁ దరువాత రెండేండ్లు గడచినవి. హరిణ
శిశువు క్రమముగాఁ బెరిగి పెద్దదగుచున్నది. రాజప్పుడు
బహిర్వేషమునకు సన్యాసిమే, కాని యాతని యాంతర్య
మంతయు సంపూర్ణగృహస్థధారముతో నిండిపోయినది. ఆతని
కమండలు విప్పుడు లేడిపిల్లకు జలపాత్రముగాఁ బరిణమించినది.
ఆతని దండము వ్యాఘ్రాదికూరజంతువులను బెడరించు
యంత్రకూపముగా మారినది. ఇప్పు డీక నాతని ప్రియవారి
ణము అడవినక్కల కాశగొల్పు నస్తువుగాదు. అది బలశి
బలిష్ఠుఁ డయి యుండెను. ఇప్పు డది పులులనడుమనుండియు
లంఘించి పోవుటకు నేర్చియున్నది. రాజప్పుడుగూడ నుద్దేశ
పూర్వకముగా నెంచుచితులను సంగ్రహించుచున్నాఁడు గాని

యవి హోమానలమునకు మాత్రము గావు-శీతకాలమునందుఁ
గురంగమును కుఱంగటఁ జలిమంటలువేయుటకు—వర్షకాలము
నందు వానఁజేఁ దడిసిన హరిణదేహమును సమ్మార్జనమొనరించు
టకు నాతఁడు వల్కలములను జాగ్రత్తపఱచి యుంచెను.
నవీనదూర్వాంకురములను విస్తారము రాజు ప్రోగుచేయుచునే
యున్నాఁడు గాని మునుపటివలె దేవతార్చనానిమిత్తమని
చెప్పుటకు వీలులేదు. లేడిపిల్ల వర్షములోఁ దడియుచు మేత
మేయ.జాలదనియో మఱియెందులకో యాతఁడప్పుడు దానిని
దఱచుగా బైటికిఁ బోనిచ్చుట లేదు. కావున దాని మేతకొఱ
కాతఁ డాతేతగతిక వినియోగింపవలెను.

ఒకనాఁడు గండకీనదీతీరమునందు రాజు, అహ్నికక్రియల
లో నియుక్తుఁడై యుండఁగా లేడిపిల్ల, రాజుకన్నుల కించుక
మఱుగై యెచ్చటనో తిరుగాడుచుంచెను. ఆతఁడప్పుడు తహ
తహఁసాటుతో వ్యగ్రచిత్తుఁడై విభ్రాంతునివలె నలువంకల
దృష్టివాత మొనరింపనాగెను. అంతలో నాతని చెవులకు లేడి
యడుగులచప్పు వినుబడుటచే నాతఁ డూరటఁజెందిన చిత్త
ముతో దీర్ఘవిశ్వాసమును విడిచి జడమాలను చేకొని మరలఁ
ద్రిప్పునాగెను.

జడభరతలఁడు.

అటవ ప్రకరణము.

రాజు నేడు కుటీరములో లేడిపిల్లను భద్రపఱచుకొని గండకీనదికి స్నానమున కేగెను. ఆసమయమున వన్యకురంగము లనేకములు గుంపుగూడి యాశ్రమమార్గమునుండి పరువులు వాఱుచుఁ బోవుచుండెను. భరతుని హరిణ మప్పు డావంకికుఁ జకితదృష్టులతోఁ జూచుచుఁ బసిపట్టుచు నేడియో యపూర్వ మైన యానందానుభవమునకు లోనయ్యెను. వెంటనే యది కుటీరమునుండి యెటులో యీవలఁబడి యాగుంపుతోఁ గలసి పోయెను. అప్పు డది యొకవన్యహరిణమును వెన్నంటి గంతు లిడుచు నాగుంపుతోఁ బోఁజొచ్చెను. రాజాశ్రమమువంకకుఁ దిరిగి చూడనైనను జూడలేదు. ఎవరుపెంచిననేమి? ఎక్కడఁ బెరిగిననేమి? ఆహా! సజాతీయ సహవాసమునందేకదా జీవికి సుఖమున్నది? అప్పుడు మధ్యాహ్న కాలము దాటిపోయినది. ఇట్టిసమయమున లేడిని, ఒడలుదోమి స్నానమాడించుట రాజు నకు నిత్యకృత్యములలో నొకటి. రాజు నేడుఁగూడ నెప్పుడి వలె హరిణాభ్యంగనము నిమిత్తము, తన కమండలువునిండు జలముకొని కుటీరమున కరుదెంచెను.

అంతటఁ గలయఃజూచెను. హరిణ మగపడలేదు. అప్పు
డాశఁడు స్వప్రభావుడై యుత్కంఠతో దిక్కులకుఁ బొలుచు
దాని నెలుఁగెత్తి పిలువఁజొచ్చెను.

ఆ నిర్లవాశ్రమమునందుఁ గరుణామయమైన యా యా
హ్వనము నలుదిక్కులం బ్రతిభవనింపసాగెను. రాజువల్కుల
ములు జాటిపోవుచుండెను. ఆతఁడు తన్నుఁ దా మఱచి లేడి
కొఱకుఁ దిరిగి తిరిగి పరుగులెత్తుటను మొదలుపెట్టెను.

హిమాలయశిఖరములలో నొకదానికి ధవళగిరియని
పేరు. దాని పాదమూలమునుండియే గండకీనది ప్రవహించు
చుండెను. ధవళగిరి సామీప్యమున ధూమరాశివలెఁ గృష్ణ
వర్ణముతో నింకొక యెత్తైన శిఖరముండెను. దీనిపేరు దేవసఖ.
దేవసఖ నంటి దాని యపరదిక్కునందు ధూసరవర్ణముతో,
విరళశృంగములతో నొప్పి వేఱొకకొండ కలదు. దీనిపేరు
వజ్రపర్వతము. దీని యుపత్యకాప్రదేశమునందు 'లోధ్ర',
'మొల్ల' మొదలగు నోషధీనంచయ మనంతముగాఁ గలదు.
పూర్వదిశయం దింకొక శైలమున్నది. ఇది యేఃశృంగము
గిల్ల గూఢాకాశపటమునందలి జన్మగుప్తులె దర్శనయోగ్యమై
యుండెను. దీనిపేరు సుదర్శనము. ఈ కొండలనడుమనుండి
ప్రచురవేగముతో గండకీనది ప్రవహించుచుండెను. పర్వత
దుహితమైన గండకీనది వినిగ్మలజలపూర్ణయు, విచురవేగశీలయు
యై యుండెను. ఈ నదీతీరమునందు నెట్టివానివలె రాజగి

పరువులెత్తుచుండెను. దేవదత్తా ! దేవదత్తా ! యని తనప్రియ కురంగముపేరితో నెలుగెత్తి కేకలువేయుచుండెను.

ప్రాంతారణ్యమునగ బరువెత్తుచుండగా నక్కడి వృక్ష శాఖలును, నికుంజలతలును దేహమునకుఁ జాకి గుచ్చుకొను నప్పుడు రాజుని తన ప్రియకురంగము శృంగముల స్పర్శయని భావించుకొనుచు విచలితుఁడగుచుండెను. అడవిలేళ్లు దూరము నుండి పరుగెత్తుకొనిపోవుచుండఁగా వానిని జూచి విభ్రాంతుఁడై వాని నొక్కొక్కటిని తన దేవదత్తమనియే యెంచుకొని గొంతెత్తి “ దేవదత్తా ” యని బొబ్బలిడుచు వానివెంబడి నతివేగముతోఁ బరుచుచుండెను. అది తనదేవదత్తముగాదని తెలిసికొనినవెంటనే మొదలునటకిన తరువునలె దరుమూలములఁ గూలంబడి పోవుచు మరలఁ బండుటాకులరాలినచప్పుడో, చెట్లకొమ్మలరాపిడిచప్పుడో వినఁబడినంతనే యవి తన దేవదత్తము నడలచప్పుడులని భ్రమించి వానిననుసరించి తిరిగి పరుగులిడుచుండెను.

రాజుక విహ్వలుఁడై పోయెను—ఓ దేవదత్తా ! ఒక్కమాటు నాకన్నలయెదుట నిలువుము. నీమెడక్రింద నాచేతులతో గోకెదను ! ఒక్కమాటు నాదగ్గఱకు రమ్మ. నీదెక్కిల చప్పుడు విని నాచేవుల పండువుచేసికొనెదను. ఈచేతులతో నీ కెప్పుడు లేబచ్చిక మేపెదను ? నీమోముఁ జూచి నాకన్నలెప్పుడు కృతార్థములగును? అని పలవింతుచు దిరుగుచుండెను.

నిద్రాహారములను దృఢించి రాజప్పుడు రజ్జుసర్ప
భ్రాంతితోఁ గనఁబడినదెల్ల దేవదత్తమె యని భ్రమించుచుఁ
బరిభ్రమించుచుండెను. ఇప్పు డాతనిదేహమంతయు వనకంట
కములు గుచ్చుకొనియు గీసికొనియు, రక్తబిందువులుగుచు
ధూళిసూసరితమై యుండెను. కఠోరములైన కొండశిలల
తాఁడుమలచేఁ బదశలములు విశీర్ణములై పోయెను. గుంటలు
పడియున్న కన్నులయందలి ఆశుష్కతారకలు నిరాశాసూచక
ములై యుండెను. ఆకలిబాధచే నాతనికడుపు వీపునంటుకొని
పోయెను. ఇంకను నాతని శుష్కకంఠమునుండి వికృత
స్వరముతో “దేవదత్త” యను నచ్చటవాక్కు లుచ్చరింపఁ
బడుచునే యుండెను. అడవిపంది నొకమాటు, ననమార్జాలము
నింకొకమాటు, మానుపిల్లిని మరియొకమాటు చూచి వానిని
దన దేవదత్తమనియే భ్రాంతిఁజెందుచు నారమణీయ వజ్ర
పర్వతశిఖరమున కెగఁబడి యాతఁ డింకను పోవుచునేయుండెను.
ఉన్నతచిత్తముతో నాతఁడు ప్రస్తరఖండములను, వనలతలను
నెత్తికొని కొండ యెక్కుచుండెను. అంతలో నాతఁడు తన
గుప్పిలులతో వానిని జిదిమి వినరివైచి చూకొండక్రిందినేల
కదాటున నుటికి పడిపోయెను. కంటకములచేతను గొండశిలల
చేతను, నాతనిదేహము యతవియతమైపోయెను. కాని యాతని
లక్ష్య మప్పు డావైపున లేదు. తిరిగి యాతఁడు గండకీనదీ
తీరమును బట్టి పోజొచ్చెను. కాని యిప్పు డాతఁడు దిక్పరి

జ్ఞానశూన్యనివలె నిది తూరుపు, నిది పడమర, ఇది దక్షిణము
నిది యుత్తరము నను వివరణము యెందేని బడి
బోవుచుండెను. అయ్యో! ఇశఁడేనా, అనుహించుట
భరతుఁడు!—ఎవ్వఁ డగ్నిష్టోమనామకయజ్ఞ మొనర్చుచు
భువనప్రసిద్ధమైన శుద్ధకీర్తి వార్దించెనో, యెవ్వని యేకాగ్ర
చిత్తముతోడి మహాతపస్సునకుఁ బులహనుసంశటి మహర్షియు
విస్మితుఁడైపోయెనో, యెవ్వని దివ్యనామముచే నియ్యఖండ
భూమండలము “భరతఖండ” మని పేరొందెనో, అశఁడేనా,
యీతఁడు? ఆహా! మమకారమా! నీ మెగువారి నింతలో
నింతవారిని జేయఁజాలవు?

ఆవృద్ధరాజు—ఆభరతర్షి నేటి కెనిమిదివలె అనుగడ
యుపవాసములతోను, జాగరణములతోను, యుష్మత్త సేవ
తో శోకాకులుఁడై తిరిగితిరిగి యిప్పుడు పడిపోయెను. నిర్జన
మైన యా వజ్ర పర్వతోపత్యకయందు, ఆండ్లశిలలపై
మస్తకము వాల్చి యింక లేచుటకు శక్తి లే యానఁడు పడి
యుండెను. ఎవ్వనిశిరము మానవదుర్లభమాణియై గాజేనుండిత
మకుటధారణ మొనరించెనో, సువర్ణనవరత్నఖచిత వివిధ
విభూషణ విభూషితయు, నుజ్జ్వలదుకూలకౌశేయ పరివృత పరి
శోభితయు నైన పట్టమహిషి పంచజని యంకిభాగమునఁ
గోమలవ్యజనసేవితుఁడై యెవ్వఁడు సుఖనిద్రఁ జెందుచుండెనో,
జిహ్మజ్ఞానోజ్జ్వల శిఖాప్రఖరరశ్మి లెవ్వనియందు జాజ్వల్య

మానము లయ్యెనో, ఎవ్వనిశిరంబు పుణ్యచింతల కాకరంబును
 సమస్త జీవహితసంకల్పవ్యస్తమును, సుందరచంద్రకేశభారా
 లంకృతంబును నయ్యెనో అట్టివానిశిర మిప్పుడు ధూళిధూసరిత
 జటాబద్ధ కేశదామమై, మరణాసన్నకాలమునఁ గఠినశిలావ
 లుంతితమై పడియుండెను. విధాతా! నీవిధాన మెవ్వ రెఱుంగఁ
 గలరు?—రా జప్పుడును హీనస్వరముతో “దేవదత్త” యని
 స్మరించుకొనుచునే యుండెను. ఆస్వరము క్రమముగాఁ గంత
 గహ్వరమునుండి వెలువడఁజాలకుండెను. ఆతనికన్ను లిప్పుడు
 నన్నిహితమృత్యువుచే నూర్ధ్వగాములగుచున్నను దేవదత్తము
 నన్వేషించుచునే యుండెను. అనిశ్చేష్టదేహము దేవదత్తా
 గమనమూర్తమున కున్ముఖమైయే పడియుండెను. ఆతఁడు గుఱి
 వెట్టి యెక్కిడిన బాణమువలె నేకాగ్రమును గావించిన తన
 చిత్తమును దేవదత్త చింతనాయిత్రము గావించియుండెను.

రాజున కిప్పు డనతిదూరమున నిల్వఁబడి దేవదత్తము
 కరుణార్ద్రనేత్రములతో నాతనివంకఁ జూచుచుండెను. అది
 యిదివఱ క నేకపర్యాయములు సామీప్యమునందు నిలిచి యే
 విధముగా నాతనిఁ జూచుచుండెడిదో, యావిధముగానే యిప్పు
 డును జూచుచుండెను. దాని రెండుకొమ్మలకును దెగిపోయిన
 తీగలు చుట్టుకొని వ్రేలాడుచుండెను. రదనాగ్రము లించుక
 కనఁబడునట్లుగా రెండుగడ్డిపరక లది నమలుచుఁ గిందిపెడవి
 యించుక కదల్చుచుండెను. దాని విచిత్రవర్తతోభిభ్రమైన

దేహమునందు సాంధ్య రాగకాంతు లొలసి విరాజిల్లుచుండెను. నిర్మలచిత్రమువలె నున్న యాదేవదత్తము—ఆతని దేవదత్తమే— ఆతని కన్నులయెదుట నిల్వఁబడి యుండెను.

రాజప్పు డుచ్చైస్సర్వరముతో “దేవదత్తా” అని యొక్క మాట పిలువఁబోయెను ; కాని యీమాట మిక్కిలి కష్టముతో నస్పృష్టముగా దేవదత్తనామ మాతనిచే నుచ్చరింపఁబడెను. ఇప్పు డాతనికన్ను లొక్కమారుగా మూసికొనిపోయి దేవదత్తమునే చూచుకొనుచుండెను. అతికష్టముపై నొక్కయశ్రుబిందు వాతనికన్నుగొలుసులనుండి చెక్కులపైఁబడియెను. తనకన్నులయెదుట నగపడుచున్న ఆహరిణరూపమునుజూచుచు నారాజర్షి తనప్రాణవాయువులను విడిచివేసెను. అయ్యో ! ఆసన్నమృత్యుకాలమునం దాతఁ డేదేవదత్తమును వీక్షించుచుండెనో యాదేవదత్తము—ఆసురంగము, ప్రకృతిసురంగము గాదు ! అది యాతని మనోనిర్మిత మైనసురంగము. కాని మరణసమయసంకల్పజనిత మైనయాహరిణము—నిజమైన తన హరిణ మనియే యాతఁ డెంచుకొనెను.

జడభరతలఁడు.

ఏడవ ప్రకరణము.

మహారాజైనభరతుఁ డిట్లు హరిణధ్యాసపరాయణుఁ
డగును దేహత్యాగము గావించెను. పిమ్మట నాతఁ డావజ్ఞ
పర్వతమునందే “కాలంచరమ”ను నొకశైలమునం దొక
తేడిగర్భమున లేడిమై జన్మించెను. కాని భగవత్కృపచే
నాతనికిఁ బూర్వజన్మజ్ఞానము లభ్యమయ్యెను. అంత్యకాలము
వఱకును, నాతఁ డెట్టిస్మరణము దానినిగూర్చి గల్గియుండెనో
అట్టిదానివలెనే పుట్టిక తీతినదిగాదు.

పూర్వజ్ఞానోన్మేషముచే నాతనికిఁ దనపూర్వజన్మ
కృత్తాంత మంతయు స్మరణకు వచ్చెను. శోచనీయ మైనప్రస్తు
తావస్థను బొందుటకు హేళువును దెలిసికొని యాతఁడు మహా
భయమునకు లోనుగాఁబోచెను. క్రిమముగా భయవిహ్వలుఁ
డైపోవునుండెను. ఆవిచళావస్థయం దాతనిహృదయాంతరమున
దయామయుఁ డైనపరమేశ్వరునిపాదావలంబనము పొడ
సూపెను. వెంటనే యాతనిచిత్తభృంగ మాయన్మృతమయ
పాదాబ్జమున వ్రాలి తద్ధ్యాసపథాపానముచేఁజొక్కిపోయెను.

అభిక్షుంఁడౌచూని, అభిమవిదూతుని, అశాంతిదాయ

కుని, ఆజగన్నాయకునిసమక్షమున నాప్రత్యక్షసుఖానుభవము
నం దాతని కన్నిభయములును దూరీభూతములై పోజొచ్చెను.
అప్పు డీక నాతఁడు లేచి మృగజీవన మభ్యసించుటకు మొదలు
పెట్టెను. కాని నడుమనడుమ గంభీరవిషాదముచే నాతని
హృదయ మభిభూత మైపోవుచునే యుండెను.

పూర్వజన్మవిశేషపుణ్యబలము నూతకోలగాఁ గొని
యాతఁడు—మృగరూపధారి యైనయామహాత్ముఁడు గండకీనదీ
తీరమార్గములం దిరుగాడుచుండెను; పండివ్రా్విరప త్తములను
మాత్రమే మేయుచు నెట్లొ జీవనమును గడపుచుండెను;
వన్యము లైనకూరమృగములబారినుండి యాశ్మరక్షణ మొన
రించుకొనుట కాతఁడు ప్రయత్నించుట లేదు. నిత్యచిర్మల
యైనయాగండకీనదియం దాపరిశుద్ధజలములఁ బానము సేయుట
కెప్పు డాతఁ డడు గిడురో, అప్పు డాతనికన్నులనుండి యశు
ధారలు నదిలోఁ బ్రవహించి పోవుచుండెను. ఈనదీజలముల
యందు నిలిచి తర్పణపూర్వకముగా నాభగవాను నారాధించు
నధికారము నాకీజన్మమున నిక లేదుగదా యని యాతఁడు
వేదనపడుచుండును.

కొన్నిదినము లిట్లు గడచినపిమ్మట నాతఁ డొకనాఁడు
పులస్త్యపులహాశ్రమము నందలిహరిశ్చంద్ర మనుచోకి వచ్చి
యుండెను. మృగరూపధారి యైనభరతుఁడు గండకీనదీతీరము
నం దిదివఱకు విడిచిపోయిన తనకుతీరమును గుర్తించి “ఒకా

నొకప్పు డీ కుటీరమునందు, ఆ దర్భాసనముపై, వాజపమాలను
ధరించి భగవచ్చింతన మొనరించుకొనుచు నుంటినిదా”
యని చింతించుచు నశ్రుపూరితనేత్రములతో నాప్రదేశ
మంతయుఁ గలయుఁ జూచి కలయుఁ జూచి కుటీరద్వారమునందలి
ధూళిలోఁ బడి దొడ్లుటకు మొదలుపెట్టెను.

ఎట్టిబ్రహ్మనందము నాతఁ డొకప్పు డనుభవించి
యుండెనో, యట్టియనుభవమున కాతని కీజన్మమునం దింక
నధికారము లేదు. అతఁడు కాంచనమును విడిచివైచి గాజు
పూసనై మమత్వముఁ జెందెను. మనుష్యుఁ డైయుండియు
మానవునకు సారథన మైనబ్రహ్మజ్ఞానము నాతఁడు స్వేచ్ఛగాఁ
బచ్చపైకము లేకుండ వెచ్చపఱచివేసెను. కావుననే యాతఁ
డిప్పు డాపరమపదవినుండి వంచితుండై పోయెను. అతనికి
హరిణరూపమున నవతరింపవలసివచ్చెను.

పులహర్ని కుటీరపార్శ్వమునం దాహరిణరూపభరతచక్ర
వర్తి నిల్వఁబడి యాఋషిశిష్యులను, అప్రజ్వలితహోమానల
మును జూచుచుండెను. అప్పు డాశిష్యగణము, ప్రణవమంత్రో
చ్ఛారణచేబ్రహ్మధ్యానమున నియుక్తులై యుండిరి. ఆమృగమది
యూలించుచుఁ దక్కినసమస్తప్రపంచమును మఱచి రెప్ప
వాల్చనికన్నులతో మునికుమారులరూపరూఢ నాస్వాదించుచు
వట్టె నిల్వఁబడిపోయెను. దానిగండఘటకములనుండి బాష్ప
ధారలు ప్రవహించుచుండెను. అప్పు డామృగరూపభరతుఁడు

పులహస్తీశ్వరునిమాత్ర మవలోకించుటకు సాహసింపలేకపోయెను. ఎవ్వఁడు పరమానుకంఠతో, దన్ను నాహవంకమునుండి యుద్ధరించుటకుఁ బ్రయత్నించెనో—స్వర్గప్రాయ మైన యెవ్వనిసత్సంగతిని విడిచి నాని మాయాకూపమునఁ బడి పోయెనో అట్టిపులహస్తీశ్వరు నాతఁడు కన్నులెత్తి చూడఁ జాలకపోయెను.

పులస్త్యునియాశ్రమమునం దొకమూల నామృగము పడియుండెను. అది యిచ్చుకైన మేత మేయుట లేదు. ఋషిశిష్యులు దయతో దానిముందర నేమైనఁ బడవేసినచో, నది యించించుక కొఱుకుచుఁ బ్రాణములు నిల్పుచుండెను. కర్మానుభవ మగునంతవఱకును దేహమునఁ బ్రాణములుండక తీరిదని యూహించుకొని, యది కేవలము ధైర్యము నూత కోలగాఁ గొని, ఆహారనిద్రాదిసకలసుఖములపై విరక్తిఁ జెంది శేషకాలమును నిరీక్షించుచుండెను.

ఒకనాఁడు గాలవుఁడు, దూర్వాంకురములను గుప్పిలితోఁ దెచ్చి దానికిఁ దినిపింపఁబోయెను. కాని యాతఁడు తనపవిత్ర కరస్పర్శచే దాని నెంతయో లాలించినఁగాని యది యాఘాద్యమును మేసినదిగాదు. అప్పుడు దానిరెండుచెక్కులనుండియు దుఃఖాశ్రువులు ప్రవహించుచునే యుండెను. అప్పుడు గాలవుఁ డక్కడఁ గూరుచుండి యున్నైచ్చస్వరముతో నీక్రిందవ్రాయఁ బడినశ్లోకములను బాఠము చేయుచుండెను.

శ్లో. “సర్వేక్షయాంతానిచయాః, పతనాంతాః సముచ్ఛ్రియా
 సంయోగా విప్రియోగాంతా, మరణాంతంచ జీవితమ్.
 యథా ఫలానాం పక్వానాం, నాన్యత్ర పతనాద్భయమ్
 ఏవం నరస్య జాతస్య, నాన్యత్ర మరణాద్భయమ్.
 యథాగారం దృఢస్థానం, జీర్ణం భూత్వాహ్వాసేదతి
 తథాచసేదంతినరా, జరామృత్యు వశంఽతాః.
 అత్యేతి రజనీ యా తు, సా న ప్రతినివర్తతే
 యాత్యేవ యమునాపూర్ణం, సముద్రముదకార్ణవమ్.
 అహోరాత్రాణి గచ్ఛంతి, సర్వేషాం ప్రాణినామిహ
 ఆయాంషి క్షపయంత్యాశు, గ్రీష్మే జలమివాంశవః.
 ఆత్మాన మసుశోచత్వం, కిమస్యమనుశోచసి,
 ఆయుర్తు హీయతేయస్య, స్థితస్యాథగతస్యచ.
 యథా కాన్యంచ కాన్యంచ, నమేయూతాం మహర్ణవే
 సమేత్యతు వ్యపేయూతాం, కాలమాసాద్యకంచన.
 ఏవం భార్యాశ్చ పుత్రాశ్చ, జ్ఞాతయశ్చ వసూనిచ
 సమేత్య వ్యవధావంతి, ధువోహ్యేషాం విరాభవః.

భరద్వాజః శ్లోకపాఠములను వినుచుండెను ; స్థిర
 దృష్టితో భావవిహ్వలఁడైనశ్రోతవలె మృగముగూడ నా
 స్థలమునందే నిల్వఁబడి యుండెను. దానికన్నులకు తెప్పపాటు
 లేదు ; అత్యంతశ్రద్ధతో నాశ్లోకపఠనము నొలింపుచుండెను.
 గాలప్రభు భరద్వాజునిఁ జూచి “ఈమృగముఁడు జూడఁగాఁ

జాల వింతమృగమువలె నగపడుచున్నది. ఇది నామాటలన్నియు నతిశ్రద్ధతో నాలకించుచున్నది. దానియర్థము దానికి బోధపడుచున్నట్లు తోచుచున్నది సుమా?" అని పలికెను.

భరద్వాజుడు వానిని జూచి "సరిసరి, నీవీలేడిని జాల శ్రద్ధాభక్తులతో జూచుచున్నట్లగపడుచున్నావే? నీవు గూడ భరతరాజువలె లేడిమాయకు లోబడిపోయెదవా యేమి?" అనియెను.

గాలవుడు నవ్వుచు "ప్రవృత్తితో నాటలాక సాహ సించుటకు నేనొకక్షత్రియరాజును గాను" అని సమాధానము చెప్పెను.

వీరిసంభాషణమును వినుచు నిలుచున్న మృగరూప ధార్మ్యైవభరతుడు, దారుణానుతాపముచే దగ్ధుడై పోవుచుండెను.

మృలహర్షి యది యంశయు వినుచుండెను. ఆతడు మృగమునంకఁ జూచుచు దానియధార్థచరిత్ర మంతయు గ్రహించెను. మృగమును బులహునికోమలస్నిగ్ధనేత్రముల లోనియింగితము నెఱుంగఁగలిగెను. పరమకారుణ్యం దైన బుషిపుంగవుడు తనకొఱ కంతరంగమునఁ జింతించుచున్నాడని యది తెలిసికొనియెను. ఆదుఃఖము దయాజనితమయినది; దానిలో జ్వాలలు లేవు; అది హృదయమును బవిత్రపఱచుకాని, మాయకు నశీభూతము గానీయదు, అనియు న

గ్రహించెను. మృగ మప్పుడు శృతజ్ఞతావేగముచే ఋషీశ్వరుని పాదప్రదేశమునందుఁ దనకొమ్ములును ఫాలదేశమును మోపి బోరగిలఁబడి యట్లు కొంతనే వుండి తనచిత్తమునకు శాంతి సంపాదించుకొనియెను. దాని కిప్పుడు బ్రహ్మజ్ఞానసంపాదనమున కధికారము లోపించిపోయినమాట నిజమే, కాని భగవంతుఁడు దాని నిప్పుడును, సాధుసంగతివలనియధికారమునుండిమాత్రము వంచితమునుగావింపలేదు. ఇదియే దాని కిప్పు డూటట గల్గించు సుతకృష్టపదమై యున్నది.

ఎక్కడ హోమాగులు ప్రజ్వరిల్లుచుండునో, అక్కడనే స్థిరభావముతో నామృగము నిలుచుండి యుండును, హారతి కాలమునం దెచ్చోట ఋషివరులు మంత్రపాఠములను గావించుచుండురో, అచ్చోటనే యది చిత్రపటములోనిబొమ్మ వలె నిశ్చలమై నిలిచి వినుచుండును. క్రమక్రమముగా నది తృణాదులను నోటఁ బెట్టుట మానివేసినది. దానిదేహ మంత కంతకుఁ గృతీభూతమై పోవుచుండెను. ఋషికుమారులు లేఁ బచ్చికను దెచ్చి నోటి కందించునప్పుడు దానిరెండుకన్నుల నుండియుఁ గన్నీటిధారలు ప్రవహించి పోవుచుండెను. అది యొకేవిధముగా నాహారత్యాగము చేసివేసినది. భగవంతుని నోగారఁ బిలువవలయునని, యది యంతరాత్మలో నత్యంతము వ్యాపింపడుచుండెను. కాని యాపశుశరీరబంధనము నత్రికమించి పరమార్థసాధన మొనరించుటకు దానికి ననుగ్రహ మెక్కడిది?

మృగరూపధారియై యుపవాసములచే శుష్కశరీరుడై
యున్న యన్ముహూర్తము దొంగనాడు గండకీనదీతీరమున నిల్వబడి
యుండెను. ఆసమయమునం దానస్మికిముగా నాతనిముఖత
హృదయములో నిరజన్మమునుగూర్చిచిహార మంకురించెను ;
అప్పుడెవ్వరో వెనుకనుండి స్నేహశీల మైనకోమలశరీరముతో
నామృగరూపధారిశరీరమును స్పృశించిరి ! మృగ మాస్పర్శ
సుఖముచే వికంపితమై యానందబాష్పములు గురియింపఁ
జొచ్చెను. అట్టిమరవస్థలో దాని కాస్వర్ణప్రాయమైనచుఖస్పర్శ
మొసంగినవా రెవరు ? కారుణికోత్తముఁ జైనపులిహార్షి
సత్తముడు—అనీర్వాచపూర్వకముగాఁ దనకరాంగుళిలతో
నాతడు దానిశరీరమును నిమిరెను. మృగ మప్పుడత్యంత
కృతజ్ఞతను వశమై యచ్రుపూరితనేత్రములతో నాతనిముఖ
మండలమును తేప్పనాల్పక చూచుచు నాతనిపదప్రాంతము
నందలిభూమిపైఁ బడిపోయెను. ఆచుఖస్పర్శకాలమున నా
గండకీనదీతీరమున మృగరూపధారియైన భరతచక్రవర్తి హరిణ
దేహమును బరిత్యజించెను.

జడభరతుఁడు.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము.

ఎన్నియోజన్మము లెన్నవలెను; ఎంతయోకాలముగడచ
వలెను! అప్పుడు మనుష్యజన్మము! మనుష్యజన్మ మనఁగా
నేమి?—పంజరాబద్ధ మైనపక్షికి బంధవిమోచనము—క్షుద్ర
సరోవరము లతిక్రమించి మహాసముద్రములోఁ బ్రవేశించుట—
తుచ్ఛము లగు దేహసుఖఘట్టములనుదాటి, యాధ్యాత్మికానంద
మనుభవించు సామర్థ్యము నొందుట—అది ప్రణవోచ్ఛారణాధి
కారప్రాప్తికి శుభకాలము. అనంత మైనవిమానమువలె—
సపారమైనసముద్రమువలె బ్రహ్మనంద మనునప్రమేయక్షేత్రము
మనుజుని సమ్మూఖమునందుఁ బడియున్నది. రాజాధిరాజున
కుత్తరాధికారికాఁగలవాఁ డొకసామాన్యకుటీరమునం దుండి
తనజన్మస్వప్నమును విడిచివోనుచున్నట్లు—ఎవ్వరు తుచ్ఛము
పై నున్నాడనుటయు, నాలోనిగుమన్నాకో వారు తమజన్మగౌరవ
మును దెలిసికొననివచ్చును.

అట్టిబంధమునుండి విముక్తుఁడై యపరిసీమానందలాభ
ము నందుటకు మహారాజైనభరతున కిప్పుడు సమయము
వచ్చినది.

ఇశ్వరమతీనదీతీరమునందు, శివాలయ మనుశాకగ్రామము గలదు. ఆగ్రామమునం దింద్రచూడుఁ డను బ్రాహ్మణుఁడుండెను. ఈతఁడు అంగీరసఋషివంశములోనివాఁడు. ఈతని కేమనభరతుఁ డిప్పుడు పుత్తుఁడై జన్మించెను.

ఇప్పుడు సాధుసంగమమువలనిఫలము ఫలింపఁగలదు. దీర్ఘమైనమృగజన్మమునకుఁ దరువాత మనుష్యజన్మలాభము నొంది రాజర్షి యిప్పుడు బ్రాహ్మజ్ఞానప్రాప్తిని బడయఁగల్గెను. ప్రకృతిసౌందర్య మనుభవించుట విపయోగ మగుదృశ్యశ్రవణబడయఁగల్గినచో వికసితకుచములు నమలివేయుట కెట్టిపశువైన నాశ చెందదు. అప్పు డీప్రకృతి యట్టివేని కానందసాధకముగా నుండఁగలదు. మహారా షైవభరతున కీజన్మమునం దట్టిబ్రాహ్మనందము ప్రాప్తించెను. మరియు నట్టిబ్రాహ్మనందముతో నాతఁడు జ్ఞాననేత్రలాభమునుగూడఁబడయఁగల్గెను. జ్ఞానప్రాప్తివలన నాతనియందు సమస్తమైనభోగవాంఛలు నొక్కమాటుగాఁ దిరోహితమువై పోయెను. ఈజగత్తుయొక్కయధార్థరూప మీమా తాతనికన్నులకుఁ బట్టుచుడియెను. కాని, మున్నొకమా ట్టిట్టిదుర్లభజ్ఞానలాభము నొందియు నాతఁడు దానిని గోలుపోయియుండెను. ఈమాటుగూడ నతేయైనచో భగవద్దాసును దప్పించుకొనుట యింకెవ్వరికి సాధ్యమగును? దయానుయుఁ డగు శరమేశ్వరునిదయకంటె నూహసముద్రము నుత్తరించుట కన్యవలంబనము లేమగదా—

భరతుఁ “ డీ సుఖజీవగమునం దెవ్వరితోడను బ్రత్యేకసంబంధము గల్పించుకొని విషమముద్రముతోఁ బడఁగూడ” దని ధీరసంకల్పము చేసికొనియెను.

ఇంద్రచూడున కిందఱు భార్యలు. ప్రథమభార్యగర్భమునం దెసమండుపుత్తుఁగిలును, ద్వితీయభార్యగర్భమునం దొకపుత్తుఁడును బుత్తికయు జన్మించిరి. రాజర్షి మైరభరతుఁడే ద్వితీయభార్యగర్భమున నుదయించినపుత్తుఁడు. విధాతృ విధానముచే నీజన్మమునందుఁగూడ నీతనికి భరతుఁడనునామమే పొల్పించినది. ఇంద్రచూడుఁ డత్యంతనిష్ఠాగరిష్ఠుఁడును, శుద్ధచరిత్రబ్రాహ్మణుఁడు నైయుండెను. అతఁడు పరమభాగవతోత్తముఁ డనియు, సకలశాస్త్రప్రవేత్త యనియు నెల్లరిచే నన్మానితుఁ డగుచుండెను. అతనిద్వితీయభార్య మైరకమలాదేవియు రఘువీరులరత్న మని పేరెన్నికఁ గాంచుచుండెను. ఇంద్రచూడుఁ డత్యంతభాగయాతతో, దసబిడ్డలందఱకు శాస్త్రవిద్యాప్రదోషము నొసఁగుచుండెను. అతనిపెద్దభార్య సంతాన మైనయెనమండ్రపుత్తుఁగిలును శాస్త్రపరిశీలనకు నై గొప్పవంశితులైరి. భరతుఁడు కనిష్ఠపుత్తుఁడు— ఈ బాలకుని యాకారము సకలజనానందకర మైనదిగా నుండెను. ఎన్నవి హృదయమునందు సర్వదా భగవద్జ్ఞానము విరాజమానమగుచుండనో, వానిని బూచి లోకజను లెల్లరు ముగ్ధులుకారా? అందుల కాశ్చర్యమా? దర్శనమోక్షమననే హృదయములను

గలగించి వశపఱచుకొనఁగలన్నిగ్ధాశర్వణము సహజముగా నాతనియందుండుటఁ జూచి బ్రాహ్మణునియాత్మీయులందఱును “ ఇంద్రచూడా ! నీయీచిన్నికుమారుఁడు పరమభాగవతోత్తముఁడు కాఁగలఁడుమా ? ” యని యనుచుండెడివారు.

కాని, యాబాలుఁడు పెద్దవాఁడగుచున్నకొలదిని, ఇంద్రచూడునియాశ లన్నియుఁ దిరోహితములై పోఁజొచ్చెను. పిల్లవాని కిప్పు డేడేండ్లు వచ్చినవి. ఒక్కమాటయైనను మాటాడనేరఁడు. ఎవ్వరైనఁ బిలిచినప్పుడుమాత్రము తనన్నిగ్ధ నేత్రములు పశ్చిమారితములు గావించి, యదాసీనునివలె వారి వంకఁ జూచుచు నూరకుండును ; తోడిపిల్లలతో నాడుకొనఁడు ; దేనియందు నుత్సాహము గాని, యామోదము గాని చూపఁడు ; ఎక్కడకైన నెవ్వరైన వెంటఁ బెట్టుకొని పోయినచో, అక్కడకు వారితోఁ బోయి స్థాణువువలె నూరకుండును. ఇంద్రచూడుఁడు తనకుఁ బ్రాణప్రియుఁడైన యీకనిష్ఠశుక్రుని శిక్షకొఱ కనేకవిధములఁ బ్రయత్నము లొసరించుచుండెను. ఒకదానివల్లనైన నొక్కొంతయైన లాభముగలుగకుండెను. షష్ఠశత్యముగానిసౌందర్యము—సమాజ్జ్వలమైనలాటనూ, అర్థదీర్ఘము వైననేత్రములు—యథాంగసౌష్ఠవ మైనదేహియూ ; అయిన నేమి ? అబద్ధ మూగవాఁడు ! ఈశ్వర మాతల్లిదండ్రుల కెంతటి దుస్సహమైనది ? ఇంద్రచూడుఁ డాతని కుపనయనము గావించి, సావిత్రీనంబ్రదీక్షితునిగాఁ జేయుట కెంత

యో ప్రయత్న మొనరించెను. కాని బాలకుఁ డొక్కంతయు మంత్రోచ్ఛారణ మొనరింపఁజాలకుండెను. ఎంతో తిన్నని స్వరముతోఁ జెప్పియు నెంతో ఆదరముఁ జూపియు నెన్నో విధముల నాతని కుచ్చరించుమార్గములు బోసించియుఁ గుమారునిచే మంత్రప్రథనము చేయించుట కాతఁడు కష్టపడియెను. ఆతనికష్ట మంతయు వ్యర్థమయ్యెను—ఇక నాతనికిఁ గోపము గల్గినది. ఒక్కమారును గుమారునికిఁ బ్రహరణములు గావించెను. కాని యేమిఫలము? కలువపువ్వులవలె రెండుకన్నలను విప్పి బేలచూపులు చూచుచు భరతుఁ డెప్పుడొయ్యె నిల్వఁబడి యుండెను. ఆతనిమోమునం దొకప్పుడైన నొకనవ్వుగాని, కన్నలయం దెప్పుడైన నొకయశ్రుబిందువుగాని యెచ్చును జూచియుండలేదు—నిర్వికారుఁడు, జడస్వరూపుఁడు, సకల స్నేహబంధనములకు నతీరుఁడు నైనయీ బాలకునియందు, అజడస్వభావముతో నేదియో యొకనింతసౌందర్యము కలదు. అందుచేతనే మాతనిని ప్రేమింపకుండ నుండలేనన్నాడు.

ఇంద్రచూడుఁ డొకనాఁడు కుమారునిశిరీరమును జేతి తో నిమురుచుఁ దనహృదయానుతాపమును జూప మొనలు పెట్టెను. అప్పుడాతండ్రినేత్రములనుండి జలజలముని యశ్రుబిందువులు రాలుచుండెను; మూఁగబాలుఁడు సన్నేహముగాఁ జేయెత్తి యిప్పుడు లండ్రికిఁగిన్నటిధారలను చుడునఁజొచ్చెను. మఱియు నాతఁడు కేవలము కనుచూపుచుండుచుననే తండ్రి

హృదయమునందుఁ బరమశాంతిభావమును నెలకొనఁజేసెను.

ఇంద్రచూడుని శిషిమిగుమారు, శు శ్రీకంఠుడు — “ మూఁగకుఱ్ఱనితోఁ దండ్రి రాత్రిందివములు నిష్కారముగాఁ గడపివేయుచున్నాఁడు. భగవంతుఁ డీతనికి వాచ్చక్తి నీయలేదు. వీడిట్లు మూఁగవగువుగా నున్నను దండ్రి వీనికి మాటలు నేర్పుటకుఁ బ్రయత్నించుచు దైవవిధానమునకుఁ బ్రతివిధానము చేయఁ జూచుచున్నాఁడు” అని తఱచుగాఁ జెప్పుచుండును. జ్యేష్ఠకుమారుఁ డైనముక్తికాముఁ డామాటలు విని నొచ్చుకొనుచుండును. అతఁడు “ నేను చెప్పఁజాలను గాని యే కారణముచేతనో యీమూఁగబిడ్డనియెడల నాహృదయము నందు మిక్కిలి స్నేహరస ముప్పొంగుచుండును. రేయుంబవల్లీతని విడువకుండవలయు ననియే నే నిచ్చగించుచుండును. భగవంతుఁ డిట్టిపురద్రాపి యైవబాలకుని మూఁగఁగా సృష్టించి యున్నాఁడు. వానివిధాన మెవ్వ రెఱుంగఁగలరు?” అని చెప్పుచుండును.

శ్రీకంఠుడు అన్నను జూచి — “ నీవు కేవల మీశని మూముఁ జూచి మోసపోవుచున్నావు. ఈతఁ డతిపత్నిత చరిత్రుడు. తల్లిదండ్రులగారాబముచే వీడిట్లు నిష్కారణముగాఁ జెడిపోవుచున్నాఁడు. ఇది శుచి, ఇది యశుచి యనుజ్ఞానము లేదు. ఎక్కడఁ బడిన నక్కడనే పడి యుండును. ఎనిమిది వత్సరములపిల్లవాఁ డై నాఁడు. ఇన్నియేండ్లును భూమిమధ్య

మందే కడపిరాడు. ఈ గాడిదె యొడలిధూళినై నను దులుపు
కొనడు. నానుతమునకుఁ జూడఁగా నిదియంతయు వాడు
తెలిసియే చేయుచున్నట్లుగ్నాడు. గారాబముచేయువా
రెవ్వరును లేక నిశ్యము బెత్తుచుదెబ్బలు తగులుచుండినచో
గుడ్డివానికి బుద్ధి రాగలదు” అని చెప్పెను.

ముక్తి కాముడు—“ రామ రామా ! అట్లనకుము !
నిరసరాధిమైనవిడ్డను బొనించుటకూడ నెందులకు ?” అని
పలికెను.

జడభరతరండు.

తొన్నిదవ ప్రకరణము.

ఇంద్రచూడుడు తనమూగకుమారునకు శిక్ష నొసగు విషయములో బొత్తుగా నాశ విడిచియుండలేదు. అతఁ డా విషయమునఁ గ్రమముగా నేదియో పని చేయును నేయుండెను. అనోరులేనివానిచే మాట లాడించుట కాతఁడు వివారాత్రము లు కష్టపడుచునే యుండెను. అతఁ డట్లు కష్టపడుచున్న కాలము లోనే యొకనాఁడు, జీవుల కపరిహార్య మైనకడపటి నూహ్యుల మాతనికి నచ్చెను. అతఁ డప్పుడు దేహమును విడిచి స్వర్గ ధామమునకుఁ బ్రయాణము చేసెను. అతనిరెండవభార్య మైన కమలాదేవి వెంటనే తనపుత్రపుత్రికల నిర్భరను దనసవతి హస్తములలో నర్పించి తనపాశేష్యునిచితిపై నారోహణ మొనరించెను.

కమలాదేవి చితాగ్నిలో దగ్ధము గాఁగానే, కూతురైన అరుంధతియు, సవతియైనలక్ష్మీదేవియు, నామెయెనమండ్రు పుత్తులును రోదనధ్వనులచే గగనమండలమును విదీర్ణముగావింపఁజొచ్చిరి. భరతునిఁగూడ నీస్థలమునకుఁ జెచ్చియం. పదియేడులయ్యాడుగలభరతుఁ డాహార నాదములమధ్యమున నిర్వికారుడై నిల్వఁబడి యుండెను ! అతనిమూర్తి మాత్రము గంధీరతరమై యుండెను. సముద్రముధ్వమునం బడిపోయె.

మనుష్యునకును, సముద్రతీరమునం దుపవిష్టఁడై నిశ్చింతఁడుగా నున్నవానికి నెట్టిప్రభేద ముండుకో, వీనికిని దక్కినవానికి నెట్టియంతరువు కన్పట్టుచుండెను. బ్రహ్మజ్ఞానపరిపూర్ణతయు, ననిత్యనర్తుత్వంసమునకు వికారము చెందఁగుండుటయు నను నీ రెండుభావములు వాతనిముఖమండలమునందు సుస్పష్టముగా జాగరితములగుచుండెను. కాని వానిభ్రాతృగణ మీభావములను గ్రహింపఁజాలకుండెను. వారు వృథా వండితమన్యులై యుండిరి. శ్రీకంతుఁ డాదుఃఖమధ్యమునందుఁగూడ “ఈమూఁగ కుఱ్ఱవానిస్వభావముఁ జూచుటకుఁ జాల కష్టమగుచున్నది. పశువునకున్నంతజ్ఞానమైనను వీనికి లేదాయె” నని గొణుగుకొనుచుండెను.

కమలాదేవి చితి నారోహించుటకుముందు, ఒకచేత గుంకిముబరణియు నొకచేత భరతునిచేయియుఁ బట్టుకొని తన సవతిమైన యక్షీదేవిదగ్గఱకు వచ్చి తనభరతునిచేయి యామె చేతియందుంచి యిట్లు చెప్పెను. “అక్కా! ఈబిడ్డను జూడుము! మీరెవ్వరు నీతని నెఱుఁగరు. నేనీతనిగూర్చి చెప్పఁజాలను. ఈబిడ్డను జూచుకొనుచు నేను నాజీవితమునందలి సకలకష్టములను మఱవిపోవునుంటిని. ప్రాపంచికసంబంధములైన యెట్టిమచ్చింతలోఁగాని యెట్టికోకదుఃఖములలోఁగాని నేనున్నప్పుడు వీడు నాకొంగుపట్టుకొని నిలిచెనేని వెంటనే నాకు సుఖదుఃఖములయందు నైరాగ్య ముదయించుచుండును.

ఒక్కమాటుగా నానందభావము హృదయమునఁ బ్రవేశించుచుండును. అది పుత్త్రస్నేహమువలనఁ గల్గినది గాదుచుమా. వీనిని నేనెప్పుడును బుత్త్రుడని తలచుట లేదు. నాకిష్టముగూడ నీనిర్వికారమూర్తిని జూచుచుండుటచే భౌతికసుఖదుఃఖముఁ లతితృప్త్యము లని భోధ యగుచున్నది. నీవు నన్ననుగ్రహించి నాచితిసామీప్యమునం దీతని బట్టుకొని యుండుము. చితాగ్ని నిర్వాపిత మగునందాఁక నీతని నిచ్చటనే యుండ నిండు. నాయంత్యకాలమువఱకు నే నీతనిని వీక్షించుకొనుచుండెదను. ఇక నొక్కచార్థన గలదు. అక్కా! నీవీతల్లిలేని మూఁగబిడ్డని కాఁకలివేళఁ బట్టెడన్నముఁ బెట్టుచుండుము. అఁకలివేళ వీఁడన్న మడుగఁడు—అమ్మా! వీనికడుపాఁకలి నెఱింగి నీవే వీని కన్నమిడవలెను. అరుంధతికొఱకు నాకాలోచన లేదు. మనతక్కినపుత్త్రులెనమండును బ్రాజ్ఞత గల్గి పెద్దవారైనారు. అక్కా! మీరందఱును గలసి నామూఁగభరతుని రక్షింపుఁడు” అనియెను. ఈమాటలను వినినలక్ష్మీదేవిఁ న్నుల నుండి దుఃఖాశ్రుధార లొలుకఁజొచ్చెను. ఆమె వెంటనే తన రెండుచేతులతో భరతుని దరిచేర్చుకొని కాఁగిలించుకొనియెను. వానిమస్తకమునం దశ్రువర్షము గురియింపఁజొచ్చెను.

తల్లిదండ్రులిద్దఱు నేకచితియందే దగ్గులైపోయిరి. హాహాకారములతో ధరించుచుఁ బుత్త్రులును బుత్రికయుఁడల్లియైనలక్ష్మీదేవియు దుఃఖినిమగ్నులై గృహమునంకితు మరలితి.

శ్రీ దేవర గ్రంథాలయం

లేలపోర్లు. (ప్రజ్ఞా.)

జడభరతుఁడు

పదియవ ప్రకరణము.

తండ్రినలెనే ముక్తికాముడు మూఁగభరతుని గన్నుల
లోఁ బెట్టుకొని పెంచుచుండెను. తల్లియైన లక్ష్మీదేవియు మూఁగ
బిడ్డకు ముందుగా భుజింపఁబెట్టి తక్కినబిడ్డలఁ దరువాత జూచు
కొనుచుండెను. మూఁగబాలుఁ డాగృహమునం దందఱుఁ
గనుపాపవలె నుండెను. మృతులైన తల్లిదండ్రులను స్మరించు
కొనుచు వారియెడలఁ దమకుఁ గలకృతజ్ఞత నంతయు స్నేహ
రూపకముగా భరతునియం దాకోపించుకొనుచు నాగృహము
నం దందఱు భరతుఁడు తమకుఁ బ్రాణప్రీతిను యనియెంచు
కొనుచుండిరి. కాని యీ స్నేహబంధనములచే నాతఁడు
మాత్రము బంధితుఁడు గాలేదు. తాతపైఁ బడుచుదగ్గరందువుల
వలె, నాతనికొఱ కర్పితములగునాప్రేమహృదయములస్థాయి
భావము లించుకయు నాతనియం దంకితము లగుట లేదు.
నడుమనడుమ శ్రీకంఠుఁడుమాత్రము భరతునకు దండనతాడ
వాదుల నొసఁగుచునే యుండెను. అందులకుఁ దక్కినసోదరు
లందఱు నాతనిఁ దగులీతి మంజరించుచునే యుండిరి. అట్టి
సమయములందు లక్ష్మీదేవి యాతనినత్యంతము దూఱుచుండు

టయే కాక కోపముచే నాతనితో మాటలాడుటగూడ మాను
చుండెను. ఈవిధముగా నొకసంవత్సరము గడచెను. లక్ష్మీదేవి
కూడఁ దనభర్తను సవతిని గలసికొనుటకు వెడలిపోయెను.
అరుంధతి కింతకుఁబూర్వమే వివాహముగుటచే నామె యత్తింటికి
వెడలిపోయెను.

పిమ్మట నన్నదమ్ము లెనమందుని గాఁపురముల
వేలుచేసికొని యజనయాజనాదులమూలమునఁ గాలక్షేపము
గావించుకొనఁజొచ్చిరి. వార లీవ్యవస్థలో మూఁగ బాలున
కొక్కొక్కరొక్కొక్కనాఁడు భోజన మిడుట కేర్పాటు చేసి
కొనిరి. భరతునియెడల నిప్పు దెవ్వరికి నంతగా శ్రద్ధలేకుండెను.
ఆతఁడు మార్గమధ్యములయం దెక్కడనో యొక్కెడఁ బడి
యుగడుచుండెను. ఘోరవర్షములును బ్రచండాతపములు
నాతనిపై గురియుచుండెను. కాని వానివలనికష్టములు
మాత్రము పాని కించుకయు స్ఫురింపలేదు. ఆతఁడు మార్గ
మధ్యమునం దెవ్వరు తన్నుఁ బిలిచినను వారివెనువెంటనే
పోవుచుండును. యోగసాధనవలనను, బాహ్యోన్మిదియనిగ్రహ
మునను, ఆతనిదేహము బలిష్ఠమై యుండెను. అతఁ డేనుఁగు
గున్నవలె నేబురదలోఁ బడిన నాబురదలోనే దొరలుచుఁ
బడియుండును. ఎవ్వరైనను సరియే, యెప్పుడైనను సరియే,
యెంతటిబరువైనను సరియే, తన్ను మోయుటకు నియో
గించినచో నాతఁడు నీరవుడై యోబురువును దలపైఁ బెట్టు

కొని దానిని వారియిండ్లకడకుఁ జేర్చుచుండును. అందులకు బ్రతీకారముగా నెవ్వరైన నేకించివైన నాతనికిఁ బెట్టినచో నచ్చటనే దాని నాతఁడు భుజించివేయుచుండును. ఏకొంచెమును పెట్టకయే యెవ్వరెట్టికార్యమును జేయుమనినను వారివారిపను లాతఁడు చేయుచుండును. మరికొందఱు తమకార్యముల నిమిత్త మాతని నెంతయోమారము తీసికొని పోయి పనియైన తరువాత నాతని గొట్టి తిట్టి పొమ్మనినను ఆతఁ డాస్థానము నుండి యెప్పటియట్ల నిశ్చింతతో వెడలిపోవుచుండును. ఎవ్వ రేమి చెప్పినను భరతుఁ డది యంతయు భగవదాదేశ మని హృదయమున నిశ్చయించుకొని శిరసావహించుచుండెను. ఈ జగత్తునందు బ్రహ్మకు భిన్నమైన దన్య మేదియు లేదనియాతఁడు తెలిసికొనుటయే యిందులకుఁ గారణము. ఒకదినమునం దొక ముసలిగృహస్థురాలు తనయింటికి దాని రాకుండుటచే భరతుని దనయింటికిఁ దోడ్కొనిపోయెను. దినమంతయు భరతుఁడు వారియింటఁ గనపూడ్చి కలయంపులు జల్లి యంటుగిన్నెలు దోమి సకలకార్యములు చక్కఁబెట్టెను. సాయంకాలమునం దాముసలియామె భరతునకు నెలనొసఁగెను. యుత్పిపానాజ్ఞాన శూన్యఁడైన మూఁగతమ్మునికొఱకు ముక్తి కాముఁ డూరంత యు వెదకి వెదకి నదీతీరమునం దాతని బట్టుకొని యప్పు డింటికిఁ తీసికొనిపోయెను. ఆతనియాశ్చరిని గాంచినతోడనే యాతఁడు నేడించుకయు భుజింపజేడని నుల్లభముగాఁ జెలిసి

పోవుచుండెను. అయినను ఆతని మాఖమండలము సదానంద
మయమై యుండెను. ఎక్కడెక్కడకుఁ గొంపోయి యెవ్వ
రెన్నెన్నివిధములఁ బ్రశ్నించినను భరతునినోట నొక్కసమా
ధానమును వెడలదయ్యెను. ముక్తికాముఁ డాతనిదుగ్ధశకు
ముక్తిలి దుఃఖతాత్ముఁ డయ్యెను. తక్కినసోదరులు నాతని
దురవస్థకు దురపిల్లిరి. కాని వారేమి చేయఁగలరు? యజ్ఞ
యాజ్ఞాదికములు చూచుకొనుటకై వాకు సర్వదా తిరుగాడు
చుండవలయును. అదిగాక బాల్యావస్థయందున్నవారినివ్వ
రైనను బెంచి పెద్దచేయఁగలరు గాని పెరిగి పెద్ద మైనతరువాత
సదా యెవ్వరు కన్నులలోఁ బెట్టుకొని యుండఁగలరు?

క్రమముగా నాతనియన్నల కాతనియెడల నొకయుదా
సీనభావ ముదయింపఁజొచ్చెను. కొంతకాల మాతనిని సం
రక్షించుట వారికి సుకరముగానే యుండెను. కాని యిప్పుడు
భరతుఁ డెక్కడకో పోవుచు నింటికి భోజనమునకు రాకుండినను
వా రాందోళనమొందుట మానిరి. భరతుఁ డెవ్వరియిండ్లకో
కట్టలు మోయుచుండును. ఎవ్వరికో మట్టిమోయుచుండును.
ఎవ్వరికో యేమేమో పనులు చేయుచుండును. ఆతఁ డిట్లే
దినమంతయుఁ బరిశ్రమ చేయుచు నెవ్వరేని ఏయింపుకయేని
పెట్టిన భుజించుచుండును. లేకున్న నుపవసించుచుండును.
కొన్నిదినములు వృక్షమూలములందుఁ గొన్నినాళ్లన్నలయిండ్ల
లోను గొన్నినాళ్లెవ్వరియోగముచేతనో కొన్నిగృహములకు

పహరాయిచ్చుటయందును నాతఁడు రాత్రులుగడపుమండెను.
 ప్రతివ్యక్తియూజ్జయు భగవదాజ్ఞగా నాతఁడు విశ్వసించి ప్రతి
 పాలించుచుండెను. ఇట్టి యసామాన్య పరిశ్రమముచేతను,
 మానవసేవావృత్తివలనను, విశ్వాసమూలమునను బ్రహ్మాజ్ఞాన
 మాతనిచిత్తమునం దుజ్జ్వలిత మగుచుండెను. కేవలనంతుష్టాంత
 రంగముతోడనే యీతఁ డన్నిపనులు జేయుచుండెను.

జడభరతుఁడు.

పదునొకండవ ప్రకరణము.

ఒకనాఁడు శ్రీకంఠుఁడు తనసోదరులతో “ మనముఁగ వాఁడు రేయుంబవచ్చు లోకు లందఱుపనులును విధాయకము లని చేయుచున్నాఁడు. అందుచే నేనిప్పుడు వానిని నాపాల ములోఁ బెట్టుకొనిన బాగుగ నుండు నని యెంచుచున్నాను. ” అని వచించెను. ఆతనిసోదరు లందఱు నాతనిమాట కామో దించిరి; వెంటనే భరతుఁడు శ్రీకంఠునిపాలమునందు చేలకాల్వ లకు నీరు కట్టుటయందు నియోగింపఁబడియెను. ఒకనాఁడు భరతుఁడు, కాల్వలకు నీరుగట్టుచు, నానీటియం దనేఁపిపీలిక ములు పడి యావలకుఁ బోవుచూర్లము లేక కొట్టుకొనుచుం డుటఁ జూచెను. అప్పు డాతఁడు వెంటనే నీటికాల్వల గట్లు న్నియు నూడఁదీసివేసెను. తనపాలముగట్లతోపాటు, ఈవ లావలల నున్న తక్కిన యన్నిపాలములకాలువల గట్లుగూడ త్రొంపివేసెను. బంధింపఁబడినజల మంతయు నిష్క్రమిం చుటచే షేత్రము లన్నియు నెరిదిపోయెచ్చెను. ఈస్థితిలో శ్రీకంఠుఁడు వచ్చి చూచెను. డిఁకేమున్నది? మూఁగవాఁడు సర్వనాశన మొనరించివేసెను. శ్రీకంఠుఁ డప్పుడు కోఁగ్గాఁధుఁ డై మూఁగవానికిఁ దనయిచ్చవచ్చినట్లు ప్రహరము లర్పింపఁ జొచ్చెను. నిస్పృహభావముతో నాతఁ డాదెబ్బల నన్నిటిని సహించుచుండెను. అందుచే శ్రీకంఠునికోఁగము ద్వీగుకీ

కృతము గాజొచ్చెను. ఆతఁడు దగ్గఱఁ బడియున్న యొక
ముండకంచెను జేతఁ బట్టుకొని భరతు సదేపనిగాఁ గొట్ట
నారంభించెను. భరతుని వీపంతయు తుతవితుతములై రక్త
ధారలు ప్రవహింపఁజొచ్చెను. ఈయనస్థయం దెక్కడనుం
డియో ముక్తికాముఁ డక్కడకు వచ్చిపడి శ్రీకంఠునిచేతియం
దలిముండకంచె నూడ్చిదీసికొనియెను. ఆతఁ డంతటితో
నూరకుండక యా ముండకకొమ్మతో శ్రీకంఠుని దర్జనభర్జనము
గావింపఁజొచ్చెను. అప్పు డాయన్నదమ్ము లిరువురు నిజబల
ములను జూపుచు ద్వంద్వయుద్ధ మొనరింపఁజొచ్చిరి. ఈభీషణ
ప్రదర్శనమునకుఁ జుట్టుపట్టులవా రందఱుఁ బిలుపనిపేరంట
ముగా మనోవేగముతో వచ్చి చేరిరి. కొంతసేపటికిఁ బ్రేక్ష
కులలోఁ గొందఱు ముందఱకువచ్చి పరోపకారపరాయణులై
శ్రీకంఠముక్తికాములను ద్వంద్వయుద్ధమునుండి నివృత్తులఁ
గావించిరి. ముక్తికాముఁ డప్పుడు నేలం గూలఁబడి యధో
వదనుఁడై మిక్కిలి విలపింపఁజొచ్చెను. కమలాదేవి చితి
నారోహించుటకు ముందటిగడియలో నొకచేతఁ గుంకుముబరి
ణెను వేతొకచేత భరతునిఁ బట్టుకొని తనతల్లియైనలక్ష్మీదేవికి
భరతుని సమర్పించిన యాదృశ్య మిప్పు డాతనిహృదయదర్పణ
మునఁ బ్రతిఫలించెను. తనతల్లి యైనలక్ష్మీదేవి భరతునిరెండు
చేతులఁ గొగిలించుకొని కన్నీటిధారలచే నాతనిమస్తకమును
దడిపివేయుచున్న ట్లప్పు డాతనికిఁ గోచరించుచుండెను. తండ్రి
యూతఁ ని గన్నులలోఁ గనుచున్నదిఁ గంఠమునందలి రక్త

హారమువలెఁ బ్రయతమబుద్ధిలో సర్వదా యెడఁబాయక
 రక్షించుచుండినసంగతి యిప్పుడు ముక్తికామునకు దృశ్య
 మయ్యెను. అశ్రుపూరితము లై యున్న తనకన్నులు పైకెత్తి
 యాతఁడు భరతునివంఁజూచెను. భరతుని వెన్నునుండి
 రక్తధారలు దిగజూచుచుండెను. ఇదివఱ కఱచేలివళమున
 నాతనిదేహము నంటియున్నధూళి యిప్పుడు రక్తాక్తమై
 యాతఁ డిప్పుడు రక్తపంకనిమగ్నుడై యుండెను. ఆతని
 పాదమునఁ కంతకుముందు శ్రీకంఠుడు డనుగ్రహించినయిటుక
 బొంతదెబ్బచలనఁ బదతలము విదీర్ణమై యుండుటచే దాని
 నుండి శోణితము ప్రవహించుచుండెను. అయినను సదానంద
 మంత్రితుడై యున్నతనకన్యిసోదరుఁ డది యంతయు
 గ్రహింపకయేమున్నట్లాతఁడు తెలిసికొనియెను. భరతుఁడు
 తనదేహమునందలిప్రహారములవంక నొక్కొక్కమాటు చూచు
 కొనుచున్నప్పుడుగూడ నాతనినేత్రములయం దానందభావము
 స్ఫురించుచుండుట ముక్తికాముఁడు కనుఁగొనియెను. ఇక
 నాతఁడు ధైర్యమును జిక్కఁబట్టలేకపోయెను; ఆకులచీత్తమైన
 యాఁడుదానివలె నార్తన్వరముతో నెలుఁగెత్తి యేడ్చుచు
 భరతునికంఠమును గొఁగిలించుకొనియెను. “అయ్యో! వీనిని
 నేనింక నెవ్వరిచేతులలో నుండనీయను. నాగృహమునందే
 యుంచి రక్షించుకొనియెదను” ఈవిధముగా నెన్నియోశపథ
 ములు చేసికొనుచు సత్యాదరముతో భరతునిచేయి పట్టుకొని

ముక్తి కాముఁడు తనయింటిమాన్గము పట్టెను. ఇంటి కేగి యా
గోఁడు ప్రేమాతీతముముతోఁ దమ్ముని దరిఁజేర్చికొని స్వహస్త
ములతో నాతని జేహమునందలిదెబ్బలన్నిటికి నొషధ సేచనము
సరించెను. కాని భరతుఁడుమాత్రము ప్రీతివిద్యేషములయందు
సమానమైనయునాసీనభావమునుజూపుచునన్నయింటనుండెను.

ముక్తి కాముని భార్య పేరు 'అనసూయ.'
ఈమె సంకీర్ణచిత్తముగలపడఁతి ; ఈమెకు ముప్పదివత్సరముల
వయస్సు. ఒకఁడే కుమారుఁడు. ఈకుమారుని దఱచుగా
భరతుఁ డెత్తికొంచుచు నాడించుచుండుట గలదు. ఇందుచే
భరతుఁడు వీరింటఁ బ్రవేశించినప్పటినుండియు నీబిడ్డఁడింటిలో
నల్లరిచేయుటయుఁ బోరువెట్టుటయు నంతగా లేకుండెను. ముక్తి
కాముఁ డుదయముననే లేచి నిశ్చింతగా న్వకార్యములఁ
జిక్కఁబెట్టుకొనుటకుఁ బోవుచు రెండుయామములైనతరువాత
నిలు సేరి స్నానాహ్నికాదు లొనరించుకొని, భోజనాది
సదుపాయములను బొంది, తిరిగి బైటికిఁ బోవుచుండును.
మరల రాత్రివేళకే యాతఁ డింటికివచ్చును. తఱచుగాఁ బవ
లంతయు నాతఁ డింటికి మారమునందే యుండుచుండును.
అతఁడు తనభార్యతో "భరతునకు వేళపట్టుల భోజనాదిసదు
పాయములు చూచుచుండవలయును ; అతఁ డాఁకిలివేళ
కన్నము నడుగఁడు ; అందుచే నాతని నెప్పటి కప్పుడు వెదకి
పిలుచుకొని వచ్చి యాతని కన్నపానాకు లొనఁగుచుండ

వలయు" నని కట్టుదిట్టముగాఁ జెప్పివేసెను. అతఁ డింటికి
రాఁగానే ప్రతిదినము ముందుగా "భరతుఁడు భోజనము
చేసెనా? ఆతఁడు సుఖముగా నున్నాఁడుగదా?" అని యడుగు
చుండును. ఏదియేని మంచితినుబంధారము నింటికిఁ దెచ్చినప్పు
డాతఁడు దానిని తనభార్యచేతి కిచ్చి "ముందుగా భరతునకుఁ
బెట్టి తరువాత శితికంతునకుఁ బెట్టుము" అని చెప్పుచుండును.
ఆతనికి శితికంతుఁడు మూఁడేఁడుపుత్తుఁడు. ముక్తికాముఁడు
వీధిలోని కేగినతరువాత ననసూయ భరతుని బిలిచి శితికంతు
నెత్తికొని యాడించుచుండుమని యాదేశించుచుండును. భర
తుఁడు శితికంతు నెత్తికొని యాడించుచుండును. ఒకనాఁడు
బిడ్డను భుజముపై నెత్తికొని మాతఁడు పోవుచుండఁగా దారిలో
నొక దేవాలయ మాతనికిఁ గప్పడియెను. వెంటనే భరతుఁడు
బ్రహ్మనందసరవశుఁడై మైమఱచిపోయెను. ఆపారవశ్యముచే
నాతనికి దేహేంద్రియములు నిశ్చేష్టములై పోయెను. భరతుని
మూపుత నున్న శితికంతుఁ డొక్కమాటుగాఁ దాటిపండుపడినట్లు
నేలపైఁ బడిపోయెను. క్రిందనున్నతాయి గ్రుచ్చుకొని శితి
కంతుసితల కొక పెద్దగాయము పడియెను. ఈనార్తవిని వెంటనే
యనసూయ యచ్చటికిఁ బరువెత్తుకొని వచ్చి బిడ్డ నెత్తికొని
యోదాచ్ఛుచు నుపచారములు చేయఁజొచ్చెను. భరతునకుఁ
గూడ యథోచితబహుమానము లిచ్చెను. కాని స్వావరాధ
భయముచే నీనంగతి ననసూయ తన భర్తకుమాత్రము లెరిచు

నిచ్చినది గాదు. ముక్తికామఁ డిదివలె కనసూయకు
 “భరతునిపై నేమియుఁ గార్యభారమును బెట్టకుము. కేవలము,
 జంటిబిడ్డవలె నాతని జాగ్రత్తతో, బోషించుచుండుము” అని
 యుపదేశించి యుండెను. ఏని యెత్తైనచో, బిడ్డను భరతుని
 చేతి కిచ్చుటమాత్రము ప్రమాదకర మని యచసూయ సేయు
 గ్రహింపఁగల్గెను; భరతుని దాను బోషించుట వట్టిగొడ్డుతా
 కట్టువంటి దనియు నామె యూహించెను. అది మొదలు
 భరతునియాహారాదికములను జూచువిషయమున ననసూయ,
 లోలోన నుదాసీనత వహించి యుండెను. ఏనియో యొవేళ
 నేదియే నొకింత భరతున కామె భోజన మిడుచుండెను.
 క్రమముగా నాభోజనపరిమాణముగూడ సన్నగిలుచుండెను.
 కాని జడభరతుఁ డెప్పటివలె సదానందమయుడే. ఆతఁ
 డాదరించెడివారియందెట్లుండునో, ఆదరింపనివారియందును
 నట్లే యుండెను. వర్షకాలములోను వేసవికాలములోను
 సామాన్యనదులయందు స్థితిగతులభేదము గన్పట్టుచుండును.
 కాని మహాంబుధికి వర్షమన నేమి? గ్రీష్మమన నేమి? దానికి
 సకలఋతువులు సమానమే.

ముక్తికామని పెరటిలో నొకప్రశస్తమైన పనసచె
 ట్టుండెను. ఆయూరిలో నెవ్వరిదొడ్డియందుఁగాని దానితో,
 దుల్యముగా ఫలమిచ్చువృక్షము మఱియొకటి లేదని ప్రసిద్ధి.
 ఈమా తాచెట్టున బారుగానున్న కొవ్వయందు నొకపెద్ద

కాయను గాంచెను. ఆకాయ క్రమముగానెరిగి పండి యిప్పుడు
 సేలకుఁ దాగుచున్న యుండెను. అనసూయ యాపండును
 నదా అతిభాగ్యవతి, జూమగొనుచుండెను. ఇక మూడు
 నాల్గుదినములలో నది పండి పవ్వమునకు రానైయున్నది.
 భరతుఁ డొకనాఁ డాపనసచెట్టున కసతిదూరములో, పెరటి
 యందు నిశ్చింతగాఁ గూరుచుండియుండెను. ఇంట నొకచోట
 నుయ్యెలమంచములో శితకంఠుఁడు నిద్రించుచుండెను. అన
 సూయ యేదియో విశేషకార్యముకొఱకుఁ బొరుగువారింటికిఁ
 బోయియుండెను. అనమయములో రెండునక్కలు వారిపెరటి
 లో, బడి పనసపండును బోటాపోటీలమీదఁ బీల్చివేసి చెట్టు
 నుండి యూడఁదీసివది. అంతటితో, బోవక యారెండునక్కలు
 ఆపండును జెఱియొకప్రక్క పంటఁ గొనుచుకొని లాగులాడుచుఁ
 దోటలోని కీడ్చుకొనిపోయినవి. ఇంతయేల—ఆ సృగాల
 ములు వచ్చినదిమొదలు జరిగిన సనుస్తవ్యాపారము మన
 భరతుఁడుమాత్రము చూచుచునే యుండెను. అతఁ డిందుక
 శబ్దముచేసినను లేచి నిలుచుండిననుజాలు; అనక్కలుభయపడి
 పాటిపోయి యుండును. కాని యేజీవియాహారమునకైన నాతఁడు
 వ్యాఘాతము కల్గించునా? అతఁ డల్లెంతమాత్రము జేయలేదు.
 అక్కడ నక్కలు పండుకొఱకు బెం, గులాడుచు నూరెగిరిపోవున
 యెవఁజొచ్చెను. ఆభవి విని యనసూయ పరుగుపరుగున
 పింటికిఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చి పెరటిలో, బడియెను. విషయ

మంతయు నామీగు విశదమయ్యెను. పాప మామె యెన్ని
 దినములనుండియో, గంపెడానతో, గాపాడుకొనుచున్న పనస
 పం డీవిధముగా భగ్నతపాలై పోయెను. వెంటనే యామె
 యొక్కమాటుగాఁ గ్రోధాంధురాలై పోయెను. రాద్రమూర్తి
 తో—మనోవేగముతో భరతునివంకకుఁ బరుగెత్తుకొని వచ్చి
 యాతనికిఁ జేయూరఁ జెల్లున నొక్కదారుణచపేటము వడ్డించి
 వేసెను. భరతుఁ డామహాప్రసాదమున కించుకయైన విరక్తి
 భావమును గాని దుఃఖభావమునుగాని చూపింపనేలేకపోయెను.
 అప్పు డనసూయ “అయ్యో” పనసపం డిల్లు భగ్నమైపోయెను.
 మంచములోనిబిడ్డఁడుగూడ నిల్లు మాయము గావలసినవాడే
 గదా ! ఈమూఁగనిర్భాగ్యునివలన నాకేమిఫల మున్నది ?”
 అని యనుకొనఁజొచ్చెను. అదిమొదలు మాటిమాటికి మన
 భరతునకుఁ జెంపకుఁ జేరఁడేసెలెంపకాయలు లభించుచునే
 యుండెను. ఆతనిభోజనపదార్థములుగూడ నిశ్చష్టములై
 నిశ్చష్టతరములై పోవుచుండెను. మునుపటివలెనే యితరులతో
 సంబంధము గల్గించుకొనిన, మునుపటివలెనే యధఃపతనము
 నొందఁగలను, అనుభయముచే భరతుడు నిశ్చలుడై మూఁగ
 వానివలెను జెనిటివానివలెను గాలము గడపుచుండెను. తన
 యాత్మను భగవంతునిపాదములయందు దర్పించి పరశుస్థైర్య
 మవలంబించి జడనివలె లోకనిగ్రహమునకుఁ బాత్రుడై
 యుండెను.

బెడభరతలందు.

పండ్రెండువ ప్రకరణము.

ఒకమాలు ముక్తికాముడు కార్యాంతరములచే నాల్గు
దినములు పొరుగునాళ్లకుఁ దిరుగవలసివచ్చెను. అప్పు డాతని
పొలము పండి కోతకు సిగ్గుగా నుండెను. ఏరాత్రివేళ
నేవోరులు పొలము కోసికొని పోవుచురో యని యింట
ననసూయ భయపడుచుండెను. ఆమె కేమియు నాలోచించు
పాలుపోవుట లేదు. కానిమ్మని ధైర్యము తెచ్చుకొని, యప్పు
డామె మరల భరతుని బిలిచెను. భరతుడు వచ్చి యనసూయ
యెదుట నిలిచెను. “మీయన్నగా హరినుండి వచ్చునఱకు
నీవు మనపొలములోఁ గాపుండవలెను. పొలములోఁ జెల్లు
క్రింద నున్నమండెపై నీవు రాత్రులు పరుండుచుండుము.
ఈమాత్రమైన సొంతపనులు చేయలేకన్న నిశ్చెల్లు నీచక్క క
జాగ్రత్తగాఁ జూచుచున్నచో దొంగలు పొలములోనికిరాదు”
అని యనసూయ యాతనితోఁ జెప్పెను. “ఈవెచ్చివాడు
దొంగలు రాకుండునట్లు నలుమొగములఁ గాచికొనలేకపోయి
నను నాయాజ్ఞ సనుసరించి పొలమునకుఁ బోయి మంచెపై
మాత్రము రాత్రియు నిధానుకముగాఁ బండుకొనక మానఁడు.

మంచెపై మనుష్యుఁ డుండుట గన్పెట్టి దొంగలు వచ్చుటకు సాహసింపకు. అంతేయే చాలు ” నని భరతునినదిచెగా తూహించుకొనెను. భరతుఁడును సంతోష్ఠచిత్తముతో మంచె పై నివసించుచుండెను. ఏది యెట్లున్నను జనసమృద్ధమునకు దూరముగా నున్నయచ్చోట నారాత్రులయందు దానుంచెపై భగవదారాధనముతోఁ గాలము గడపుటకు మనభరతునకు మిక్కిలి యనుకూలత గల్గియుండెను. ఆరాత్రి అమావాస్య రాత్రి. భరతుఁడు స్థిరచిత్తుఁడై పొలముప్రక్క నున్ననుంచెపై నుండెను. నాల్గుదిక్కులు గాఢాంధకారముతో మునిగి యున్నవి. పొలమునకుఁ సామీప్యమునందుఁ దీవ్రప్రవాహిని యై “ రక్తాంబర ” యనునది ప్రవహించుచుండెను. వాయు తాడితనదీతరంగసంఘర్షణధ్వనులు వివచచ్చుచుండెను. ఆకాశమునందలి సక్షతప్రకృతులు రక్తచక్షువులవలె దీప్యమానము లగుచుండెను. ఎడట నున్న ‘రక్తపురి’ యనుపల్లె నిశాదేవి నీలాంబరములో దాగి నొన్నట్లు కనబడకుండ నుండెను. భరతుఁడు మౌనమువ్రతతో బ్రహ్మస్వరూపానుభవముచేయుచు ధ్యానపరుఁడై యుండెను. ఇట్టిసమయమందు దొంగల నాయకుఁ డొకఁడు, కాదోమూర్ఖులైనయనుచరులతోఁ గలసి కోలాహల మొనరించుచు వచ్చి కరుగుదొనెను. ఆదొంగల గురువు పుష్కలభను ను గోరి కాలికి నరబలి నిచ్చుటకు సంకల్పము చేసికొనియుండెను. ఈ బలిని నిష్ఠ మొనదురదృష్టవం

తునిఁ బట్టుకొని వారిదివఱకుఁ గట్టియుంచెరి. కాని వాఁడదృష్టవశమున నెట్లో తప్పించుకొని దొంగల చేతులలోనుండి పలాయితుఁడయ్యెను. భీభత్సమూర్తు లైనయనుచులు, ఇష్టాదానరపశువును వెదకుచుండిరి. వారితో ననేకము లగు 'కాగడ'లు ప్రజ్వరిల్లుచుండెను. ఆవెల్లుచే నచ్చటియంధకారము దూరమగుటయే గాక, యాయమావాస్యరాత్రి పట్టపగటివలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. ఆ 'కాగడ' కాంతులతో నాదొంగలు పొలముదరికి నచ్చుసరికి పొలములో నొకమంచెపై నొకమనుష్యుఁడు వారి కగపడియెను. ఆతనికటిసేమ నతిమలినజీర్ణాంబరము. ఆతనిశిరోజములు జటాబద్ధములు. ఆతనిదేహము ధూళిధూసరితము. వారాతనిని " నీవెవ్వరు ?" అనియడిగిరి. జనభరతుఁడేమియు సమాధాన మీయలేదు. దొంగలలో నొకఁడు " నీవు లేచి మావెంట రమ్మ " అనియెను. జనభరతుఁడాదొంగవానియాజ్ఞ భగవదాజ్ఞగా భావించి దొంగల గుంపుతో నడువఁజొచ్చెను. భరతుని బిలిచినదొంగవాఁడు తనసహచరులతో నిమ్మలముగా " నీ మూఁగవానిదేహము మంచిబలిష్ఠ మైనది. సౌష్ఠ్యవమైనది. ఉజ్జ్వలకాంతిమంతమైనది. కాని ధూళిధూసరితమై యున్నది. పాటిపోయిననరపశువు స్థానము వీనిచేఁ బూర్తిచేయఁగలము. " అనిపలికెను. సహచరు లందఱును వాఁడాలోచించినదాని కామోదించిరి.

వనమధ్యమునం దొకపూజ జరుగుచుండెను. ఒకశిల్ప

మరికొరమునకు ఇటుకగోడపై రాతిచెట్టొకటి విజృంభించి
యుండెను. దానివేళ్లు లాజ్యగృహమునందలియంత రాభగముల
యందు స్ఫుటముగా వ్యాపించి పైకి గన్పట్టుచుండెను. అశ్వత్థ
మూలములచే నలముకొనఁబడిన యాపాడిల్లు నాగపాశబద్ధమైన
ట్లగపడుచుండెను ; దానిసామీప్యము నందుఁ బురాతనపుష్కరిణి
యు నొండుండెను. అది నాచుచే గప్పఁబడిపోయెను ; ఆ
పుష్కరిణి రేపునం దొకచో నరకంకాశములతునుకలుమాత్రము
కనఁబడుచుండెను. ఆజ్యేష్ఠమందిరమున కతిపురాతన వైనభగ్న
ప్రాకారముగూడఁ గలదు.

ఈప్రాకారములోనే దొంగలనాయకుఁ డనుచరులతో
వాసము చేయుచుండెను. పురోహితుఁ డాదొంగలనాయకుని
కపాలమునందు రక్తచందనముతోఁ ద్రీపుండ్రమును దిద్దెను.
దొంగలగురువు ఎట్టిపట్టుబట్టును ధరించి యుండెను. ఆతని
గళసీమను జపాపుష్పమాల వ్రేలాడుచుండెను. నాల్గుదిక్కుల
యందు నాతనియనుచరులు శంఖసుంటాదినానావిధవాద్యము
లను మోయించుచుండిరి. ఆమందిరముధ్యమునందుఁ బురో
హితునిచేతిలో నున్న పంచహారతి పొగచే జట్టుకొనఁబడి మంద
ముగా వెల్లుచుండెను. ఆదీపకాంతులలో నామందిరమునందలి
కరాళకాళికామూర్తి వరాభయహస్తపంక్తులు విశేషధాన
ములతోఁ గన్పట్టుచుండెను. విసాళకారిణి యయ్య నామె
రక్షించుచునే యుండెను. ఆదేవియభయహస్తచిహ్నముల

చేతనే యీసంగతి విన్నప్యముగా సూచింపబడుచుండెను. పురోహితుఁడు మంత్రములను బఠించుచు నొక్కమాట గృహబహిర్ద్వారమునకు విచ్చేసి “బలి యింకను సిద్ధము గాలేదా?” అని ప్రశ్నించుచుండెను. భటుఁడు “ఇంత పర్యంతమును వాండుఁ జీరిగి రానేలేదు. చాలవాశ్చర్యముగా నున్నది? పాటిపోయినపశువు దొరకకున్నచో, నిద్రపోవుచున్న యేవ్యక్తి నైనను గిజురించి నిష్కృళముగా బంధించి తెచ్చివేయ వలయు నని నేను సిద్ధనారాయణునితో నేకాంతముగాఁ జెప్పి యున్నాను. పాండ కింకను నెవ్వరు దొరకలేదని తోచు చున్నది; మీరు నిశ్చింతతో మంత్రపఠనము గాంచు చుండుడు” అని చెప్పెను. అంతలో జడభగతునిఁ దీసికొని యనుచరవర్గ మరుదెంచెను. పూజాగృహమునందున్నదొంకలు దూరమునుండియే “కార్య మేమైనది? ఏమైనది?” అని కేలు వేయుదు నడుగఁజొచ్చెను. సిద్ధనారాయణుఁడు “కార్యము ఫలించినది, కాని వాఁడుమాత్రము దొరకలేదు” అని సమాధానముఁ జెప్పెను. అప్పుడు జమస్వనులు మఱింత మిన్న ముట్టి పోఁజొచ్చెను. పూజామందిరములో శంఖ, ఘంటికాధ్వను లొక్కమాటగానే మ్రోగిపోవుచుండెను. పిమ్మట మద్యపానోన్మత్తు లైనదన్యులందఱు జపాపుష్పమాలల నధరించి స్మర్యము లొనరించుచుఁ బురోహితునిపైఁ బడఁజొచ్చిరి. పురోహితుఁడును బంచహారతిని జేతఁ బట్టుకొని దేవి కార

తీయఁజొచ్చెను. ఇప్పుడు వానిమోమునుండి వజ్రగంభీర
 నినాదముతో మంత్రము లదేపనిగా నుచ్చరింపఁబడుచుండెను.
 దొంగలు జడభరతునకు స్నాన మొనరించి తీసికొని వచ్చిరి.
 జడభరతుఁ డప్పుడు తనయచస్థను దెలిసికొనియెను. ఆతఁ
 డుద్దేశపూర్వకముగా బ్రహ్మనుసంధాన మొనరించుచు నిశ్చేష్ట
 దేహుఁడై యుండెను. ఆయినను ధైర్యముతో నంత్యకాలమున
 కెదురుచూచుచుండెను. ఆతనిముఖమండలమునం దించుకైన
 వికృతభావము స్ఫురించుటలేదు. వినిప్రకార మాతని నొకచోఁ
 ద్రాక్షితో బంధించి దొంగలు చండికాలయమునకుఁ దీసికొని
 పోయిరి. చివరకు ఘోష, దీప, మాల్యములు, పల్లనములు
 లాజలు, ఫలములు మొదలగుచుపహారము లిచ్చి యాతనిని
 బురోహితుఁడు కాళికి నివేదనఁగావించెను. మరల నట్టహాసము
 తో శంఖ, ఘంటాదిశ్వులు మిన్న ముట్టుచుండెను. దచ్యులు
 తెయితకమని నృశ్యము లొనరించుచుండిరి. పురోహితుఁడు
 శక్తికొలఁది నాకాశము ప్రతిశ్వునించునట్లుచైస్త్వరముతో
 మంత్రోచ్చారణ మొనరించుచుండెను. ఆనుండిరనుభిధయా
 వహమై యుండెను. గంధమాల్యములంకారభూషితుఁడై కొశేను
 పరిధానపరిపీన్నుఁడై భరతుఁడు యూషస్తంభముదరికిఁ దే
 బడెను. ఆతనిమోమునంను దొంగలు తిలకమును వ్రేర్చిరి. ఈ
 యపూర్వాంశంకారములచే భరతుఁ డప్పుడు సాక్షాత్కరించిన
 శ్రీమహావిష్ణువ్రవలెఁ దేజిల్లివచ్చుచుండెను. ఎవ్వఁడు తన

జీవితములో నెవ్వరినిగూడ ద్వేషించి యెఱుంగజో — ఇతరులు
తనకాచరించుననేకము లగునత్యచారములలో నొకదానికైన
నొకనాడైన నెప్పుడు ప్రతీకార మొనరించి యెఱుంగజో,
సామాన్యము పై నపిపీలికముల సంరక్షించుటకు భయూచకము
లగుతనయన్నచేతిదారుణప్రహారముల కెప్పుడు సహించునోనె
నో, — తన్నుఁ గాళికాదేవికి బలియిచ్చుటకుఁ బిలిచినవారి
పిలుపును భగవంతునిపిలుపుగా నెప్పుడు పరిగణించెనో — తన
జీవితమునం దెవ్వరికి నెప్పుడు నేవిధమగుకష్టమును గల్గింపక,
ఉత్కటపరిచయ్యవృత్తిచే నిర్విచారమాత్రో నెప్పుడు సకలజనులకు
నేవలొనరించుచుండెనో — ఆభగవద్భక్తిమూర్తి, ఆబ్రహ్మజ్ఞాని
ఆపరమసౌమ్యస్వరూపుని, ఆభరతునికరచరణముల బంధించి
దొంగ తాతనిగుత్తుకను యూహంతంభమున కంటఁగట్టిరి. ఇట్టి
సమయమునందు అమావాస్యనీకటిని భేదించుకొని, కరాళ
కాళీదేవి తేలిహాసదీర్ఘజిహ్వగ్రమునలె నెక్కడనుండియో
యొక్కవజ్రాయుధమునచ్చి, తక్షణమే రుద్రసహాయునికంఠము
ఖండించుకొని పోయెను.

ధార్మికమహాత్ముఁడైనభరతుయనకుఁ గల్గినయీకష్టన
సహింపఁజాలక భూదేవి కీషణక్రోధకంపిత యైనదిగాఁబోలును
ఆకస్మికముగా నెప్పుడు భూంప ముదయించెను. దానితో
వెంటనే యాజీర్ణమందిరము నేలమట్టమయ్యెను. పురోహితుఁ
డామందిరముతో విడిగి నేలఁగూతెను. భరతుని బలివెట్టుటకు

ః ఖిడ్గమును శాణమును జేతబట్టుకొని నిలిచియున్న మనుష్యుడు మూర్ఛితుడై భూమిపై బడిపోయెను. సిద్ధనారాయణుడప్పు డిట్లు కేలు వేయఁజొచ్చెను. “ బ్రహ్మ తేజము! బ్రహ్మ తేజము! అన్నా! బ్రహ్మ తేజము! నేను స్నానము చేయింపఁ బోవునప్పు డీతనిమెడలో జన్నిదముఁ జూచితిని. ఈతఁడు కేవలము బ్రాహ్మణుఁడుమాత్రమే గాఁడు. ఎన్నఁడో సాధు పురుషుడు ”.

“ అవు నవును ! చూడలేదా పట్టుకొనునప్పుడు గాని బంధించునప్పుడు గాని యీతఁ డొక్కచమత్కారమైనను జేయలేదు. యూపస్తంభమునం దీతఁడు, ఉపధానమునందు వలెనే సుఖభావముతో శిరసుంచెను. ” అని యింకొకదొంగ పలుకఁజొచ్చెను.

ముహూర్తమాత్రమున నాదొంగలు భరతునిబంధన ములను విప్పివైచి, బ్రహ్మశాపమువలనఁ దనుకేమి సంభవించునో యనుభయముచే వారిద్దఱు నాతని దీసికొనిపోయి పొలముగో నెప్పటినుంచెయం దెక్కించిరి. మఱియుఁ దెల్ల వాఱఁగానే యెవ్వరికైన నేసందేహమైనఁ గలుగఁగల దని యెంచి యాతనిపట్టుబట్టను భూషణములను దీసివేసి యెప్పటి మలిరాంబరమును గట్టఁబెట్టిరి. మోమునందలి తిలకమును దుడిచివైచిరి.

భరతుఁ డెప్పుటియట్లు మంచెపై నుండి క్రమముగా
మూఁడురాత్రులు కావలి గాచెను.

అనసూయ యప్పుడు “వదినెగారిచెప్పునేతఱలోనుండి
భరతుఁ డిప్పు డించుక పనిపాటులను నేర్చికొనుచున్నాఁడు”
అని సంతోషించుచుండెను. ఆమె కిప్పుడు భరతునకు నాల్గు
మొతుకులు వేయుటకుం దంతగా విరక్తి గలుగుటలేదు.

జడభరతుఁడు.

పదుమూడవ ప్రకరణము.

— 0 —

ఒకనాటి సంధ్యాకాలమునందు భరతుఁడు, ఇక్షుకుతీ
నదీతీరమునందు ధ్యాన మొనరించుకొనుచుండెను. అని పూర్తి
మౌనము. నాటి పండువెన్నెల దట్టమైనకృష్ణమేఘముచే ఖండి
తయై యాకాశవటమునం దద్భుతచిత్రమైయొప్పుచుండెను. నదీ
తీరమునందు గన్నగనృక్షములనవికవత్త్రరాజుచే నయుజ్జ్వల
వృక్షవృక్షవృక్షములఁ బూయించుచుండెను. నదీతీరంగములు
వృక్షవృక్షవృక్షమున విద్యుల్లతలనలెవెలుంగుచుఁ జెంగలించు
చుండెను. ఆస్థిశముగా మేఘమాలికచేఁ జంద్రబింబము కబ
ళవలబడియెను. వెంటనే యిక్షుకుతీనదీతీరద్వయముపై
సంధికారచ్ఛారు లలముకొనియెను.

ఆ ధాద్రీపీఠమేఘములనుండి జలజల మని యొక్కజడి
రినెను. మరల వెంటనే, కాగడలవెల్లులలోఁ గానవచ్చుకాం
మునవలె ధరిత్రీదేవి ప్రజ్వలిత యయ్యెను.

జడభరతుఁడు, ఈరాత్రిసంబంధమైనప్రకృతిదృశ్యము
ననుకూలముగా నిశ్చలచిత్తుడై కూర్చుండి యుండెను.

అప్పుడు నుమునం దనేకపరిజననైకృత్య మైనయొకవల్లకి యా
నెట్లొకవల్లకి వచ్చి చేరెను. ఆ జననగ్రుమునందు ముందు

నడచుచున్న యొక నై నికుఁడు జడభరతునిఁ జూచి - “ ఇక్కడ
నొక బలిష్ఠుఁ డైన మనుష్యుఁ డొంటరిగాఁ గూరుచుండి
యున్నాఁడు. వీడు శిలికారోహణమునకుఁ దగిరవాఁడు. ను
దేహము లేదు. ” అని పలికెను.

వెంటనే వారిలోనుండి వేటొక నై నికుఁ డొకఁడై
భరితునిచేయి పట్టుకొని పల్లకికడకుఁ దోడ్కొనిపోయెను. భరి
తుఁడును వృథావాక్యస్వయము సేయనివాఁడు గావున వెంటనే
పల్లకిదండిని దసభుజముపైఁ బెట్టుకొనియెను. అతఁడు కేము
మనకయే పల్లకిని మూపుర ధరించుటచే వారందఱు నీతనికి
వృత్తి గాఁబోలు నని భావించుకొనిరి. బోయనాఁ డొకఁడు
తక్కువ యైనందుల కాలోటు లేకైన దని సంతృప్తులైరి.

ఆ పల్లకి సింఘసావీరాధిపతి యైన ‘ రిహూకణ ’ మహా
రాజుది. వావము నోరెత్తుకుండఁ బల్లకిమోతకు మనభరతుఁడు
తయారై నమాట నిజమే కాని యాతనినడకమాత్రము బోయ
వానినడకవలె నముచితస్థితియందు లేకపోయెను. శక్తిశ్చిగాఁ
బదవిజ్ఞేవ మొనరించినయెడలఁ దరయదుగులప్రతిఘటనఁ బడి
యేజీవజంతివృత్తినఁ జూవఁగల వనుభయముచే భరితుఁడు
ప్రతియదుగును సవిమర్శముగా వేయుచుండెను. ఈ కారణము
చేఁ దక్కినశిలికావాహులయదుగులతో నీతనియదుగులు
కలియక గతిభేదము సంభవించెను. బోయలుచఁ బట్టుకొని
ప్రక్క కొఱి గివోయి రెండవప్రక్క లేచిపో నొచ్చెను. ఒఱిగి

పోయిననున్న బోయలకణతలు గభాలుమని బ్రద్దలగుచుండెను.

సింధుసావీరాధిపతికిఁ గోపము వచ్చెను. “వల్లకి యిట్లు వికారగమనము చేయుచున్న దేమి?” యని యాతఁడు కేఁ వేసెను. తక్కినవల్లకిబోయలందఱు “మహారాజా! యీ క్రొత్తబోయ పమగతితో నడువకున్నాఁడు” అని యుత్తర మిచ్చిరి.

రాజు వల్లకిలోనుండి తొంగిచూచెను. క్రొత్తబోయ హఁడు మిక్కిలి బలిష్ఠుఁడుగాఁ గనఁబడియెను. అప్పు డాతఁడు వ్యంగ్యస్వరముతో “ఓనఱో! లోహసింహమువంటియీ దేహ ముతో నీమాత్రముబరువు మోయుటకే భయపడుచుంటి వేమి? ఓరీ! గాడిదా! టికనై న జాగ్రత్తగాఁ బనిచేయుము” అని పలికెను.

భరతుని దేహమునందు సుఖదుఃఖములయచుభవము లేదు. మనస్సునందు దేహాభిమానము లేదు. ఆ మహారాజు నదలింపు లించుకంతయు భరతునికి మార్పు గలిగింపలేకపోయి పని. ఎప్పటియట్లే యాతఁడు యథేచ్ఛయుగా నడచి పోవు చుండెను. వల్లకియు, నసమగతిచే నొకమాఱు క్రిందికిఁబడుచు నొకమాఱు పైకి లేచుచుఁ బోవుచుండెను.

ఈమాఱు రాజత్యంతకుపితుఁ డయ్యెను. అతఁడు “ఓరీ! బోయ! పశువా! రాజాజ్ఞను మీరినఫలము నీదె ప్పడు ననుభవింపలేదా? ఇాని నిష్పాదే యనుభవితంపు గాక!

“నీదేహ మిప్పుడే ఖండవిఖండములు గాఁగలడు చూడుము.”
అని గర్జన మొనరించెను.

జడభరతుఁడు, తనజీవితమునందు మాటాడుట కిదియే
ప్రథమపర్యాయము. వాణి స్వయముగా నాతనిజిహ్వగ్రమునకు
వచ్చెను. అతఁ డమృతస్నిగ్ధకంఠముతో శుద్ధసంస్కృతభాష
యం దీభావము వచ్చునట్లు మాటలాడెను.

“మోయువాఁడను నేనా? నీపా? నాకు దేహాభి
మానము లేదు. ఈభుజమున శిబికాదండము స్పృశించి యున్నది
కాని దీనిని మోయుచుంటిననుభావముమాత్రము నాకు లేదు.

ఇక నీవెవ్వరవో నీవు తెలిసికొమ్ము. తండ్రి యని,
పుత్త్రిఁ డని, వ్రాభు వని, విచిత్రభేదభావములు నీయాత్మను
మిక్కిలి పీడించుచున్నవి. నీ వహంకారస్వరూపుఁడవై యీ
శిబిక నారోహించితివి. నీచజ్ఞానభారమును వహించియున్నావు.
ఇందుచేతనే నీస్వరూపము నీకుఁ దెలియఁబడుట లేదు. నీవొక
రాజాధిరాజు నని మాత్రము గర్వించుచున్నావు. మార్గము
నందలిమార్గస్థుని బట్టుకొని జీతబత్తెములు లేక పల్లకిని
మోయించుకొనుచు నీవిధముగా జనపరిపాలన మొనరించు
చున్నావు. నీవెంతటినిష్ఠుఁడవో చూచుకొమ్ము. మఱియు
నాదేహమును ఖండవిఖండములు గావించెద నని భయపెట్టు
చుంటివి. ఈనశ్వరదేహ మనుమంటికుండ పగిలిపోవుటకు నేను
భయమొందను. దీనితో సంభంధమును గేను చాలకాలము

క్రితమునే విడిచిపెట్టితిని. నీవు నీయిష్టమువచ్చినట్లు చేసికొన వచ్చును.”

ఈమండలింపు లావరమకారుణికోర్తమునిముఖపద్మము నుండి పరిమళించెను. రాజు, అడియాసలేనిచిత్తముతో స్నేహ మయ్యైనయూయువదేశమును విని తెలివి దెచ్చికొని మాఱు మాటాడక పల్లకినుండి దిగి చేతులు రెండును జోడించుకొని పలికిను.

“నీవెవ్వరో మహాత్ముడవు! ఇట్టియపూర్వ మైనయవ దేశామృతమును నేను, నాజీవితమునం దెప్పుడు ననుభవించి యెఱుంగను! స్వామీ! నేనిప్పుడు, బ్రహ్మజ్ఞానము నెఱుంగఁ గోరి కపిలాశ్రమమునకుఁ బోవుచున్నాను. నీవు స్వయముగాఁ గపిలుడవో, బృహస్పతివో తెలియఁజాలను. నిన్ను హీన కార్యమునందు నియోగించి యయ్యనుతాపమున నేనిప్పుడు నిలుపున దగ్ధమగుచున్నాను. దీనాతిదీనుఁ డైనయీసేఁకుని దోషమును మన్నించి బ్రహ్మజ్ఞానమును బ్రసాదింపుము! నీవు సిద్ధమహాపురుషుడవు—నిన్నుఁగాంచి నీవాక్యములు విని, నేను నీజాడఁ దెలిసికొంటిని.”

జడభరతుడు—“ఆశ్చర్యవంచకునకు బ్రహ్మజ్ఞానము అభింపదు. మహారాజా! నీవు వైభవమధ్యమునందుండి యహంకృతుడవై బ్రహ్మజ్ఞానము సంపాదింపఁజాలవు. తోడి మానవులను హీనదృష్టితోఁ జూచి వారిగుణములపైఁ బల్లకి

నెక్కించి, వేత్రహస్తలచ్చే భద్రభములచుబోలి వారిని మోది-
చుచు, బ్రహ్మజ్ఞానమునందలిప్రత్యాశతో నీవు కపిలాశ్రమము
నకుఁ బోవుచున్నావు. మహారాజా ! నీకెప్పుడు బ్రహ్మజ్ఞాన
మోతదూరమునం దున్నదో, కపిలాశ్రమమున కేగినను నంత
దూరముననే యుండును.” అని చెప్పెను.

రహూకణమహారాజు వ్యాకులభావుడై — “బ్రహ్మ
జ్ఞానలాభమున కెట్టియవస్థాంతరమును బొందవలయునో తెలిసి
కొనుట కత్యంతవ్యాకులుడనై యున్నాను. నేను పాపిని,
తాపిని—బ్రహ్మజ్ఞానము నొందుటకు నాఁనెకారము లేదు.
అయినను మీయట్టివారినంగలాభముచే నేను బవిత్రుఁడ నగు
చుంటిని. స్వామీ ! నీవు నాయందు సదయుడవు కమ్ము. నా
కొఱకు బ్రహ్మశత్రువుమును దెల్పుము. ఆధ్యాత్మికవిషయము
నందు నేననేకమతములను విని విచలితుడనై పోయినాను.
ఇందుకయు నిశ్చయ మొనరించుకొనఁజాలకున్నాను. ఇందుచేఁ
గల్గిచహృదయతాపమును జల్లాచ్ఛుకొనుటకే కపిలాశ్రమమున
కుఁ బోవుచున్నాను ” అని విన్నవించుకొనియెను.

భరతుడు—నీవీసంబంధములో, నేయేమతములను విని
యుంటివో వానినిగూర్చి నాకు వివరించి తెల్పుము.

రహూ—స్వామీ ! నాసభయందు సలశాశ్రువులు
తై నపంజితు లై దుగుగు కలరు. వారు సర్వదా ఆధ్యాత్మిక
విషయమునందే తర్కవిత్కము లొనరించుచుండురు. వారిలో

నెవ్వరు నిగా యిశకులద ఆఁ బరాభవము నొంది యుండ లేదు. ఈయైదుగురిలో నన్నిటఁ బెద్దవాఁడు “జటాధరుఁడు” అతఁడు—ఈవ్రవంచమునందలి సకలమానవుల నొక్కమాఱుగా నుఱుమాడి యంతయు నిర్మనుష్యము గావించినను, అది పాపకార్య మని భావింపఁడు; లోకములోని సమస్త పదార్థములు నెవ్వరైన ముక్తివాన్తులై దానముగాధారవోయవచ్చినను అతఁ డది పుణ్యకర్మ యని యెంచఁడు. పాపపుణ్యములను నవి మనుష్యకల్పనామాత్రము లనియే యాతనిమతము.

నామాస్థానమునందలి రెండవపండితునిపేరు కామేశ్వరుఁడు. అతఁడు—“ధనువునుండి విడువఁబడిన బాణము దాని వేగమునుబట్టి యెంతదూరము పోగలదో, అంతదూరమే పోగలదు గాని యంతకుఁ దక్కువదూరమునఁగాని యెక్కువ దూరమునఁగాని పడఁజాలదు. అట్లే జ్ఞాని గాని యజ్ఞాని గాని తనకర్మఫల మెంత గలదో, అంతయే యనుభవింపఁగలఁడు; కర్మము నతిక్రిమించుట యెవ్వరికిని సాధ్యముగాదు. స్వాభావికముగా జన్మపరంపరలచేఁ గర్మక్షయము పొంది జీవుఁడు శాంతిలాభమును బొందుచున్నాఁడు” అని చెప్పును.

మూడవపండితునినామము నిర్గంధదేవుఁడు. అతని మతమునందు—ఏమవిధములైన నద్రవ్యములచే జగత్తు నిర్మింపఁ బడినది. ఈనస్తువు లేడింటి నెవ్వరు సృష్టింపలేదు. అవి శాశ్వతపదార్థములు, నిర్లిప్తములు, నిశ్చలములు. జలము,

చాయువు, అగ్ని, పృథివి, సుఖము, దుఃఖము, ఆశ్మ. ఇవియే
సప్తద్రవ్యములు. ఏజీనజాతువునకైన నొకవాఁడిగలకత్తిపోటు
చేఁ గాని మరియేకారణముచేఁ గాని మృత్యువు సంభవించిన
దశఁగా—నీసప్తద్రవ్యములపూడికకు నా కారణము చేత నే
యభ్యంతరిము గల్గిన దనియర్థము.

చతుర్థపండితుఁ డైన పుణ్యజిత్తనునాతఁడు—ఆశ్మ
స్వరూపము నెఱుంగుటకు ‘ హాసస్కంధము ’ ‘ వేదనాస్కం
ధము ’ ‘ సంస్కారస్కంధము ’ ‘ విజ్ఞానస్కంధము ’ నను
నాలుగుభావముల నుత్తరింపవలసియున్న మని చెప్పుచు
న్నాఁడు కాని వాని నెట్లు దాటగలమో ఆమార్గమును
మాత్ర ముపదేశింపఁడు.

అయిదవవాఁ డైనచుబాహుదేవుఁడు—అణువాది.
ఈతఁడు పరమాణువులమూలముననే జగత్తు ప్రకాశించుచున్న
దని చెప్పుచున్నాఁడు. ఆశ్మయుఁ బరమాణువులననే పరిణత
మగుచున్న దని యీతనిమతము.

ఓ బ్రహ్మజ్ఞమూర్తి ! నేనీకోలాహలమయమైనకూట
తర్కములోఁ బడి, సిరంతరముఁ గొట్టుకొనుచున్నాను. ఇందు
కొఱకే సంశయవిచ్ఛేదన మొనరించుకొనఁగోరి, కపిలాశ్రమ
మునకుఁ బోవుచున్నాను.

జడభరిత—రాజులు, సభాలంకారముకొఱకు చిత్ర
విచిత్రరీతులఁ బండితులకు బోషించుచుండును. నీవును నట్లే

యీ పండిత పరిపత్తులను రక్షించుచున్నావు. నీకిప్పుడు బ్రహ్మజ్ఞానము సంపాదించ నిచ్చ పొడమినది. కాని నీకది లభించుటకు నీయందలి సాత్వికలోప మధ్దునచ్చుచున్నది.

అప్పుడు సింధుసౌవీరపతి యైనరహూగణమహారాజు తనశిరమునందలి మాణిక్యచితమకుటమును దీసి నేలపై నుంచి జడ భరతుని పదద్వయము నాలింగనము చేసికొని “ మహాత్మా! నీరూట లమృతపుదేటలనలె నాచెవులకు విందు సేయుచున్నవి. నేను పాపిని, తాపిని; నన్ను వందనసేయక నాకు సేనకుపదేశము నొసంగుము ” అని ప్రార్థించెను.

భర—“రాజా ! బ్రహ్మజ్ఞానము లభించిన జీవుఁ డ్దివి నేనుని నర్థించి చెప్పుగలను ? అగ్నిమాండ్యముచేతను, నేత్ర రోగముచేతను జరకాలమునుండి బాధపడుచున్న యొకరోగ గ్రస్తమైనవ్యక్తి, యెచ్చటినదారోగ్యముకొందనను, శృంఖలిత హస్తములై కా రా గార ని బద్ధులై నవానికి దీర్ఘకాలమునకు సంభవియోగవన మైనను, ఇతరులచే విక్రేతులై ప్రతిదినము దుఃఖభర్జనము లనుభవించుచుండువాని కాకస్మికముగా స్వాతంత్ర్యలాభము గల్గినను, మహాభూమిమార్గములయందు తుత్సాసలచే గాతరులై, నిరాశావీక్షితులై, చిరభ్రమణముచేయు పండితపథులను కాకస్మికముగా ధనధాన్యసమృద్ధము, శీతలమృదుభోజనము పై నగ్రామము దృష్టిగోచరమైనను; అప్పుడు వారి కవస్థాంతరములచే నెచ్చిమానందము

గర్జనో యది గూడఁ దత్వజ్ఞానమవివలనఁ గలిగెడి యానందమునకు సాటి గాఁజాలదు. బ్రహ్మచందము సామ్యరహితమైనది. నేనెన్నియు పమానములచే దానిని బోధింపఁగలను? మహారాజా! ఎవ్వరైనను, బర్వతశిఖరమునందు నిలిచి, క్రిందఁ బ్రవహించుచున్న నిర్మలప్రవాహమును జూచుచున్నప్పుడు, ఆ నిర్మలజలమునం దడుగుననున్న గండ్రయిసుక, తాల్లు, శంఖములు, జలజంతువులు మొదలగువాని నెల్లువిస్పృష్టముగాఁ జూడఁగలరో, తత్వజ్ఞాని యైవఁవాడు నట్లే జీవులు వాసనావశులై పొందు మండుకష్టపరంపరలను సాక్షీభూతుడై చూచుచుండును. అణిమ, లఘిమ, మహిమ మొదలగు శక్తులన్నియు బ్రహ్మజ్ఞానికే గరతలామలకములు; కుమ్మరివాడు తనయిష్టమైనకుండలను జేయఁగల్గునట్లే, నర్హకారుడు తనచిత్తమునకై నభూషణాదులను నిర్మింపఁగల్గునట్లే, చిత్రకారుడు తనమనచువచ్చినచిత్తరూపులను వేయఁజాలునట్లే, బ్రహ్మజ్ఞానియైవ మహాత్ముడు తనయిష్టవచ్చినయాకారమును ధరింపఁగల్గుచున్నాడు. కాని, బ్రహ్మజ్ఞాని యానందము చెప్పుటకు శక్యముగాదు. బ్రహ్మజ్ఞాన మెప్పుడు నెవ్వరిచే నెంగిలిచేయఁబడలేదు. దానిని యధార్థముగా నితరులకుఁ జెప్పఁగలరా? రెవ్వరును లేరు." ఇట్లు చెప్పించు జడభరతుడు నిశ్చేష్టుడై వడిపోయెను. అతని నేత్రద్వయముచుండి స్వర్గీయము లగు సపూర్విభావములు ప్రకటితము లగుచు న్నూర్ధ్వగాము లగుచుండెను.

ఆతఁడు తనకుడిచేయి చాపి వ్రేలితో నేదియో దివ్యసుఖ
 ధామమును జూపింపసాగెను. ఒకపున్నగవృక్ష మామోగీ
 శ్వరుని దేహమున కప్పు డాశ్రయమయ్యెను. ఆతఁ డప్పుడు
 నిశ్వాసశూన్యఁడై యుండెను. పరమానందచ్ఛటలచే నాతని
 ముఖమండలము దేవీప్యమాన మగుచుండెను. జడభరతుఁడు
 చిత్రప్రతిమవలె దనమెడ వెనుకకు వ్రేలవేసికొని పడి
 యుండెను. ఆముఖమునందు నవనీత కోమల శిశుభావముల
 కాంతులు తాండవ మాడుచుండెను. ఆతఁడు విహ్వలఁడై
 సంజ్ఞాశూన్యఁడై పోయెను. పుణ్యతోయ యైన నిండునది
 యుభయచార్మ్యములఁ దటాకించి ప్రవహించునట్లుగా, నామ
 హాత్మునిముఖమండలమునందలిమానందజ్వాల లాతనిమనో
 దేహములరెంటిని దటాకించి పవిత్రము గావించుచుఁ బ్రకటిత
 ములగుచుండెను. మలినజీర్ణవస్త్రముచేఁ బరివృతమైయున్న
 యాదేహమునందు దివ్యకాంతు లుద్భాసితము లగుచుండెను.
 ఆతనిహృదయాకాశమున నుదయించిన పూర్ణసుధానిధిషండు
 వెన్నెల లాతనిపింగలజటాకలాపమునుండియు నాతనిధూళి
 ధూసరిత దేహమునుండియు బ్రిజ్వలితము లగుచుండెను. ఆతని
 దేహమునుండి యొకదివ్యచుగంధము నిర్గతమై యాప్రదేశము
 నంతను న్వర్ణకుసుమ సురభిశచువాసితముగాఁ జేయుచుండెను.

రాజు, ఆ దృశ్యమును జూచుచు నిత నిల్వఁబడలేక
 పోయెను — ఆతనివిశాలరాజప్రాసాదము, వాతనిపుత్త్రమిత్ర

కళత్రాదులు, నాతనిసంసారము నీదృశ్యమునెదుట నతితుచ్చములై పోయెను. మానవజీవనముయొక్క ఏమనాభాగ్యమైన, యట్టిదృశ్యమును జూడఁగలవాఁ డెప్పుడు తక్కినదాని మేలెంచును ? “ కోహినూరు ” వజ్రమును జూచువాఁడు గాజమున్నను ప్రేమించునా ?

“ నేను నాజీవితమునందు దేనికొఱకు వాంఛించుచుంటినో దానినే పొందఁగల్గితిని—నాకిక సంసారమువలదు” అని రాజు తలపోసికొనియెను. సైన్యగణమును, బల్లకిమోత గాండ్రను బల్లకిని బంపివేసి రహూగణమహారా జానడిరేయి యం దాజడభరతునియడుగులఁడఁ బడిపోయెను. అట్లుండియే రాజు, తనపాపపంకిలమైనవైషయికజీవనమును దలఁచుకొనుచు నీరవుడై కన్నీళ్లు విడుచుచుండెను. జడభరతుఁడును యథా రీతిగా సంజ్ఞాహీనుడై భావావేశమునం దావిష్టుడై పడి యుండెను.

ఎన్నిగడియ లిట్లు గడచిపోయెనో వారిరువురుఁగూడ నెఱుఁగరు. తూరుపుఁగొండపై నుదయభానుఁడను సూర్యునిచిత్ర కారుఁడు పొన్నచెట్లచిగురుకొమ్మలయాకుల నించుక రాగ రంజితముననుజేయుచుండఁగా, భరతునిభావసమాధికి భంగము గల్గెను. అతఁ డప్పుడు కన్నులు విప్పి చూచెను. దీనవేషముతో రాజాతనిపదప్రాంతమునఁ బడి దుఃఖించుచుండెను. జడభరతుఁ డాదరముతో నాతనిచేయి పట్టుకొని లేవనెత్తెను.

రాజప్పు డశ్రీవూరితనేత్రములతో జడభరతుని జూచుచు —
 “స్వామీ! సర్పనష్టుఁ డైనవాఁడు మహాశాపధనేవచేఁ పుచ
 రుజ్జీవితుఁ డైనట్లు, దుర్నీతిబద్ధుఁడై, యహంకారపుష్పమైన
 నాయీయాశ్రమము త్రమసంసర్గమునఁ బునర్జన్మచలారాధమును
 బొందినది - నేనింక మిమ్ములనువిడువఁజాలను. నేను పంజరాబద్ధ
 మైనవక్షిని — సస్పృశగాములై నవిహంగములఁ జూచి యెగుగుట
 కువ్యభిలూకుచుంటిని. నాపక్షపుటములు బంధింపఁబడినవి.
 నాకు దారి చూపి రక్షింపుము!” అని ప్రార్థించెను.

భరతుఁడు “మహారాజా! నీవు దీనివేషముతో నేకాకి
 వై నమస్తతీర్థములను నేనింపుము. సర్వదా సచ్చింతనమును
 వృద్ధి నొందించుకొనుము. సాధుసంగతిని మెలంగుము. ఎట్టి
 విషయములయందు నాసక్తుఁడవు గాఁబోకుము. ఆవశ్యక
 మైనప్పుడు నిన్ను మరలఁ గలిసికొనఁగలను” అని చెప్పెను.

జడభరతుఁడు.

పదునాల్గవ ప్రకరణము.

జడభరతుఁడు మరల మౌనమును ధరించి యెప్పటిమట్లు గృహమున కరుదెంచెను. అనగా ము వానిని జూచి “ఓ మూగవాడా! రాత్రియందు నీయిష్టమునచ్చిర జ్ఞైక్కడఁ దిరిగిరను సరిగా భోజనపు నేశముమాత్రము సిద్ధమునుండువు. జ్ఞానమున్నను లేకున్నను ఈజ్ఞానముమాత్రము నీకున్నది సరే చూపుము, నీవొకపని చెప్పెరను — నేనిప్పు డొక్కమాటు బావగారియింటికిఁ బోవలయును. జాముసేపుగోఁ దిరిగి వచ్చెరను. మొన్నను వాకు మనకుఁ బంపినవాలుగై మకానల్ల ధావ్యము దారిలో నన్నమువేఁ దడిసిపోయినవి. అని వాకిట నెండఁబోసితిని. నీవు ధావ్యమును గనిపెట్టుకొని యుండుము. అక్కడనుండికదలకుము. నేను తిరిగివచ్చి భోజనముపెట్టెదను” అనిచెప్పును శిథిలండు నెత్తికొని మామె చరచర వెడలి పోయెను. జడభరతుఁడు ధావ్యమునగ్గఱఁ గూరుచుండెను. ధావ్యముచుట్టు ననేకములగుపక్షు లెగిరి వచ్చి పడుచుండెను. జడభరతుఁడూచి యని యొక్కొక్కమాటు వెనుకంజవేయుచు మరల నెన్నునెన్నుకొని ముండుముందునకు గంతు లిడుచు

ధాన్యమును దినుచుండెను. మరల నాతని జూచి యవి దూర
 ముగాఁ జూటిపోవుచుండెను. కాని భరతుడుమాత్రము
 స్థాణువునలె నిశ్చలు డై కూరుచుండి యుండెను. అతడు
 జూతువులయూహకమునకు వ్యాఘాతము గల్గించుట కాతఁడను
 మాత్రము పశ్చిత్తుఁడు గా లేదు. స్వల్పకాలములోనే యవి
 భరితుని జూచి భయనిరహితము లయ్యెను. అతఁ డొకచిత్ర
 ప్రతిమ యని యాపత్తు లూహించుకొనెను. వికారరహితమగు
 చాతని నేత్రద్వయమువలని పరమకరుణాపూరితము లగునా
 దృష్టిప్రసారములచే నవి నిశ్చింతములై స్వచ్ఛాభావముతో
 గుంపులుగాడి నలవంకిల ధాన్యముపైఁ బడి తినఁజొచ్చెను.
 నడుమనడుమ నవి యొక్కొక్కమాత్రాతనివంక మోర లెత్తి
 చూచుచు నాతనికిన్నులకుండి భయదృష్టులుగాని, యాతని
 నొటినుండి యింక శబ్దముగాని లేదు. డుబు గనిపెట్టి స్వర్ణ
 చిత్తము లి హించి భాన్యభక్తులము చేయుచుండెను.
 వానిలో నొకఁ డపునె నుండుచుమాత్రము దగ్గఱకు రా
 సాహసించి నాతనియందు మీ తెఱ్ఱ లల్లాప్పుచు, నొక్కొక్క
 మాటు ముందుఁ జూచుచున్నందుచు, మృదుప్రక్కలనుండి
 యేడో చిన్న పక్షిని విడుదలిసేదో నడలి రిత్విన బహు
 దూరమున నొదిపోవుచుండెను. కాని క్రమముగా భరతుని
 స్నేహము నవియు కంపించుకొని భయము వదలి ధాన్య
 భక్షణమునకు రాజొచ్చెను. అప్పు డెక్కడెక్కడ నున్న

పక్షులు గుములు గూడి వచ్చుచు నాధాన్యము నాక్రమించుకొనియెను.

కొంతసేపై నతరువాత బంధువులయింటఁ దానును గునూరుఁడును విందు లాఁగించి యూపిమ్మట మఱికొంతసేపటి కనసూయ బంధువులవద్ద నెలవు గైకొని లేచి శితికంఠునిచేయి చేతఁ బట్టుకొని మందగమనము నేయుచు నింటికి బయలుదేఱెను. కొంచెముసేపటి కామె యిలు నేరెను. అప్పు డామె “అయ్యో ! పాపము భరతుఁ డింకను భోజనము చేయుకుండఁ గనే ధాన్యము గాచుకొని యున్నాఁడు. నేనును బిడ్డఁడు గడుపు నిండఁ దిని వచ్చితి” నుని యిచ్చుక లజ్జచెందెను. వెంటనే గబగబలాడుచు నామె యింటఁబ్రవేశించి చూచునప్పటి కామె శరీర మాపాదమస్తకము మండిపోజొచ్చెను. ఆమెయిల్లంత యుఁ బక్షులమయమైపోయెను. ఇందుమిందుగా ధాన్యము నిశ్శేషమై పోయెను. జడభరతుఁ డానసాకాలో నొకమూల నొడిగి కూరుచుండి యుండెను. ఆతనిపాదములదగ్గఱఁ జెదరి పడియున్న ధాన్యపుగింజల నేరికొని తినుటనఁ గొన్ని పక్షులూఁ పాదము లెక్కుచుండెను. భరతుఁడు అప్పుచాటు లేక యడ్లై యుండెను.

ఈదృశ్యమును జూచి యనసూయ యింక సహించుకొనలేకపోయెను. అప్పు డామె యొకకణుపులమోటుకట్టను డీసికొని భరతునిపీఠపై నిష్ఠురప్రహారములఁ బ్రసాదెంపఁ

జొచ్చెను. వీపు బ్రద్దపై రక్తము ప్రవహింపజొచ్చెను. విరామము లేకుండఁ దగులుచున్నయామర్భరాఘాతములచే నాతఁడు స్మృతి తప్పి నేలపై బడిపోయెను. కాని యాతఁ డెప్పటిమానమును విడువలేదు.

ఈవిధముగాఁ గొట్టికొట్టి యాతనివదినెగారు పక్షుల భుక్తాశశేష మొకగంపెడుధాన్య ముండఁగా వానినెత్తికొని యింటిలో జాగ్రత్త చేసికొనియెను. శితికంఠుఁడు వాకిట నేడ్చుచుండెను. వానిసూరకుండఁబెట్టుటకుఁ గూడ నామెఁ డోచుట లేదు.

ప్రాద్దువోయినతరువాత నాయిల్లాలు “నేడుభరతుఁడు భోజనము చేయలేదని యాతనిమోము చూచినవెంటనే యా తనియన్నగారు తప్పక నిశ్చయించుకొనఁగలఁడు” అని భావించుకొనియెను. భరతునిశరీరమునందలిదెబ్బలు చూచి, పోయిన ధాన్యమునైన లెక్కనేయక తనపై నాతఁడు మఁకోగుఁడు కాఁగలఁ డని యామె యనుకొనియెను. గృహశ్రవ్యభార మించుకంతయు భరతునికిఁ గలుగనీయవల దని యాతఁడు తఱచుగ నాలోచింపజెప్పుచునే యుండెను. నాచే జావదెబ్బలు తిరుటయే కాక భరతుఁడు నేడు భోజనమునకుఁగూడ దూర మైనాఁడు. ఇదియంతయుఁ దలచుకొనిన నాకుఁ జాలభయ మగుచున్నది. వీఁపునుగా నాతని నొకయింటిలో దాచి గూఁచవలయును. అతని యన్నగారు వెచ్చి యడిగినచోఁ దిని

నిద్రించుచున్నాడని చెప్పెదను. ఇంకను నాతఁడు భరతుని దేహమందలి దెబ్బలనుగూర్చి యడిగినచో “నేమో యెవ్వరిచే దెబ్బలు తినెనో నే నేమి యెఱుఁగును ” నని చెప్పెదను. కాని యిప్పు డీవశువునకు భోజనము పెట్టవలయు నని నాకు బుద్ధి పుట్టుచున్నదేమి! అయినను బశువునకుఁ బశుయోగ్య మగు భోజనమునే పెట్టవలయును. ఇట్లు భావించుకొని యనసూయ వంటనే వంటయింటఁ బ్రవేశించెను. వంటయింటి నుం దొక మూల ముక్కిపోయిన ఉప్పుఁ బియ్యపునూకలబుట్టి యామెఁ గనఁబడియెను. తన్ను మామె యాబుట్టనుండి యిందుక నూకలను దీసికొని వానిలో నించుక ఊకయు నిందుక తెలిక పిండియుఁ గలిపి వంటకము గావించెను. ఆపదార్థము వండు నప్పు డేట్టిదుర్గంధము బయలుదేఱెనో కాని యామె నాసికా రంధ్రమును గుడ్డతో బిగించుకొనక వంటయింట నిల్వఁజాలక పోయెను. “ఈమూఁడుపదార్థములతోడను సిద్ధముచేయఁబడిన వంటక మేజీవజంతువునకు నాహారము గాఁజాలదు. మూఁగ వాఁ డేది పెట్టిన నదియే కిక్కురనక భుజించుచుండును. నేటి భోజనమువలన వానికిఁ దగినశిక్ష కాఁగలదు. ఇది యిప్పుడే యాతనికిఁ బెట్టెదను. తనకుఁ బ్రాణరక్షణకరమైన ధాన్యమును గూర్చి యాతఁడు నేను చూపిన యవజ్ఞకుఁ దగినఫల మీ భోజనమువలన నాతఁ డనుభవింపఁగలఁడు.” అని యనసూయ భావించుకొనియెను.

పిమ్మట నాతూహళము నొకగదిలో నొకవిస్తరియందు
వడ్డించి యాతని నాగదిలోనికిఁ దెచ్చి యాదుర్గంధపూరిత
మైన యభోజ్యపదార్థమువద్ద నాతనిఁ గూర్చుండఁజేసి వెడలి
పోయెను. జడభరతుఁడు దానిని చక్కఁగా భుజించివేసెను.
వీపుమీఁది దెబ్బలనుండి యవిరతముగా రక్తము గాఱుచుం
డెను. దినమంతయు భోజనము లేకుండుటచేఁ గడుపు వెన్నున
నంటుకొనిపోయియుండెను. దేహమంతయు ధూళిఘాసరిత
మై దెబ్బలచే గతుకులుపడి యుండెను. అప్పటికి భోజనపు
వేళ మిక్కిలి యత్యగ్రిమించిపోయెను. అట్టియవస్థయందు దాపర
మభాగవతుఁడైన—జడస్వరూపుఁడైన భరతుఁడొకటిరమభ్య
మునందలి యఖాద్యమును ముందుగా నారాయణునకు నివేద
మొనరించి పిమ్మట నాతఁడు భుజించునప్పటి కది యమృతమై
పోయెను.

అనసూయ సాయంకాలము భరతుని యెంగిలివిస్తరిని
దీసిపాటవేయుట కాగదిలోనికిఁ బోయెను. పోవునప్పు డామె
మరల ముక్కునకు వస్త్రధారణ మొనరించుకొనియేపోయెను.
కాని యామె మొదట విస్తరిలో భోజన మని వడ్డించిన
యభోజ్యమును నిశ్చేషము గావించి భరతుఁడొక్కడితాటి
యాకులచదరపైఁ బండుకొనెను. అనసూయ యాతనిఁ జూచి
యాశ్చర్యముతో “అయ్యో! నిజముగా నీతఁడు కేవలము
జనువు! అవు గాని, మేఁక గాని యిట్టివస్తువును నీవొల్లదు.

దీని నీతఁడు స్వచ్ఛందచిత్తముతో భుజించివేసినాఁడు. తిను నప్పుడు ముక్కునకు గుడ్డయైన నీతఁడు గట్టికొనలేదు. ఈతని కిందు దివ్యపుష్పగంధము లభించినట్లున్నది !

“ ఏమైనను గాక ! ఇట్టి యభాద్యముఁ దిగువానికొఱ కన్నమును గూరలు నేల వ్యయపఱుపవలయును ” అని యను కొని యామె యెంతయు నూఱటఁ జెందెను.

అప్పటినుండి యనసూయ యానిర్దమూహారమును సిద్ధపఱిచి భరతునకుఁ బెట్టుచునేయుండెను. రెండుమూఁడు దినము లిట్లు జరుగునప్పటి కిరుగుపొరుగువార లిఁక నిల్వలేక యనసూయను బిలిచి. “ అమ్మా ! ఏమిది, మీ వంట యింటినుండి భరింపశక్యముగాని దుర్వాసన బయలువెడలు చున్నది ? ” అని యడుగఁజొచ్చిరి. అనసూయ వారితో “ ఏమో, ఎక్కడినుండి యేమి పాడైనదో కాని వాసనవచ్చు చున్నమాట నిజమే, యీవేళనిల్లంతయు వెదకిచూడవలెను.” అని సమాధానము చెప్పుచుండెను.

తనకుఁ దపభర్తకుఁ బాత్రునకు సన్నముఁ గూరలు సిద్ధముచేసి మూతలిషుకొని, పిమ్మటఁ బశువులపాకలో నొక మూల, నొకప్రాతకుంపటిపై సనసూయ భరతునకు వంట కము ప్రత్యేకముగాఁ జేయుచుండెను — చెడపోయిన పోలిక పిండి, ముక్కిపోయిన యముక, పాడైన పోయిన ఉప్పు ము బియ్యము, బ్రతివినము, నొకతము కొండెముగా నొమ్ముచేసి

భరతుని శ్రద్ధగా నామె పెట్టుమండెను. క్రిమముగా ననసూయ నాసిక కామర్లంధ మువాటకుచున్నది గాఁబోలు, నిప్పు జామె భరతునివంటవలయును నునునం దతగా ముక్తము గుత్త బిగించుకొనుట లేదు. ఇక నామెను నాసికాబంధవ ముక్కలులేకుండఁగనే తమవంటవలెనే భరతుని వంటయు జేయుట యుభయార్థమైనది.

ఎప్పటివలె నొకదినమునం దనసూయ భరతుని యెంగిలి విస్తరి తీయుటకు పచ్చెను. ఆమె ముక్కునకు మునుపటివలె నిప్పును బంధనము లేదు. భరతుని విస్తరితో నించుక భుక్త శేషము నేడు మిగిలియుండెను. అది చూచి యామె “ ఏమిది, నేడు భరతుడు భోజనములో గొంత దిగివిడిచి నాడు ! ” అని గొణుగుకొనుచు విస్తరినద్ద వంగి దానిని ప్రోవు చేయఁబోవుచుండఁగా నాయభోజ్యమునుండి దివ్యపద్మగంధ మొకటి యనసూయనాసికకు లభించెను. అది చూచి యామె “ ఈదివ్యగుంధ మెక్కడిది చెప్పుమా ? ” యని నలునలలఁ జూచి తనచేత నున్న యాకునెత్తి ముక్కుదగ్గఱఁ జేర్చికొని యెను. ఆ యెంగిలొనుండియే యా దివ్యగుంధము వ్యాపించు చుండుట యామె తెలిసికొని విస్మితురాలు గాఁజొచ్చెను— “ ఆహా! యేమీ ? మూఁగవాఁ డిట్టి దివ్యగుంధపదార్థమునే ప్రతిదినమును భుజించుచున్నాఁడా, దీనినుండి యామరోహక పరిమళ మెట్లు కల్గినది ? ఇది యంతయు నాహస్తములస్వాభా

వికసంగం నమేనా ? ఏదైనా గానిచ్చు. ఇది యేదో చూడ
దను. ఇక్కడ నెవ్వరూ లేరువా !” అని యరుకొని
ననసూయ భయవలిక కృష్ణునితో నలుగురకలఁ జూచును
జూచుచు భరతుని భుక్త శేషము నిండుక నోట వేసికొని
యెను—అనసూయ కమృతము నేవించినట్లయ్యెను. వెంటనే
యామె మిగిలిన దంతయు నొక్కకణము విడువకుండ భుజించి
వేసి విష్ణుకురాతై పోవుచుండెను. ఇట్టి శుభ్రాశ్వాసము
నామె పుట్టినింటఁ గాని యత్తింటఁ గాని మరి యెచ్చటనైనఁ
గాని యెన్నఁడు భుజించి యెరుగదు. ఒకానొకప్పుడు బాలిం
ధరఁడుహారాజు వీరిప్రాంతములకు వచ్చి దేవతామహోత్సవ
ములను గావించియుండెను. అప్పు డామహారాజు దేవుని
భోగముకొఱకు, నుత్కృష్టవంటకముల ననేకముల వండించి
బ్రాహ్మణులకును ముఖైమవులకును సంతర్పణములు గావించి
పించెను. అప్పు డనసూయ యనేకదివ్యాన్నములను—బిండి
వంటలను భుజించెను. కాని యప్పుడుగూడ నిట్టియుత్కృష్ట
పదార్థము నామె చూడలేదు.

ఒకనాఁ డనసూయకు, నామె భర్త వస్తుగుణములను
గూర్చి బోధించుచు “ పసపును సున్నమును దెచ్చి యారెండు
వస్తువులు నేకముచేసినచో నది యెట్టినిపారాణి యగుచున్నది.
పసపునందుఁగాని సున్నమునందుఁగాని ప్రత్యేకముగా నెట్లే
దనము లేకున్నను, ఆరెండువస్తువులు గలిసివప్పు డది యొక

నూతనవర్ణము గల్గి కొత్త వస్తువుగా మాటుచున్నది" అని
 యేమేమో చెప్పుచుండగా నవసూయ "మీ రిన్ని శాస్త్రము
 లో, బండితులుగదా, దాని కాగుణ మెట్లువచ్చినదో చెప్పుడు
 చుతము" అని తనభర్తను బ్రశ్నించెను. అప్పు డాతడు
 "అదియే వస్తుగుణము" అని సమాధానము జెప్పెను. ఇప్పు
 డవసూయ కాన్స్మికముగా నావస్తుగుణబోధనము జ్ఞప్తికి వచ్చె
 ను. అప్పు డామె, యది వస్తుగుణ మనియు, దనపనితనము
 యొక్కయు, హస్తవిశేషముయొక్కయు, నద్భుత నైపుణ్య
 మనియు, నామూఁడువస్తువులు నఖాద్యములు గల్గుటచే నట్లు
 సుఖాద్య మయ్యె ననియు గ్రహించెను.

జడభరతలందు.

పదునేనవ ప్రకరణము.

ఈసత్యమును బ్రకటించుటకై యుత్సాహముచే సన
సూయ యొక్కమాటగా నానందపరవశురైనై పోయెను.
ఎప్పుడు పెనిమిటి యింటికి వచ్చునా, ఎప్పుడు డాతనికి దాను
గనిపెట్టిన యద్భుతవిశేషమును బ్రకటించునా యని యాశ
మహాందోళన మొందుచుండెను. అప్పుడామె చేరచేర మని
యింటనుండి వాకిటికి, వాకిటనుండి యింటికి జరణము లట్టిగి
పోవునట్లు తిరుగుచుఁ బ్రాణేశ్వరుని రాక కొదురుచూచు
చుండెను. ఎక్కడ నేయుచుక చచ్చుడైనను వీధిగుమ్మము
వంకకుఁ దిరిగి పరువిడుచు “వచ్చుచున్నాను, వచ్చుచున్నా
నుండుడు” అని కేకలువేయుచుఁ దలుపు దెలిచి భర్త
రాకుండుటచే నిరుత్సాహపడుచుండెను. ఇట్లు రాత్రి కొంత
ప్రాద్దు పోవునప్పటికి ముక్తికామూష వీధిగుమ్మముదగ్గఱ సవత
రించెను. అప్పటి యాతసిపిలు పాతని యచనూయచెవులకు
గంధర్వసంగీతముకన్నను సుఖమొసఁగెను. అనఁచూచు యొక్క
పరుగునఁ బోయి తలుపు దెలిచి పెనిమిటికిఁ బావుకోళ్ళను,
బాద్యోదకమును జేతులార నెరుచుగాఁ దెచ్చెను. ముక్తి

కాముఁడు పాదప్రక్షాళనమునకుఁ జేయుచున్న యాలస్యము నకు సహింపఁజాలక యనసూయ కంకణాలంకృతమైన తనకర ముతోనే పతిపాదములు గబగబ గడిగివేసెను. “ నేఁడీ యతి భక్తి యెందులకు?” అనిముక్తి కాముఁ డనసూయను బ్రశ్నించెను. అనసూయ మందహాసవదనారవిందము హ్వాగర్వ ప్రస్ఫుల్లమైపోయెను. ఆమె మాటుమాట చెప్పకయే యక్కడ నుండి గబగబ నడచి నంటయిల్లు తుడుచుచుండెను. అంతలో ముక్తి కాముఁడు మడిగట్టి సంధ్యాచందనమునకుఁ గూరుచుండెను. అనసూయ నిమిలితనేత్రుడై కూరుచున్న పతివద్దకు వికసితముఖియై వచ్చి కూర్చుండి “ ఈవేళ సంధ్యాజపములు చేరచేర గానిండు. ఆలస్యముచేయుటకు వలరుపడదు. మారా డవలసినపని యున్నది ” అని నవ్వుచుఁ బలికెను.

అనసూయ యుద్వేగాతిశయమును జూచి ముక్తి కాముఁడు, “ నిశ్చయముగా నాభార్యకు నేఁ డేవియో ధనరాశి లభించి యుండెను. ” అని భావించుకొనియెను. ఇక నాతని పుట్టిని జపమాల, వాయువేగముతోవేగములతో దిరుగఁ జేయుచు నిశ్చయై మిత్రికము లన్నియు నేఁ డాతఁడు విద్యుత్తులముగో గావించి ముగించుకొని భోజనపునీటమీఁదికి వెళ్ళుచుండెను. వెంటనే యాతఁడు దేవతాపంచకము నుండి పుట్టుచు గావించి “ ఏమీ! చెప్పుము విశేషము లేమి ? ” అని భార్యచంకఁ దిలకించెను.

అనసూయ “ విశేషము లున్నవి లెందు. మీరు భోజనమునకుఁ బ్రారంభింపుడు ” అని పలికెను. ముక్తికాముఁడు హృదయేశ్వరి యాదేశమును శిరసా వహించి భోజనమున కుపక్రిమించెను. అనసూయ యొకచేత విననకట్టను బట్టుకొని వినరుచు వినరుచు “ తేపటిదినమున మన మొక పనిచేయవలయును. తేవు మీరు యజ్ఞార్థ మూరిలోనికి వెళ్లుటకు వలనుపడదు ” అని భర్తను జూచి పలికెను.

ముక్తికాముఁ డప్పుడు చేతలోని ముద్దను నోటిలోఁ బెట్టుకొనఁబోవుచు నట్టే యాగి “ ఆ! ఏమది? ” అని ప్రశ్నించెను.

అనసూయ—తేపటియుదయముననే మీరు మన మూరినా రందఱిను మనముంటికి భోజనములకుఁ బిలుచుకొని వెళ్లుదురా? నేను వంటకము లన్నియు సిద్ధము చేసెదను.

ముక్తికాముఁడు—అంతభవము మనకెక్కడిది? ఇప్పుడెందుకొక భోజనముఁ బెట్టవలసిన మహోత్సవము మనముంట నేమి వచ్చినది?

అనసూయ—మీ కంతగా వ్యయమేమియుఁ గానక్కఱలేదులెందు. పనికిరాని యుప్పుడుబియ్యపుచీరునూకలు చిరికాలమునుండి యొకమూలఁ బోసి యుంచితిని. పశువులు తినక పాడువడిపోయిన కైలికపిండియును, ఊకయు మనముంట నున్నవి. ఇవి యన్నియు నేను జాగ్రత్తచేసి యుంచినాను.

ఈమాటలు విని ముక్తి కాముడు నీరవుఁ డై పోయెను. ఆతఁడు “అయ్యో డై వమా ! నాభార్యకు మెదడు చెడి వికార మొత్తి పోయినది. ఇక నా సంసారముగతి యేమి? నా గతి యేమి? నా శతకంఠ నెవ్వరు రక్షించెదరు?” అని దిగు లొందఁజొచ్చెను.

అనసూయ—ఏమది, నిట్టూర్పులు విడుచుచు, నట్లు నివ్వెఱపడిపోవుచున్నారేమి? నామాటలు మీరు నమ్ముట లేదా యేమి? నాకుఁ బిచ్చియెత్తలేదు. మీ రేమియు నట్టి భయము పొందనక్కఱలేదు. ఈశ్వరసాక్షిగాఁ జెప్పుచున్నాను వినుడు. డై వబలముచే నే నొకవిచిత్రమైన వంటకమును జేర్చికొన్నాను. ఇప్పుడు సేను మీతోఁ జెప్పిన వస్తువులను గలిపి యమృతమువంటి యొకదివ్యాన్నమును జేసిపెట్టఁగలను. ఈభూమియం దట్టి సుగోఢ్యము నెవ్వరు నెప్పుడు దిని యెఱుఁ గరు. అట్టిదాని నెవ్వరు స్వన్నమునంపైనను నెఱిగి యుండఁ జాలరు. తేపు మీకు నామాటలచుఘాంతము తెలియఁగలదు.

ముక్తి కాముఁ డనసూయమాటలయం దించుకేనియు విశ్వాసము గలుగలేదు. కాని యామె యత్యంతనిశ్చలభావ మును జూచునప్పుడుమాత్ర మతఁడు, “ఐహః గావచ్చును. ఏమో, ‘నచ డై వాత్పరమ్ బలమ్’ అనియున్నదికదా!” అనియు ననుకొనుచుండెను. దినమంతయుఁ బరిశ్రమచేంది వచ్చుటచే నాతఁడింకనేని యోషించుటకును శక్తిలేనివాఁడై కూడుకుప్పాట్లు

పదుచుఁ గూరుచుండెను. అయినను, అనసూయయత్యావేగము
తో నత్యుత్సాహముతో నదేనిగా నదేక్షసంగము చేయుచుం
డుటచే నాతనికి నిద్దుర నెరుపపట్టి యామె యెంతతీవ్రముగా
మాటలాడిన నంశతీవ్రముగా నామెమాటలను ఖండించుటకుఁ
బ్రాంఠించెను. క్షణముగా దీర్ఘనిశ్వాసములును, బెద్దపెట్టున
శోకములును బయలుదేఱెను. నిద్రాదేవి యొక్కమాటుగా
వారియింటినుండి యారాత్రికి నెరుపు పుచ్చుకొని వెడలి
పోయెను—కొంతసేపటికి ముక్తికాముఁ డిశ వేళుక్షమార్ప
ణము వేడక, అనసూయ చేప్పినదాని కెల్ల నొనని యొప్పు
కొనుచు స్తిమితతఁ దెచ్చికొని మంచముపైఁబండుకొనియెను.
అప్పు డొకమాటు నిద్రాదేవి యాతనిని తిరిగి తొంగిచూడఁ
జూచెను. పిమ్మట నాతఁడు కరచరణములు చాచుకొని గాఢ
నిద్రాభిభూతుఁ డయ్యెను. అనసూయమాత్రము తాను మును
నాఁ డుదయమున నమృతాన్నము సిద్ధముచేయనలసిన యా
లోచనతో రాత్రి యంతయు జాగార మొనరించెను.

మఱునాటియుదయమున భార్య యదలింపుఁబదుచు
నామె చేప్పిన క్లెల్లి ముక్తికాముఁడు గ్రామమునందలి సకల
బ్రాహ్మణగృహములకు నేగి వారినందఱు దమయింటికి
భోజనమునకుఁ బిలిచికొనివచ్చెను—నాభార్య యొకదివ్యవైన
యమృతాన్నమును వంటవేయుట నేర్చుకొనినది. అదివ్యాన్న
మును మీరు పరీక్షపూర్వకముగా నారగించుటకు నేడు మా

యింటికి రావలయును” అని యాతఁ డూరివా రందఱఁకఁ జెప్పివచ్చెను. ఆతఁ డట్లుపిలిచి ప్రియతమవాత శ్రీకంఠుడు తిరిగిభార్యను జూచి “వింటివా? మాపెద్దన్న గారిభార్య అమృతాన్నమును వంచుట నేర్చికొనిన దట! నీవంటిదానిని బెట్టుకొని సంసారముచేయుట కేవలము వ్యర్థమేకదా! నేనిప్పుడంగడికిఁ బోయి కావలసిన మంచివస్తువుల నన్నిటిని చెచ్చెదను. కాని యానంటక మెట్లు చేయవలయునో మాపెద్ద వదిచె. గారివలనఁ దెలిసికొనుట కష్టము. పశువులు గూడఁ దినపడిఁక మొదలగువస్తువు లేమేమో తెచ్చి యీమె కేవలము దైవకృపచే నట్టినంటకమును సిద్ధముచేయుచున్న దట. ఏమైన నీమి? పెద్దన్న పెండ్లాము అమృతాన్నము నుంచుట నేర్చికొనినది. దానికి ప్యయము గూడ విస్తారము గాదట! అంతయు వారియదృష్టము” అని పలుకఁజొచ్చెను. శ్రీకంఠుని భార్య అమృతాన్నము వండఁగలది గాదు—ఆమె భర్త మాటలు వినుచుండఁగనే మోము ముడుచుకొని మూతి విఱుచుకొనుచు నటనుండి వెడలిపోయెను.

నేడు ముక్తికాముని గృహమునం దమృతాన్నభోజనములు! ఆ చిన్నపల్లెయం దంతట నీకథ ప్రకటితమైపోయెను. ఊరిలోని బాలకు లందఱు నడుములకు మడిబట్టల బిగించుకొని యమృతాన్నభక్షణమునకు హర్షాధిలాషములతో గంతులు నైచుచుండిరి. కేవలము భోజనమైచిలువేకాక, యది

దేవదుర్లభమైన యమృతాన్నభోజనముగూడ నగుటచే నే
డాబ్రాహ్మణపల్లె యంతయు నెట్టిసందడి గల్గియున్న దని
చెప్పుచును! సముద్రమునలె నల్లకల్లోలమగుచుండెను. ఆదేవ
దుర్లభమైన యమృతాస్వాదనమునందలి యాసచే, నే డాపల్లె
యందలి యజగూనులు, భ్రాతలు, పుత్తులు, పత్నీలు.
మాతృదేవతలు, సోదరీమణులు, అన్నిస్థావములవారు నచి-
ష్టము లేకుండ బయలుదేరిరి. ముక్తికాముని గృహిణీగారికి
యశసూయాదేవికి ర్తిభేరి మ్రోగిపోవుచుండెను.

జడభరతుఁడు.

పదునాఱవ ప్రకరణము.

రెండుజాములకుఁ బూర్వమే సమస్త బ్రాహ్మణగణము ముక్తికాముని గృహమునకుఁ బ్రవేశించియున్నవారై యుండెను. కాని వారందఱు వచ్చియున్నవారందఱును గట్టిగాఁ జూచి కొని “అబ్బా! ఇదియేమిట, యీ దుర్గంధము, ఎక్కడనుండి నచ్చుచున్నది?” అని చీకటిని పుట్టి గోళువేయఁజొచ్చిరి. అందు గొందఱు దుర్గంధమునును పహించుకొనలేక వరుసములు చేసికొనఁజొచ్చిరి. ముక్తికాముఁడు వచ్చిమెత్తినవానివలె నొక్కొక్కమాటు వంట మంటలొనికిఁ బోవుచు, బుసకొట్టుచు ననసూయతో “నీవు సర్వరాశముచేసితవి. నేడు బ్రాహ్మణులందఱు నామోమున నున్న పుజుకలు పొడిచెదరు—నన్నురినుండి తఱిమివేసెదరు. నే నింక లోకులముఖములు చూడలేను. నీవు నన్ను నాతండిగృహమునం దుండనీ మకుండ నాపుట్టినయూర బ్రదుకనీయకుండఁ జేసివేసినావు. పిచ్చిదాని మాట విని నేను బిచ్చివాడనై పోయినాను—ఈదుర్గంధము సకుఁ బశువులుగూడఁ ద్రొక్కు ద్రొంచుకొని పాటిపోవుచున్నవి. నిర్భాగ్యురాలా! ఇదియేమి యమృతాన్నము? అయ్యో!

భగవంతుడా ! న నొక్కమాటుగాఁ జంపివేయుము. ఎట్లైననుసరే, నేను నాసర్వస్వముఁ బోగొట్టుకొని యైవను నేటి మధ్యాహ్న మీ బ్రాహ్మణగణమునకుఁ బంచ ఫక్ష్యములతో భోజనసంతృప్తిఁ గావించి రాత్రీ మృత్యుముఖమునఁ బడిపోయెదను—ఓ దయామయా ! న న్నీవిపత్తుచుండి యెట్లైనఁ దప్పింపవా ?” అని యా బ్రాహ్మణుడు—ఆముక్తికాముఁడు చేతులు రెండు నూర్చ్యముఖముగా నెత్తి భగవంతునిఁ బ్రార్థింపఁజొచ్చెను. ఆతనిగంఢభాగములనుండి యఖండితముగా నశ్రుధారలు ప్రవహించిపోవుచుండెను.

అనసూయ యాతని చేతులు పట్టుకొని “అయ్యో ! మీరిట్లు పిచ్చివా రైపోయిరా రేమి? ఈయన్నము విస్తరులలో వడ్డింపఁగానే యమృత మగును. మీరు నిశ్చింతగాఁ జూచుచుండుడు. వస్తుగుణ మిప్పుడే మీకుఁ దెలియఁగలదు !” అని జలికెను.

అన్నము వడ్డననిమిత్త మెంతచేదనయగుచుండెనో యంత దుర్గంధ మధికమై యక్కడివారికి దుర్భర మగుచుండెను. బ్రాహ్మణులందఱు సంగవస్త్రములతో ముఘ్గులు బిగియఁగట్టుకొని యాదుర్గంధ మెక్కడనుండి వచ్చుచున్నదా యని పరీక్షించుటకు మొదలుపెట్టిరి. బ్రాహ్మణు లందఱు విస్తరులకిడఁ గూర్చుండియుండఁగా, మేలిముసుగుతో ననసూయాదేవి యన్నపుఁబల్లెరము చేతఁబట్టుకొని సాలపత్రములలో పుష్టవఁగా

వించుచుండెను. ఆకలిచేతను దాహముచేతను, అత్యాతుకు
 లగుచున్న చూబ్రాహ్మణు లందఱు దుర్గంధముచే నస్తమిత
 హృదయులై లేచుచుండిరి. కొందఱాకలి కోర్చుకొనఁ
 జాలక యొకటి రెండు కణములు నోట వేసికొని వెంటనే
 వమనములు చేసికొనుచుండిరి. ముక్తికామఁ డప్పుడు మృ
 త్యువువలె నలంఘ్యమైన కోసముచే నంఘ్రై యొక వెదుగు
 కట్టిను జేతఁ బుచ్చుకొని యనసూయకు విషమప్రహారము
 లొనరింపజొచ్చెను !

అనసూయ నేలపైఁ బడిపోయి సిగ్గుచే భూదేవిచాటున
 మోము దాచుకొని మఱి యెత్తలేకపోయెను. సహస్రవృత్తి
 కము లొక్కపెట్టున నప్పు డామెను గుట్టుటకుమొదలుపెట్టెను.
 అప్పుడు, అనసూయకు గర్వభంగ మైపోయెను—దర్పహరి
 యైన వారికృప లభించెను. అప్పు డామె యాకస్మికముగా
 నక్కడనుండి లేచి పిచ్చిదానివలె గుటీరములోనికిఁ బోయి
 మూఁగవారిరెండుపాదములు పట్టుకొనియెను. “నాతండ్రి!
 ఇది యంతయు సీకృపవలన నమృతము గాఁగలదని నేనిప్పుడు
 గ్రహించుకొంటిని. నేను మీయన్నభార్యను. మీయింటి
 కోడలను. లజ్జాంబునితో మునిగియున్న నన్నుదగ్గరింపుము.
 నీవీపుపై నెన్నికట్టలు విటిచితి నో, ని న్నెన్ని బెదరింపులు బెద
 రించితి నో, నీచే నెన్ని యఘాద్యములఁ దినిపించితి నో, అన్ని
 దీపుకుఁబట్ట నెట్లు న న్నిప్పుడు కొట్టుము. నేఁ డీమోర

లజ్జాదావాన్ని మధ్యమునుండి నీవది నెగారిని రక్షించుకొనుము.
నేడు బ్రాహ్మణశాపమునుండి నీయన్నగారిని, నీచంశమును,
వంశధరుడైన శితికంఠుని రక్షించుకొనుము. ” అని ప్రార్థిం
చుచు నేడువజ్రొచ్చెను; నిశ్చేష్టయై జడభరతునిపాదములఁ
జట్టుకొని కొంత నేపు పడియుండెను. కొంత నేపటి కామె
బాణవిధ్ధమైన పక్షివలె టపటపఁ గొట్టుకొనవజ్రొచ్చెను.

అప్పుడు, ధూళిధూసరితాంగుఁడును, జటిలమస్తకుఁ
డును నైన యామహాపురుషుఁడు తనకుటీరమును వదలి
నెమ్మదినెమ్మదిగా నక్కడకు వచ్చెను. ఎవ్వనినోట నుండి
యొక్కమాట యైన నెవ్వరు నెప్పుడు వినియెఱుఁగనో, యా
భరతుఁడు నేడు బ్రాహ్మణులయెదుట నిర్వబడి యిట్లు
పలికెను.

“ అయ్యలారా ! మీ రందఱు భోజనములకుఁ గూరుచుండి
యున్నారు. భుజింతురుగాక ! గృహయజమానుని యపరా
ధము లేదు. మీరు దానినిపవిత్రప్రతిచినచో నది యంతయు
నమృతము గాఁగలదు. క్షమనుండియే యమృత ముత్పన్న
మగుచున్నది. ” మూఁగవాఁడు మాటలాడుట-ఆచారామధుర
కంఠధ్వని—ఆసౌజన్యవిలాసము—బ్రాహ్మణు లందఱు విస్మి
తులై చూచుచుండిరి.

బ్రాహ్మణులు ప్రత్యుత్తర మీయ నవసరము లేకుండఁ
గనే జడభరతుఁ డాసాలపత్త్రములయందలి భోజ్యములను

బ్రత్యేక ప్రత్యేకముగాఁ దనచేతితో స్పృశించుచుఁ బోయెను. తత్తణుమే యా సకలపత్త్రములయందలి యన్నమునుండియు దివ్యపద్మచుగంధము వాసింపఁజొచ్చెను. బ్రాహ్మణులందఱు నమృతాస్వాదనమున ముగ్ధులైరి. వా రాభోజనము చే సంతుష్టులైపోయిరి. పిమ్మట వారందఱు, జడభరతుఁడు సాక్షాత్కరించిన భగవంతుఁ డని భావించి యాతనిఁ బూజింపఁజొచ్చిరి. జడభరతుఁడు వారందఱుఁ జూచి “మీరందఱు నీగృహస్థుని నిమంత్రణమును మన్నింతురుగాక. మీ రందఱు సంతుష్టిగా భోజనము లొనరించిన పిమ్మట మీతోడ మరల మాటలాడెదను.” అని చెప్పి తనకట్టరములోనికిఁ బోయెను.

బ్రాహ్మణులందఱుఁ బరితృప్తిగా భోజనములు గావించి లేచి జడభరతుని చుట్టును నిల్వఁబడిరి. అప్పు డాతఁడు వారిని జూచి “మీరందఱు నాచేష్టలకు విస్మయము నొందుచున్నారు. నేను నేను మాటలాడుచున్నాను. చిరకాలము నుండి నన్ను మూఁగవారిగా మీరు భావించుచున్నారు. మీకు నాపూర్వచృత్తాంతము నిప్పుడు తెలియఁజేసెదను.

నేను బూర్వమునం దొకజన్మమున ఋషభదేవునకుఁ బుత్రుఁడనై పుట్టి భరతుఁ డను పేరితో నుంటిని. ఆజన్మమునందుఁ గొంతకాలము, దారపుత్రాదులతోఁ గడపి పిమ్మట గృహస్థాశ్రమమును వదిలి పులహశ్రమమునకుఁ బోయి తపస్సొనరించితిని. అక్కడ నేను దపస్సునందుఁ జాలవఱ కగ్ర

సంపూర్ణచంద్రవింబనిభమైన యాభరతాని ముఖమండలమును
దిలకించుచుండెను. మఱియు విలపించుచుండెను. “ ఈమో
ముచేతనే నే నాపాశునూక, ఊక, తెల్లిపిండి తినిపించితిని.
అహో! నాతండ్రి! భరితుడా! నా కింకను బుట్టగతు
లున్నవా?” అని తలపోసికొనుచుండెను. ‘ మి యాయింటిలో
నిక మో మెత్తుకొని యెట్లు తిరుగఁగలడి శి నీలకంఠుఁ డను
నింకొకసోదరుఁడు “ మన తల్లివండ్రులు భరితుఁ డిట్టివాఁ డని
యెఱుఁగుదురు గనుకనే యట్లాదరించిరి. మనము స్వర్చముణిని
బొందియు నెఱుంగక తృణీకరించితిని. ” అని చింతింపఁ
జొచ్చెను.

జడభరతుఁడు తరువాత నెవ్వరియడ్డంకులను సరకు
సేయక హరిద్వారమునకు వెడలిపోయెను. అచ్చట సింధుసా
వీరానిపతి కాతఁడు మరల దర్శన మొసంగెను.

హిమాద్రి యనంతకాలమునుండియు స్థిరభావముతో
నిలిచి యున్నది. అది మహాత్ముల యనిర్వాచ్య మగు
యుత్కృష్టమహిమనుబ్రకటించుచుఁ దద్భావావేశముచేఁ గద
లక మెదలక యున్నది. ఆభావావేశముచేతనే హిమాచలము
చిత్రప్రతిమనలెఁ బ్రశాంతమై యున్నది. దానిపిశాలజటా
జూటనుభయమునుండి తుషారరాశి యెగసిపడుచు హరిద్వార
మునకు విస్మయముగ జాతి గంగాప్రవాహముగాఁ బరిణమించి
యీయగ్భూతచరిత్రముచే విశ్వమునంతను సుధామధుర

మమంబుగఁ జేసివై చుచున్నది. రాత్రివేళ సమాధిప్రశాంత
మగు హిమగిరిలలాటమున నర్థచంద్రోదయమగుచున్నది
పగలు సమాధిభంగసమయంబున గిరివరుని తృతీయనేత్రము
బోలి సూర్యుఁ డుదయించి యంధకారమును నశింపఁజేయు
చుండును. అట్టిసమయముననే జ్ఞానోదయ మగుచుండును.
ఓహిమాచలేంద్రా! భీషణంబు లగునజగరంబులు నీశరీర
మున విహరించుచున్నవి. ఐనను నీ వొక్కభూవిక్షేపమైనను
గావించుట లేదు. ఆకాలకాకోదరవిషము నీయంగధూళిలోఁ
గలసి నీలకాంతమణులను సృష్టించుచున్నది. ఆమణికాంతియే
నీయుపకాంతనీలిను మైవి రాజిల్లుచున్నది. నీవుసదాశివమూర్తివి!

ఓయద్రీరాజా ! నీవు కేవలము శైలానినాథుడవే
కావు - పరమేశ్వరుడు తనకరకమలముచే స్వయముగ సంత
రించిన శాంతసదాశివమూర్తివి ! నీ సుస్థిర మూర్తియందే
జడభరతునివంటి భారతీయసాధుసత్తముల దివ్యతేజోరూప
లీలలు పరిదృశ్యమానము లగుచున్నవి—నిర్వకల్పు లగుభార
తీయసాధుపురుషుల చిత్తచరిత్రములు నీసమున్నతశృంగముల
వలెనే జగత్తునం దున్నతోన్నతములై యలరారుచున్నవి.
ఓవిచిత్రచరిత్రా ! ఓచిరశాంతిమమూ ! చిరసౌందర్యవిరా
జితా ! చిరకాలపూజ్యా ! శివా ! సదాశివా ! నీకు సమ
స్కారము !

శ్రీ భామ సు.

పుస్తకాల పరిశీలనాపట్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TRMA 109 B 125
పుస్తకం పేరు	జడభరతుడు.
తారీఖు	25/10/24
ముందు లిప్తి	NO
వెనుక లిప్తి	NO
మొత్తం పేజీలు	127
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	NO
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	akshaya
పేజీలు విడదీసినది	akshaya
స్కాన్ చేసినది	here
పరీక్ష చేసినది	RAMYA
పేజీలు పరిచూసినది	
టైండ్రింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
స్కాన్ చేయబడింది	
తప్పులు	NO
పరిస్థితి	good